

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΠΜΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ

**Ο ρόλος της Εισαγγελίας ως στρατηγικός
παράγοντας εύρυθμης λειτουργίας των δομών**

ΕΠΩΝΥΜΟ: Δημητρακοπούλου

ΟΝΟΜΑ: Σουλτάνα

A.M. : 455

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Κωνσταντίνιδης Χρήστος

Σέρρες, 2023

Περίληψη

Από τα μέσα περίπου του 20ου αιώνα απασχόλησαν την Ελλάδα διάφορες μεταναστευτικές ροές. Η Ελλάδα ξεκίνησε ως χώρα αποστολής –κυρίως- οικονομικών μεταναστών προς τις υπερπόντιες χώρες και στη μεταπολεμική περίοδο προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Περίπου στην δεκαετία του 1980, η Ελλάδα μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής μεταναστών, γεγονός τα οποίο λαμβάνει διαστάσεις στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας του 20ου αιώνα εξαιτίας ριζικών κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών που πραγματοποιήθηκαν σε χώρες της ευρύτερης περιοχής. Τα τελευταία χρόνια, με την ένταση των πολεμικών συγκρούσεων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, η Ελλάδα αποτέλεσε τη βασική πύλη εισόδου στην ΕΕ για πρόσφυγες και μετανάστες. Αποτέλεσμα της προσφυγικής κρίσης είναι η Ελλάδα να αποτελέσει κατά κύριο λόγο χώρα διέλευσης των συγκεκριμένων μεταναστευτικών πληθυσμών. Βέβαια αυτή η κρίση δεν επηρεάζει μόνο την Ελλάδα, αν παρθεί υπόψη ότι τα τελευταία χρόνια σχεδόν 60 εκατομμύρια είναι ο αριθμός των ανθρώπων που έχουν βίαια μετακινηθεί ανά τον κόσμο εξαιτίας συγκρούσεων, βίας (ο υψηλότερος τα τελευταία 70 χρόνια) και διώξεων, ενώ περισσότεροι από 19 εκατομμύρια είναι ο αριθμός των προσφύγων που ζουν μακριά από τις πατρίδες τους.

Η Ελλάδα κλήθηκε να διαμορφώσει μια αντίστοιχη μεταναστευτική πολιτική υλοποιώντας τις βασικές κατευθύνσεις της ΕΕ. Κρίσιμη εξέλιξη, η οποία είχε αντίκτυπο στην πορεία αντιμετώπισης του προσφυγικού ζητήματος από την ελληνική κυβέρνηση, υπήρξε με την συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας στις 18/3/2016. Οι παραπάνω εξελίξεις βρίσκουν αντίκτυπο και στην εθνική πολιτική μετανάστευσης και ιδιαίτερα σε ζητήματα όπως η διαδικασία ασύλου, οι διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, οι προσαρμογές στην ελληνική νομοθεσία ευρωπαϊκών οδηγιών όσον αφορά την αντιμετώπιση των προσφυγικών πληθυσμών κλπ. «Αιχμή» του νομοθετικού πλαισίου που θεσμοθετήθηκε σε αυτή την περίοδο είναι ο Ν. 4375/2016, στον οποίο, μεταξύ άλλων, γίνεται λόγος για «Δομές Φιλοξενίας».

Στην παρούσα εργασία γίνεται λόγος για την Εισαγγελική παρέμβαση και κατά πόσο συμβάλει και μέχρι πιο βαθμό στην ομαλότερη λειτουργία των δομών φιλοξενίας όταν τίθενται κρίσιμα θέματα που χρήζουν εισαγγελικής παρέμβασης.

Λέξεις κλειδιά: Εισαγγελία, δομές φιλοξενίας, στρατηγικές αποφάσεις, δικαιοσύνη

Abstract

From about the middle of the 20th century Greece was occupied by various migration flows. Greece began as a sending country of -mainly- economic immigrants to overseas countries and in the post-war period to the countries of Western Europe. Around the decade of the 1980s, Greece became a country receiving immigrants, a fact which took on dimensions during the last decade of the 20th century due to radical social and economic changes that took place in countries in the wider region. In recent years, with the intensity of war conflicts in the wider region of the Eastern Mediterranean, the Middle East and North Africa, Greece has been the main gateway to the EU for refugees and migrants. As a result of the refugee crisis, Greece is primarily a transit country for the specific immigrant populations. Of course, this crisis does not only affect Greece, if it is taken into account that in recent years almost 60 million people have been forcibly displaced around the world due to conflicts, violence (the highest in the last 70 years) and persecution, while more than 19 million are the number of refugees living away from their homelands.

Greece was called upon to formulate a corresponding migration policy by implementing the main directions of the EU. A critical development, which had an impact on the course of dealing with the refugee issue by the Greek government, was with the agreement between the EU and Turkey on 18/3/2016. The above developments also have an impact on the national immigration policy and in particular on issues such as the asylum procedure, the reception and identification procedures, the adaptations to the Greek legislation of European directives regarding the treatment of refugee populations, etc. in this period it is Law 4375/2016, in which, among other things, there is talk of "Hospitality Structures".

In this paper, we talk about Prosecutorial intervention and to what extent it contributes to the smoother operation of accommodation structures when critical issues that need prosecutorial intervention are raised.

Keywords: Prosecution, hospitality structures, strategic decisions, justice

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1ο: Ο ρόλος του Εισαγγελέα σε Ευρώπη και Ελλάδα	7
1.1 Η Πρόταση Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	7
1.2 Τα βασικά χαρακτηριστικά και η φύση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.....	8
1.3 Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.....	17
1.4 Η οργανωτική δομή της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας.....	19
1.5 Η εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 στην ελληνική έννομη τάξη: από το Σχέδιο Νόμου του 2018 στον Ν. 4596/2019 και τελικά στον Ν. 4786/2021 .	22
1.6 Η θέση του εισαγγελέα στην ελληνική έννομη τάξη.....	34
1.6.2 Οι αρμοδιότητες του εισαγγελέα.....	36
Κεφάλαιο 2ο : Δομή Προσωρινής Φιλοξενίας Προσφύγων.....	38
2.1 Οι Δομές Φιλοξενίας.....	38
2.2 Εννοιολογική οριοθέτηση και γενικές πληροφορίες.....	40
2.3 Σχεδιασμός και Υποδομές.....	41
2.4 Τα ελληνικά δεδομένα.....	44
2.5 Είδη.....	46
2.6 Προσωπικό των δομών φιλοξενίας προσφύγων και τρόπος λειτουργίας.....	47
2.7 Τρόπος λειτουργίας-οργάνωσης των δομών φιλοξενίας προσφύγων.....	49
2.8 Δομές Φιλοξενίας Προσφύγων που υπάρχουν στην Ελλάδα.....	50
Κεφάλαιο 3ο : Η έννοια της στρατηγικής.....	51
3.1. Ορισμοί της Στρατηγικής.....	51
3.2. Προέλευση της Στρατηγικής – Ιστορική Αναδρομή.....	53
3.2.1. Κλεισθένης.....	54
3.2.2. Ξενοφών – Θουκυδίδης – Περικλής – Επαμεινώνδας – Φίλιππος Β΄ – Μέγας Αλέξανδρος.....	54
3.2.3. Φροντίμος – Sun Tzu – Carl von Clausewitz.....	57
3.3. Εξέλιξη στρατηγικής σκέψης.....	58
3.3.1. Mintzberg - Porter.....	58
3.3.2. Αναζητώντας τις μεγάλες στρατηγικές.....	60
3.4. Στρατηγικές αποφάσεις και επίπεδα στρατηγικής.....	61
Κεφάλαιο 4ο : Μελέτες Περίπτωσης.....	67

<u>4.1 Εισαγγελική Εντολή - Όροι Και Προϋποθέσεις Εφαρμογής Της - Λειτουργικότητα Και Αποτελεσματικότητα Της.....</u>	<u>69</u>
<u>4.2 Ο Ρόλος Της Κοινωνικής Υπηρεσίας Του Νοσοκομείου Παιδων «Π. & Α. Κυριακού» Στη Διαχείριση Περιστατικών Ανηλίκων Που Εισάγονται Με Εισαγγελική Εντολή.....</u>	<u>76</u>
<u>4.3 Εξατομικευμένη Διδασκαλία Σε Μαθητές Με Εισαγγελική Εντολή, Που Φιλοξενούνται Στο Νοσοκομείο Παιδων «Π. & Α. Κυριακού».....</u>	<u>102</u>
<u>4.4 Υπόθεση Αφαίρεσης Επιμέλειας Ανήλικου Τέκνου</u>	<u>109</u>
<u>4.5 Μελέτη Περίπτωσης «ΓΚΑΖΑΚΙΑ».....</u>	<u>111</u>
<u>Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα.....</u>	<u>116</u>
<u>Βιβλιογραφία.....</u>	<u>127</u>

Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η εξέταση του ρόλου που αναλαμβάνει ο εισαγγελέας στο σύστημα εύρυθμης λειτουργίας των δομών κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Η δράση των εισαγγελικών αρχών δεν είναι αποκλειστικά προσανατολισμένη στην εύρυθμη λειτουργία των δομών, παρά ταύτα ο νομοθέτης τους αναθέτει σε ορισμένες περιπτώσεις μια μορφή προέγκρισης πράξεων επεξεργασίας από δημόσιους φορείς. Με αυτόν τον τρόπο ο εισαγγελέας κατά την ποινική διαδικασία και την κύρια διαδικασία στα ποινικά δικαστήρια έχει αναλάβει και την αρμοδιότητα να εκφέρει κρίση για το αν λειτουργούν με σωστό τρόπο οι δομές των προσφύγων και σύμφωνα πάντα με το ποινικό, ευρωπαϊκό και ανθρωπίνων δικαιωμάτων δίκαιο.

Στο πλαίσιο αυτό προς πληρέστερη κατανόηση του αντικειμένου της μελέτης θα αναλυθούν θεμελιώδη ζητήματα που άπτονται της θεματικής, όπως η θέση του εισαγγελέα στην ελληνική έννομη τάξη, το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και το σύστημα που επιλέγεται για τη διασφάλιση αυτής της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της εύρυθμης λειτουργίας των δομών φιλοξενίας προσφύγων. Πιο συγκεκριμένα η παρούσα μελέτη θα αναφερθεί την Ευρωπαϊκή και Ελληνική Εισαγγελία, τις αρμοδιότητες και τη δομή της, στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στις δομές φιλοξενίας τη δομή και τα είδη της και σε επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην έννοια της στρατηγικής αποφάσεων, στην ιστορική της εξέλιξη και στα επίπεδα στρατηγικής. Στο ειδικό μέρος θα αναφερθούμε στην Εισαγγελία Σερρών και στον στρατηγικό της ρόλο όσον αφορά τις δομές των Σερρών μέσα από μελέτες περίπτωσης. Τέλος θα γίνει αναφορά στα βασικά συμπεράσματα της έρευνας μας.

Κεφάλαιο 1^ο: Ο ρόλος του Εισαγγελίας σε Ευρώπη και Ελλάδα

1.1 Η Πρόταση Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Το έτος 2013 αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό σταθμό για την σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, καθώς και για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικότερα. Στις 17 Ιουλίου 2013 η Επιτροπή ενέκρινε Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου σχετικά με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (COM, 2013) . Την ίδια ημέρα ενέκρινε επίσης και Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust) (COM, 2013). Δεδομένου ότι η σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας γίνεται, σύμφωνα με το άρθρο 86 ΣΛΕΕ, «εκ της Eurojust», κατέστη απαραίτητο να εκδοθεί η Πρόταση αυτή ταυτόχρονα με εκείνη που αφορά Κανονισμό για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, προκειμένου να ρυθμιστεί η μεταξύ τους σχέση. Τέλος, το έτος 2013 θεσπίστηκε ο Κανονισμός (ΕΕ, ΕΥΡΑΤΟΜ) αριθ. 883/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις έρευνες που πραγματοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF). Ο τελευταίος αυτός Κανονισμός τροποποιήθηκε ήδη στις 28 Δεκεμβρίου 2020, προκειμένου να ρυθμιστεί η συνεργασία της OLAF με τη νεοσύστατη Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ, ΕΥΡΑΤΟΜ) 2020/2223 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23ης Δεκεμβρίου 2020). Οι οικονομικές και πολιτικές συνθήκες φαίνεται να ευνόησαν για πρώτη φορά τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας: οι συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης έγιναν ιδιαίτερα αισθητές στα κράτη μέλη, αλλά και στην ίδια την Ένωση στις αρχές της δεκαετίας του 2010. Έτσι, κάθε οικονομικός πόρος ήταν περισσότερο απαραίτητος από ποτέ και η ανάγκη προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης πιο επιτακτική από ποτέ άλλοτε. Εξάλλου, και σε νομικό επίπεδο, η διέξοδος για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας είχε ήδη δοθεί από το έτος 2009 με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (Μαργαρίτης, 2013).

1.2 Τα βασικά χαρακτηριστικά και η φύση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας

1. Η σύσταση και η διάρθρωση

Όπως προαναφέρθηκε, το άρθρο 86 ΣΛΕΕ προβλέπει ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία συστήνεται «εκ της Eurojust». Με βάση τα παραπάνω οριζόμενα τρία είναι τα οργανωτικά μοντέλα που προτάθηκαν (Ανδρουλάκης, 2012):

1.1 Το μοντέλο της ενίσχυσης της Eurojust

1.2 Το αποκεντρωμένο «οριζόντιο» μοντέλο

1.3 Το αποκεντρωμένο («κάθετο») μοντέλο

2. Τα καθήκοντα

Ως καθήκοντα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας εγγράφονται η έρευνα, η δίωξη και η παραπομπή ενώπιον της δικαιοσύνης των δραστών αξιόποινων πράξεων εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, σύμφωνα με την Οδηγία (ΕΕ) 2017/1371 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και αξιόποινων πράξεων που συνδέονται άρρηκτα με τις πράξεις αυτές. Η άσκηση της ποινικής δίωξης για τα αδικήματα αυτά γίνεται από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων των κρατών μελών και επίσης η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία ασκεί στα εθνικά δικαστήρια εισαγγελικά καθήκοντα έως την οριστική περάτωση της υπόθεσης (Αργυρόπουλος, 2017).

3. Η υποχρέωση αμεροληψίας

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 4 του Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία βαρύνεται με υποχρέωση αντικειμενικότητας. Διεξάγει τις έρευνές της με αμεροληψία και συλλέγει όλα τα συναφή αποδεικτικά στοιχεία, είτε αυτά είναι ενοχοποιητικά είτε απαλλακτικά (Δημόπουλος, 1999). Έτσι, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία διατηρεί τον γνωστό στο ηπειρωτικό δίκαιο ρόλο του εισαγγελέα ως αμερόληπτου οργάνου της δικαιοσύνης, που δεν είναι διάδικος στην ποινική δίκη ούτε αντιδικεί με τον κατηγορούμενο, αλλά «βοηθάει» τον δικαστή στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης.

4. Η ανεξαρτησία

Δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία θα διερευνά και θα διώκει συχνά «πολύκροτες» υποθέσεις μεγάλης οικονομικής, αλλά και πολιτικής σημασίας, οι οποίες θα αφορούν τόσο τον ιδιωτικό τομέα όσο και τον δημόσιο, η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της είναι καίριας σημασίας. Έτσι, ο Κανονισμός προβλέπει ότι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους ο ευρωπαίος γενικός εισαγγελέας, καθώς και οι αναπληρωτές του, οι ευρωπαίοι εισαγγελείς, οι ευρωπαίοι εντεταλμένοι εισαγγελείς, ο διοικητικός διευθυντής, καθώς και το λοιπό προσωπικό της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας θα πρέπει να ενεργούν με γνώμονα το συμφέρον της Ένωσης και δε θα πρέπει να ζητούν ούτε να λαμβάνουν εντολές από οποιοδήποτε πρόσωπο εκτός της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από θεσμικό ή άλλο όργανο ή οργανισμό της Ένωσης (Καϊάφα-Γκμπάντι, 2003). Από την άλλη, ο Κανονισμός προβλέπει ότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμοί της θα πρέπει να σέβονται την ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και δε θα πρέπει να επιδιώκουν να την επηρεάσουν κατά την άσκηση των καθηκόντων της.

5. Η λογοδοσία

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία βαρύνεται και με υποχρέωση λογοδοσίας. Έτσι, σύμφωνα με τον Κανονισμό, λογοδοτεί για τις εν γένει δραστηριότητές της στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή. Επιπλέον, κάθε έτος η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία καταρτίζει, εκδίδει και δημοσιεύει ετήσια έκθεση σχετικά με τις εν γένει δραστηριότητές της, στις επίσημες γλώσσες των θεσμικών οργάνων της Ένωσης (Αθανασόπουλος, 2010). Η έκθεση αυτή διαβιβάζεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στα εθνικά κοινοβούλια, καθώς και στο Συμβούλιο και την Επιτροπή. Επιπλέον, ο ευρωπαίος γενικός εισαγγελέας εμφανίζεται μία φορά τον χρόνο ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και ενώπιον των εθνικών κοινοβουλίων των κρατών μελών κατόπιν αιτήματός τους, για να παρουσιάσει τις εν γένει δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (Αναγνωστόπουλος, 2010).

6. Εγγυήσεις

6.1 Δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην προστασία των δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων. Έτσι, στο άρθρο 41 παρ. 1 του Κανονισμού προβλέπεται ότι κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων της η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία σέβεται πλήρως τα δικαιώματα των υπόπτων και των κατηγορουμένων τα οποία κατοχυρώνονται στον Χάρτη, μεταξύ άλλων το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου και τα δικαιώματα της υπεράσπισης και επιπλέον, σύμφωνα με την παράγραφο 2, κάθε ύποπτος ή κατηγορούμενος στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας απολαύει κατ' ελάχιστο των διαδικαστικών δικαιωμάτων που προβλέπονται στο δίκαιο της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των οδηγιών σχετικά με τα δικαιώματα των υπόπτων και των κατηγορουμένων στην ποινική διαδικασία όπως αυτές εφαρμόζονται από το εθνικό δίκαιο (Δαλακούρας, 2003). Αλλά και στο άρθρο 5 παράγραφος 1, στο οποίο προβλέπονται οι βασικές αρχές που διέπουν τις δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, διασφαλίζεται ότι η τελευταία κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων της τον σέβεται τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη και περαιτέρω, σύμφωνα με την παράγραφο 2 δεσμεύεται σε όλες τις δραστηριότητές της από τις αρχές του κράτους δικαίου και της αναλογικότητας. Ωστόσο, παρατηρούμε ότι σε καμία από τις παραπάνω διατάξεις δεν υπάρχει πρόβλεψη για τον σεβασμό των δικαιωμάτων και αρχών που απορρέουν από την ΕΣΔΑ. Αναφορά στην ΕΣΔΑ δε γίνεται ούτε στην επεξηγηματική αιτιολογική σκέψη υπ' αριθ. 83, η οποία προβλέπει ότι η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία οφείλει να σέβεται ιδίως το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, τα δικαιώματα της υπεράσπισης και το τεκμήριο αθωότητας, που κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη, καθώς και το προβλεπόμενο στο άρθρο 50 του Χάρτη δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη (Αναγνωστόπουλος, 2010).

Σε επίπεδο δευτερογενούς δικαίου της Ένωσης ισχύουν κατ' ελάχιστο τα διαδικαστικά δικαιώματα, που προβλέπονται στο δίκαιο της Ένωσης, και συγκεκριμένα στις Οδηγίες σχετικά με τα δικαιώματα των υπόπτων και των κατηγορουμένων στην ποινική διαδικασία, όπως για παράδειγμα: α) το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση, κατά τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2010/64/ΕΕ, β) το δικαίωμα ενημέρωσης και πρόσβασης στο υλικό της

δικογραφίας, κατά τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2012/13/ΕΕ, γ) το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και ενημέρωσής τους σε περίπτωση κράτησης, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2013/48/ΕΕ, δ) το δικαίωμα σιωπής και το δικαίωμα στον σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας, κατά τα προβλεπόμενα στην Οδηγία (ΕΕ) 2016/343, ε) το δικαίωμα σε δικαστική αρωγή, κατά τα προβλεπόμενα στην Οδηγία (ΕΕ) 2016/1919. Όπως προκύπτει από τη διατύπωση του άρθρου 41 παρ. 2 («κατ' ελάχιστο» και «όπως για παράδειγμα»), τα παραπάνω δικαιώματα, ως προς το ποσοτικό κριτήριο, αναφέρονται ενδεικτικά και όχι περιοριστικά και επιπλέον, ως προς το ποιοτικό κριτήριο, αποτελούν μόνο το ελάχιστο επίπεδο προστασίας των υπόπτων, των κατηγορουμένων και των τρίτων που εμπλέκονται στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, χωρίς να αποκλείεται η δυνατότητα εφαρμογής κανόνων που εξασφαλίζουν την αποτελεσματικότερη προστασία τους.

Τέλος, οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι καθώς και τα άλλα πρόσωπα που συμμετέχουν στις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας απολαύουν όλων των διαδικαστικών δικαιωμάτων που προβλέπονται για την περίπτωσή τους στο εθνικό δίκαιο που εφαρμόζεται, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να προσκομίζουν αποδείξεις, να ζητούν διορισμό εμπειρογνομόνων ή διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και ακρόαση μαρτύρων, καθώς και να ζητούν από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία να λαμβάνει τέτοια μέτρα εκ μέρους της υπεράσπισης (Αναγνωστόπουλος, 2010).

Σε κάθε περίπτωση, ιδιαίτερα κρίσιμο είναι να καθορισθεί σαφώς το χρονικό σημείο εκείνο, κατά το οποίο αναπτύσσεται το παραπάνω προστατευτικό πλέγμα, το οποίο καταλαμβάνει τους υπόπτους και τους κατηγορούμενους. Στο άρθρο 32 παρ. 3 της Πρότασης Κανονισμού σχετικά με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας προβλεπόταν ότι οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι (αλλά και κάθε πρόσωπο, πέραν του υπόπτου ή του κατηγορούμενου, το οποίο υποβάλλεται σε ακρόαση από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία) απολαμβάνουν τα δικαιώματα που απαριθμούνται στην παράγραφο 2 του άρθρου 32 από τη στιγμή που κρίνονται ύποπτοι διάπραξης αδικήματος. Οι παραπάνω προβλέψεις απαλείφθηκαν στις νεότερες εκδόσεις της Πρότασης Κανονισμού κατά το στάδιο των συζητήσεων στο Συμβούλιο και τελικά δεν

συμπεριλήφθηκαν στο αντίστοιχο άρθρο 41 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 (Maria Kaiafa-Gbandi, 2015).

6.2 Η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία αποτελεί, όπως προαναφέρθηκε, έναν Ευρωπαϊκό Οργανισμό επιφορτισμένο με τη διερεύνηση, τη δίωξη και την παραπομπή στα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών των εγκλημάτων, που στρέφονται κατά των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ζύγουρας, 2001). Για την εξυπηρέτηση των παραπάνω σκοπών, τόσο οι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς σε κεντρικό επίπεδο όσο και οι Εντεταλμένοι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς στα κράτη μέλη κατά την άσκηση των καθηκόντων τους θα πρέπει συχνά να αναζητούν και να λαμβάνουν δεδομένα, καθώς και να έχουν πρόσβαση σε αρχεία τόσο στα κράτη μέλη της Ένωσης όσο και σε άλλους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς. Αναπόφευκτα λοιπόν, οι ανωτέρω διεργασίες εμπίπτουν στο ενισχυμένο νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατέχει περίοπτη θέση στον νομικό πολιτισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κρουσταλάκης, 2005). Αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα, που προστατεύεται κατ' αρχήν σε επίπεδο πρωτογενούς δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο άρθρο 8 παράγραφος 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο άρθρο 16 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία ορίζουν ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Το δικαίωμα αυτό διασφαλίζεται επίσης από το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Περαιτέρω, σε επίπεδο παράγωγου δικαίου της Ένωσης, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε την τελευταία δεκαετία στη δημιουργία ενός ισχυρού, αλλά ταυτόχρονα πολύπλοκου πλέγματος προστασίας των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τους αφορούν, όπως είναι ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 (Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016), οι Οδηγίες (ΕΕ) 2016/680 (Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης

Απριλίου 2016) και (ΕΕ) 2016/681 (Οδηγία (ΕΕ) 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016), ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725(Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018), καθώς και η Πρόταση Κανονισμού για τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Ιδιαίτερη μέριμνα για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τους λήφθηκε και κατά τη θέσπιση του Κανονισμού για την ανασύσταση της Eurojst (Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018). Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο, η υπό σύσταση Ευρωπαϊκή Εισαγγελία δε θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Στον Κανονισμό (ΕΕ) 2017/1939 ο ενωσιακός νομοθέτης προσδίδει μεγάλη βαρύτητα στην προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αφιερώνοντας περισσότερο από το 1/3 (43 από τα συνολικά 120 άρθρα) του Κανονισμού στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, οι διατάξεις για την προστασία των δεδομένων καταλαμβάνουν ολόκληρο το Κεφάλαιο VIII και εκτείνονται από το άρθρο 47 έως το άρθρο 89 (Φλωράτος, 2010).

Ο ενωσιακός νομοθέτης επέλεξε να συμπεριλάβει ειδικούς κανόνες για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν εντός του Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, παρά την πρόσφατη θέσπιση της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων και του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, επιλογή η οποία φαίνεται κατ' αρχήν να δημιουργεί πολυνομία, νομικό κατακερματισμό και τελικά δυσχέρεια στην κατανόηση του νομοθετικού πλαισίου που αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διενεργείται από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, ενώ είναι πιθανό δημιουργήσει πρακτικά προβλήματα

στο μέλλον (Φυτράκης, 2008). Όπως, προαναφέρθηκε, η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 προβλέπει εναρμονισμένους κανόνες για την προστασία και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων. Οι προβλέψεις της παραπάνω Οδηγίας θα πρέπει να τυγχάνουν εφαρμογής κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που λαμβάνει χώρα στα Κράτη μέλη από τις εθνικές Αρχές. Περαιτέρω, στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που λαμβάνει χώρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης εφαρμόζεται ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725. Έτσι, προβληματισμός ανακύπτει στην περίπτωση όπου, για παράδειγμα, δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, που σχετίζονται με κάποιο έγκλημα κατά των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν συλλεγεί στα κράτη μέλη, σύμφωνα με τους κανόνες της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680, στη συνέχεια διαβιβάζονται σε κάποιον άλλο Οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην περίπτωση του οποίου εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725 και στη συνέχεια τα ίδια δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα διαβιβάζονται στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, η οποία διαθέτει δικούς της κανόνες για την επεξεργασία τους. Στην παραπάνω περίπτωση, λοιπόν, παρατηρούμε ότι υπάρχουν τρία διαφορετικά νομοθετικά πλαίσια (η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1725 και οι ειδικότερες προβλέψεις του Κανονισμού για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας), τα οποία διεκδικούν εφαρμογή στην ίδια υπόθεση. Επιβοηθητική για την επίλυση του ανωτέρω ζητήματος είναι η διευκρίνιση που παρέχει ο ενωσιακός νομοθέτης στην υπ' αριθ. 93 αιτιολογική σκέψη του Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, σύμφωνα με την οποία οι κανόνες του Κανονισμού σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σύμφωνα με την ερμηνεία και την εφαρμογή της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680, η οποία εφαρμόζεται και στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπρόσθετα, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1727 σχετικά με τον οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συνεργασία στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης (Eurojust) προβλέπει στις αιτιολογικές σκέψεις του υπ' αριθ. 28 και 29 ότι για να το ίδιο επίπεδο προστασίας των φυσικών

προσώπων και προς αποφυγή αποκλίσεων που εμποδίζουν την ανταλλαγή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μεταξύ της Eurojust και των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών, οι κανόνες που διέπουν την προστασία και την ελεύθερη κυκλοφορία των επιχειρησιακών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία από την Eurojust θα πρέπει να συνάδουν με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/680, ενώ ως προς τη σχέση μεταξύ των ειδικότερων κανόνων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που περιλαμβάνονται στον Κανονισμό για τη Eurojust και των κανόνων του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725 για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, προβλέπει ότι οι πρώτοι θα πρέπει να θεωρούνται *lex specialis* σε σχέση με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1725 (*lex specialis derogat legi generali*).

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι κεφαλαιώδους σημασίας για την κατανόηση των κανόνων επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που λαμβάνει χώρα από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, έχει η διάκριση ανάμεσα σε «διοικητικά» και «επιχειρησιακά» δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 2 υπό στοιχεία 17 και 18 του Κανονισμού, αντίστοιχα, ως «διοικητικά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» νοούνται όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που επεξεργάζεται η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία εκτός από τα επιχειρησιακά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, ενώ ως «επιχειρησιακά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» νοούνται όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που επεξεργάζεται η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία για τους σκοπούς που προβλέπονται στο άρθρο 49, δηλαδή για τη διεξαγωγή ποινικών ερευνών και την άσκηση διώξεων, την ανταλλαγή πληροφοριών με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα άλλα θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμούς της Ένωσης και τέλος, τη συνεργασία με τρίτες χώρες και με διεθνείς οργανισμούς. Όσον αφορά την επεξεργασία των διοικητικών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, που επεξεργάζεται η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, σύμφωνα με το άρθρο 48 παρ. 1 του Κανονισμού για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, θα πρέπει να εφαρμόζεται ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 45/2001, οποίος όμως έχει ήδη αντικατασταθεί από τον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1725.

Όσον αφορά τα επιχειρησιακά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, εφαρμογής τυγχάνουν οι ειδικότερες διατάξεις, που περιλαμβάνονται στον Κανονισμό για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (Χρυσόγονος, 2008).

Η ανάγκη να θεσπιστούν περαιτέρω κανόνες εφαρμογής, οι οποίοι θα ορίζουν τους όρους και τους τρόπους άσκησης των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων σε σχέση με τα επιχειρησιακά και διοικητικά προσωπικά δεδομένα, καθώς και τους όρους υπό τους οποίους η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία μπορεί να περιορίσει την εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, όπως επίσης και κανόνες σε σχέση με την επεξεργασία από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τη μεταφορά προσωπικών δεδομένων από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, καθώς και την προσωρινή επεξεργασία προσωπικών δεδομένων για επιχειρησιακούς σκοπούς οδήγησε στην έκδοση της υπ' αριθ. 009/2020 απόφασης του Συλλογικού Οργάνου (COLLEGE DECISION 009/2020). Επιπλέον, όσον αφορά ειδικά τα διοικητικά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, έχουν θεσπιστεί από το Συλλογικό Όργανο ειδικότεροι κανόνες σχετικά με τον περιορισμό ορισμένων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ειδικές περιπτώσεις όπως, για παράδειγμα, ο περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης, όταν πρέπει να προστατευθεί ένας μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος, τα προσωπικά στοιχεία του οποίου είναι ανάγκη να παραμείνουν ανώνυμα για λόγους ασφάλειας ή για την προστασία των Ευρωπαίων Εισαγγελέων και του προσωπικού της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας από απειλές, που σχετίζονται με τον χειρισμό των υποθέσεων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (Φλωράτος, 2010).

Περαιτέρω, το άρθρο 77 παρ. 1 του Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία προβλέπει τον διορισμό Υπευθύνου Προστασίας Δεδομένων (Article 29 Data Protection Working Party) από το Συλλογικό Όργανο μετά από πρόταση του Ευρωπαίου Γενικού Εισαγγελέα, η υπηρεσιακή κατάσταση, καθώς και τα καθήκοντά του οποίου προβλέπονται στα άρθρα 78 και 79 του Κανονισμού, αντίστοιχα.

Οι κανόνες εφαρμογής σχετικά με τον Υπεύθυνο Προστασίας Δεδομένων, οι οποίοι αφορούν ιδίως τη διαδικασία επιλογής για τη θέση του Υπευθύνου

Προστασίας Δεδομένων και την καθαίρεσή του, τα καθήκοντα, τις υποχρεώσεις, τις εξουσίες και τα μέτρα διασφάλισης της ανεξαρτησίας εξειδικεύονται ακόμα περισσότερο στην απόφαση 005/2020 του Συλλογικού Οργάνου της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (COLLEGE DECISION 005/2020), η οποία εκδόθηκε κατά ρητή εξουσιοδότηση του ενωσιακού νομοθέτη σύμφωνα με το άρθρο 78 παρ. 5 του Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Επιγραμματικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων αναφέρει απευθείας στον Ευρωπαϊό Γενικό Εισαγγελέα, γεγονός που αποδεικνύει την κρισιμότητα της θέσης του και την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδει γενικότερα ο ενωσιακός νομοθέτης στην προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, όμως, ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων ενεργεί ανεξάρτητα και δεν δύναται να λαμβάνει εντολές. Επιλέγεται βάσει των επαγγελματικών του προσόντων, και ιδίως βάσει της εμπειρογνώσιας που διαθέτει στον τομέα του δικαίου και της πρακτικής στον τομέα της προστασίας δεδομένων.

Εκτός από τα καθήκοντα που ορίζονται στο άρθρο 79 του Κανονισμού για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία και στο άρθρο 45 του Κανονισμού για την προστασία των δεδομένων, ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων έχει επίσης, σύμφωνα με την παραπάνω με αριθμό 005/2020 αποφάσεως του Συλλογικού Οργάνου της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, το καθήκον να συμβάλει στη δημιουργία μιας κουλτούρας προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα βάσει της αξιολόγησης κινδύνου και της λογοδοσίας. Ο Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων παρέχει επίσης εκπαιδεύσεις στην Κεντρική Υπηρεσία, τους Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς και το προσωπικό της Εισαγγελίας. Μεταξύ των άλλων αποτελεί και τον σύνδεσμο μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων (Φλωράτος, 2010).

1.3 Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας

1. Οριοθέτηση της καθ' ύλην αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας

Η καθ' ύλην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας καθορίζεται από την ίδια την ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 86 παρ. 2 αυτής, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία είναι κατ' αρχήν αρμόδια για τα αδικήματα που στρέφονται κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, όπως αυτά ορίζονται στον Κανονισμό για τη σύστασή της (Αναγνωστόπουλος, 2010). Την ίδια στιγμή όμως η ΣΛΕΕ, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 86, δίνει τη δυνατότητα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ταυτόχρονα ή σε μεταγενέστερο στάδιο, με ομόφωνη απόφασή του, μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και διαβούλευση με την Επιτροπή, να τροποποιήσει την παράγραφο 1 του άρθρου 86 ΣΛΕΕ, προκειμένου να επεκτείνει τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας στην καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση. Η έννοια αυτή περιλαμβάνει τα αδικήματα της ιδιαιτέρως σοβαρής εγκληματικότητας που αναφέρεται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ με διασυνοριακή διάσταση, δηλαδή την τρομοκρατία, την εμπορία ανθρώπων και τη γενετήσια εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών, την παράνομη εμπορία ναρκωτικών, την παράνομη εμπορία όπλων, το ξέπλυμα χρήματος, τη διαφθορά, την παραχάραξη μέσω πληρωμής, την εγκληματικότητα στον χώρο της πληροφορικής και το οργανωμένο έγκλημα (Φλωράτος, 2010).

2. Η επέκταση της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και στα συναφή εγκλήματα

Για τον σκοπό της αποτελεσματικής διερεύνησης αδικημάτων που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης και για την αποφυγή παραβίασης της αρχής του *ne bis in idem*, η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία είναι αρμόδια για οποιαδήποτε άλλη αξιόποινη πράξη συνδέεται άρρηκτα με αξιόποινη συμπεριφορά, η οποία εμπίπτει στην αρμοδιότητά της με την επιφύλαξη του άρθρου 25 παράγραφος 3 του Κανονισμού. Ως δικαιολογητικοί λόγοι για την εν λόγω επέκταση της αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και στα συναφή εγκλήματα εγγράφονται η ανάγκη αποφυγής της νομικής αβεβαιότητας, η οποία ανακύπτει από την έκδοση αντιφατικών αποφάσεων εντός της Ένωσης για την ίδια υπόθεση, καθώς και ο σεβασμός των δικαιωμάτων υπεράσπισης. Επιπλέον, υπάρχουν και πρακτικοί λόγοι οι οποίοι καθιστούν αναγκαία την εν λόγω επέκταση της αρμοδιότητας, όπως είναι η

ανάγκη αποφυγής δαπανηρών επικαλύψεων και καθυστερήσεων που επιτυγχάνεται μέσω της κοινής έρευνας και δίωξης όλων των συναφών εγκλημάτων (Bitzilekis, 2015). Ποιά είναι όμως τα ασφαλή εκείνα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία δύο ή περισσότερα εγκλήματα θα πρέπει να χαρακτηρίζονται ως συναφή, προκειμένου να αποφευχθεί η σύγχυση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Η εν λόγω αρμοδιότητα, που αφορά τις άρρηκτα συνδεδεμένες αξιόποινες συμπεριφορές, θεμελιώνεται τόσο όταν η αξιόποινη πράξη που θίγει τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης είναι η κυρίαρχη πράξη ως προς τη βαρύτητά της, όσο και όταν η άρρηκτα συνδεδεμένη άλλη αξιόποινη πράξη δεν είναι η βαρύτερη, αλλά θεωρείται ότι έχει επικουρικό χαρακτήρα, στην περίπτωση δηλαδή που συνιστά απλώς το μέσο για τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης που θίγει τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, ιδίως όταν η εν λόγω άλλη αξιόποινη πράξη διαπράχθηκε με κύριο σκοπό τη δημιουργία των προϋποθέσεων για τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης που θίγει τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, όπως είναι για παράδειγμα μία αξιόποινη πράξη που αποσκοπεί στην εξασφάλιση των υλικών ή των νομικών μέσων για τη διάπραξη της αξιόποινης πράξης που θίγει τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης ή για την εξασφάλιση του οφέλους ή του προϊόντος που προκύπτει από αυτήν (Αναγνωστόπουλος, 2010).

1.4 Η οργανωτική δομή της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία αποτελεί, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κανονισμού, αδιαίρετο οργανισμό της Ένωσης που λειτουργεί ως ενιαία Εισαγγελία με αποκεντρωμένη δομή. Οργανώνεται σε δυο επίπεδα, ένα κεντρικό και ένα αποκεντρωμένο επίπεδο. Το κεντρικό επίπεδο αποτελείται από την Κεντρική Εισαγγελία στην έδρα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, στο Λουξεμβούργο (Αναγνωστόπουλος, 2010). Η Κεντρική Εισαγγελία συγκροτείται από το Συλλογικό Όργανο, τα Μόνιμα Τμήματα, τον Ευρωπαϊκό Γενικό Εισαγγελέα, τους Αναπληρωτές Ευρωπαϊούς Γενικούς Εισαγγελεείς, τους Ευρωπαϊούς Εισαγγελεείς και τον Διοικητικό Διευθυντή. Από την άλλη, το αποκεντρωμένο επίπεδο αποτελείται από Ευρωπαϊούς Εντεταλμένους Εισαγγελεείς, οι οποίοι εδρεύουν στα κράτη μέλη. Τέλος, προβλέπεται και η ύπαρξη διοικητικού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, το οποίο θα επικουρεί τόσο την

Κεντρική Εισαγγελία όσο και τους Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους (Αργυρόπουλος, 2017).

1. Το κεντρικό επίπεδο

1.1 Ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας

1.1.1 Καθήκοντα και υποχρεώσεις του Ευρωπαίου Γενικού Εισαγγελέα

Ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας είναι επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Οργανώνει τις εργασίες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, διευθύνει τις δραστηριότητές της και λαμβάνει αποφάσεις, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2017/1939 και τον Κανονισμό Διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Επίσης, προεδρεύει στις συνεδριάσεις του Συλλογικού Οργάνου και είναι υπεύθυνος για την προετοιμασία τους. Εκπροσωπεί την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία έναντι των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οποιουδήποτε τρίτου. Υποχρεούται σε πλήρη λογοδοσία όσον αφορά την εκτέλεση των καθηκόντων του ως επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και, με την ιδιότητά του αυτή, έχει για τις εν γένει δραστηριότητές του συνολική θεσμική υποχρέωση να λογοδοτεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή. Αυτό σημαίνει ότι οποιοδήποτε από τα εν λόγω θεσμικά όργανα δύναται να προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την παύση του ανωτέρω εισαγγελέα υπό ορισμένες περιστάσεις όπως, μεταξύ άλλων, σε περίπτωση διάπραξης σοβαρού παραπτώματος ή εάν διαπιστώσει ότι δεν είναι πλέον σε θέση να ασκεί τα καθήκοντά του (Αναγνωστόπουλος, 2010). Η ίδια διαδικασία θα πρέπει να εφαρμόζεται για την παύση των ευρωπαίων εισαγγελέων. Στα πλαίσια τη λογοδοσίας, ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας εμφανίζεται μία φορά κατ' έτος ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και ενώπιον των εθνικών κοινοβουλίων των κρατών μελών κατόπιν αιτήματός τους, για να παρουσιάσει τις εν γένει δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Επιπλέον, ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας εγκρίνει τον αριθμό των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων ανά κράτος μέλος, καθώς και τη λειτουργική και κατά τόπον κατανομή των καθηκόντων μεταξύ τους, σε διαβούλευση με κάθε κράτος μέλος. Επίσης, προτείνει κατάλογο με υποψηφίους για την θέση του Διοικητικού Διευθυντή

της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, είναι υπεύθυνος για την προετοιμασία των αποφάσεων που άπτονται της κατάρτισης του προϋπολογισμού και για την υποβολή τους προς έγκριση στο Συλλογικό Όργανο, καταρτίζει για κάθε οικονομικό έτος, προβλέψεις των εσόδων και των δαπανών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και καταρτίζει το σχέδιο των δημοσιονομικών κανόνων στους οποίους υπόκειται η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Τέλος, ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας συνεδριάζει σε τακτική βάση με τον Πρόεδρο της Eurojust, για να συζητήσουν ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος (Φλωράτος, 2010).

1.2 Ευρωπαίοι Εισαγγελείς

1.2.1 Καθήκοντα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων Εισαγγελέων

Οι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς αποτελούν τον δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων που βρίσκονται στα κράτη μέλη προέλευσής τους και ταυτόχρονα ασκούν εποπτεία σε αυτούς. Ενεργώντας για λογαριασμό του Μόνιμου Τμήματος, εποπτεύουν τις έρευνες και τις διώξεις, για τις οποίες είναι υπεύθυνοι οι Ευρωπαίοι Εντεταλμένοι Εισαγγελείς που έχουν επιληφθεί της υπόθεσης στο κράτος μέλος καταγωγής τους και παρακολουθούν την εκτέλεση των καθηκόντων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας στα αντίστοιχα κράτη μέλη τους, σε στενή διαβούλευση με τους Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς (Αργυρόπουλος, 2017). Για τις υποθέσεις που έχουν υπό την εποπτεία τους έχουν υποχρέωση να υποβάλλουν συνοπτικές παρουσιάσεις. Επιπρόσθετα, ως εποπτεύοντες, οι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς μπορούν να δίνουν εντολές στον επιληφθέντα Ευρωπαίο Εντεταλμένο Εισαγγελέα, όποτε αυτό είναι απαραίτητο για την αποτελεσματική διενέργεια της έρευνας ή της δίωξης ή προς το συμφέρον της απονομής δικαιοσύνης ή για να διασφαλιστεί η συνεκτική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Επίσης, είναι αρμόδιοι να αποφασίζουν για την τύχη των ένδικων βοηθημάτων που ασκήθηκαν κατά διατάξεων του Ευρωπαίου Εντεταλμένου Εισαγγελέα που έχουν υπό την εποπτεία τους. Τέλος, μεριμνούν ώστε, να παρέχονται από την Κεντρική Εισαγγελία στους Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς και αντιστρόφως όλες οι σχετικές πληροφορίες (Αναγνωστόπουλος, 2010).

1.5 Η εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 στην ελληνική έννομη τάξη: από το Σχέδιο Νόμου του 2018 στον Ν. 4596/2019 και τελικά στον Ν. 4786/2021

Από τη φύση του ο Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 αποτελεί ένα δεσμευτικό νομοθέτημα άμεσης εφαρμογής, υπό την έννοια ότι ο Κανονισμός έχει άμεση εφαρμογή στην εθνική έννομη τάξη, χωρίς να υπάρχει ανάγκη ενσωμάτωσης των προβλέψεων του με εθνικό νόμο, όπως αντίθετα συμβαίνει με τις Οδηγίες, και επιπλέον ο εθνικός νομοθέτης δεν έχει καταρχήν τη δυνατότητα να ρυθμίσει διαφορετικά θέματα που επέλεξε ο ενωσιακός νομοθέτης να ρυθμίσει με συγκεκριμένο τρόπο μέσω ενός Κανονισμού. Ωστόσο, στον παραπάνω κανόνα μπορεί να προβλέπονται ορισμένες αποκλίσεις. Συχνά, ο ενωσιακός νομοθέτης, με ρητές αναφορές εντός του Κανονισμού, επιτρέπει στον εθνικό νομοθέτη να ρυθμίσει ορισμένα ζητήματα με εθνικό νόμο. Έτσι, κρίθηκε αναγκαίο τα παραπάνω ζητήματα να ρυθμιστούν αφενός για να εφαρμοστεί ο Κανονισμός 2017/1939 στην εθνική έννομη τάξη και αφετέρου για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των δραστών αξιόποινων πράξεων που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4786/2021). Η πλαισίωση του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 με εθνικό νόμο αποδείχθηκε μάλλον δύσκολο εγχείρημα. Μέσα σε μια τριετία, και χωρίς η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία να έχει καν ξεκινήσει την πλήρη λειτουργία της, υπήρξαν τρεις διαφορετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες, οι οποίες επέφεραν πλήθος παλινοδιών, ενώ σε ορισμένες επιλογές ασκήθηκε δικαιολογημένα κριτική (Αργυρόπουλος, 2017). Η πρώτη προσπάθεια επιχειρήθηκε με το σχέδιο νόμου για την εφαρμογή των διατάξεων του Κανονισμού αναφορικά με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, το οποίο τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση στις 27-7-2018 και για εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα, μέχρι τις 3-8-2018. Την ίδια στιγμή, ο σχολιασμός των προτεινόμενων διατάξεων επιτρεπόταν σε μόλις ένα από τα δέκα άρθρα του σχεδίου νόμου και συγκεκριμένα μόνο στο άρθρο 7, αναφορικά με τη συνδρομή άλλων εθνικών αρχών στις έρευνες και τις διώξεις που διενεργεί ο Ευρωπαίος Εντεταλμένος Εισαγγελέας. Έτσι, η σύντομη χρονική διάρκεια κατά την οποία τέθηκε το σχέδιο νόμου σε δημόσια διαβούλευση -εντός μάλιστα των δικαστικών διακοπών- σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο σχολιασμός της πλειοψηφίας των άρθρων του σχεδίου νόμου ήταν αδύνατος,

δεν επέτρεψαν την άσκηση ουσιαστικής κριτικής επί του σχεδίου . Για όλα τα παραπάνω, καθώς και για ορισμένες επιλογές του εθνικού νομοθέτη, που θα αναφερθούν παρακάτω, δεν έλλειψαν οι επικρίσεις από τη θεωρία (Γκμπάντι, 2018). Ακολούθησε ο Ν. 4596/2019 (ΦΕΚ Α' 32/26-2-2019), ο οποίος σε γενικές γραμμές στοιχήθηκε, όπως επιβάλει άλλωστε η φύση του νομοθετήματος ως Κανονισμού, με τις προβλέψεις αυτού, διορθώνοντας σε πολλά σημεία το σχέδιο νόμου του 2018, δημιουργώντας όμως ταυτόχρονα νέες ασάφειες. Τελικά, στις 23 Μαρτίου 2021 δημοσιεύθηκε ο 4786/2021.

1. Προσόντα και επιλογή του Έλληνα Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα

Αρχικά, αρνητικής κριτικής έτυχαν οι προβλεφθείσες στο σχέδιο νόμου του 2018 διατάξεις για την επιλογή του υποψηφίου για τη θέση του Γενικού Ευρωπαϊού Εισαγγελέα, καθώς ερχόταν σε ευθεία αντίθεση με τις επιλογές του ενωσιακού νομοθέτη. Το άρθρο 1 του σχεδίου νόμου προέβλεπε ότι ο υποψήφιος για τη θέση του Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα απαιτείται κατά το χρόνο της υποβολής της αίτησης να κατέχει το βαθμό του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή του εισαγγελέα εφετών, να έχει δυνατότητα υπηρετήσης στην εισαγγελική αρχή τουλάχιστον 8 ετών μέχρι την αποχώρησή του και να πληροί επίσης μια σειρά κριτηρίων που απαριθμούνται με αποκλειστικό τρόπο. Ωστόσο, προβληματισμό προκάλεσε το γεγονός ότι, σύμφωνα με την παρ. 3 α' και β' του άρθρου 1 του ελληνικού σχεδίου νόμου, ο υποψήφιος για την θέση του Γενικού Ευρωπαϊού Εισαγγελέα θα πρέπει να υποβάλει αίτηση μέσω της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου και να λάβει έγγραφη έγκριση από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, προτού υποβάλει την υποψηφιότητά του για τη θέση του Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα (Γκμπάντι, 2018). Από την άλλη, το άρθρο 14 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939, το οποίο προβλέπει τη διαδικασία επιλογής Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα, ορίζει ότι η επιλογή του Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα γίνεται βάσει ανοικτής πρόσκλησης για υποβολή υποψηφιοτήτων, η οποία δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς δηλαδή να προβλέπεται κάποια προηγούμενη αίτηση ή λήψη έγκρισης για την υποβολή υποψηφιοτήτων από κάποιο εθνικό όργανο κράτους μέλους, ενώ στη συνέχεια ο έλεγχος των υποψηφιοτήτων έχει ανατεθεί από τον ενωσιακό νομοθέτη σε επιτροπή επιλογής, η οποία καταρτίζει κατάλογο των υποψηφίων, που

διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα, τον οποίο υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Ιδιαίτερο προβληματισμό προκάλεσε επίσης το γεγονός ότι ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου θα δικαιούταν να ελέγχει την πληρότητα των φακέλων και να απορρίπτει με αιτιολογημένη πράξη του τις υποψηφιότητες που δεν διαθέτουν αποδεδειγμένα τα τυπικά προσόντα και κριτήρια του παραπάνω άρθρου (Φλωράτος, 2010). Πρόκειται για μια ιδιαίτερα προβληματική πρόβλεψη, αφού ο έλεγχος των προσόντων και των κριτηρίων, όπως είναι για παράδειγμα τα εχέγγυα ανεξαρτησίας και η διευθυντική πείρα, μόνο «τυπικός» δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, αφού αποτελούν έννοιες αξιολογικές, και έτσι θα δινόταν η ευχέρεια στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου να απορρίπτει αιτήσεις, οι οποίες κατά τη γνώμη του δεν πληρούν τα παραπάνω «τυπικά» κριτήρια. Ακολούθως, σύμφωνα με το σχέδιο νόμου, θα παρείχε εγγράφως την έγκρισή του στους υποψηφίους, προκειμένου οι ίδιοι να διενεργήσουν τις απαραίτητες ενέργειες υποβολής της υποψηφιότητάς τους σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην ανοιχτή πρόσκληση. Στο βαθμό λοιπόν που η εθνική ανώτατη εισαγγελική αρχή κάθε κράτους μέλους εμπλέκεται με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία επιλογής, χωρίς να παρέχεται σε αυτήν τέτοιο δικαίωμα από τον ενωσιακό νομοθέτη, η απόκλιση αυτή παραβιάζει τον Κανονισμό. Με άλλα λόγια η εθνική ανώτατη εισαγγελική αρχή του κράτους μέλους αποτελεί αναρμόδιο όργανο που παρεισάγεται στη διαδικασία επιλογής και έτσι την καθιστά άκυρη (Γκμπάντι, 2018).

Ακόμα ένα ζήτημα για το οποίο διατυπώθηκαν επιφυλάξεις (Γκμπάντι, 2018) είναι η ερμηνεία του όρου «ύπατο» εισαγγελικό αξίωμα του άρθρου 15 παρ. 2 περ. γ' του Κανονισμού. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το τελευταίο, ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας επιλέγεται μεταξύ υποψήφιων οι οποίοι διαθέτουν τα προσόντα που απαιτούνται για διορισμό στο «ύπατο» εισαγγελικό ή δικαστικό αξίωμα στο αντίστοιχο κράτος μέλος. Ωστόσο, με το άρθρο 1 του ελληνικού σχεδίου νόμου για την εφαρμογή του Κανονισμού, ο Έλληνας νομοθέτης όρισε ότι υποψήφιοι για την θέση του Ευρωπαϊκού Γενικού Εισαγγελέα δύνανται να είναι οι Έλληνες εισαγγελείς στο βαθμό του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή του εισαγγελέα εφετών. Όμως, η παροχή δυνατότητας σε εισαγγελείς εφετών για υποβολή αίτησης παραβιάζει τον

Κανονισμό, γιατί οι εισαγγελείς εφετών δεν δύνανται να είναι υποψήφιοι για το ύπατο εισαγγελικό αξίωμα στη χώρα, δηλ. για τη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, γεγονός που δείχνει, αν μη τι άλλο, εσφαλμένη κατανόηση του Έλληνα νομοθέτη για τον όρο «ύπατο» αξίωμα στον οποίο αναφέρεται ο Κανονισμός. Τελικά, φάνηκε πως ο Έλληνας νομοθέτης έλαβε σοβαρά υπόψη του τις παραπάνω επιφυλάξεις και κινήθηκε προς την ορθή κατεύθυνση, τουλάχιστον όσον αφορά την υποψηφιότητα του Έλληνα Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα. Έτσι, το άρθρο 16 του Νόμου 4596/2019, με το οποίο, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεσή του, προσαρμόζονται στην εγχώρια έννομη τάξη οι διατάξεις των άρθρων 14 και 15 του Κανονισμού, οι οποίες αφορούν τον διορισμό και στην παύση των Ευρωπαϊών Γενικών Εισαγγελέων, καθώς και των αναπληρωτών τους, ορίζει στην παράγραφο 4 ότι ο Έλληνας Ευρωπαϊός Γενικός Εισαγγελέας διορίζεται κατά τη διαδικασία του άρθρου 14 του Κανονισμού, ενώ οι λοιπές διατάξεις αναφορικά με τα τυπικά προσόντα και τη διαδικασία υποβολής υποψηφιότητας μέσω του Αρείου Πάγου, που προέβλεπε το άρθρο 1 σχέδιο νόμου, που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, σωστά απαλείφθηκαν. Τέλος, ο Ν. 4786/2021 δεν επέφερε κάποια σημαντική αλλαγή στον τρόπο επιλογής του Έλληνα Ευρωπαϊού Εισαγγελέα σε σχέση με τα παραπάνω. Το άρθρο 3 αυτού προβλέπει μόνο τη χορήγηση στον Έλληνα Ευρωπαϊό Γενικό Εισαγγελέα ειδικής κανονικής άδειας, χωρίς αποδοχές, για το χρονικό διάστημα από την ανάληψη των καθηκόντων του μέχρι να λήξει η επταετής θητεία του (Αναγνωστόπουλος, 2010).

2. Προσόντα και επιλογή του Έλληνα Ευρωπαϊού Εισαγγελέα

Παρά το γεγονός ότι τελικά ο Έλληνας νομοθέτης κινήθηκε τελικά προς την ορθή κατεύθυνση αναφορικά με την υποψηφιότητα του Έλληνα Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα, εντούτοις στην περίπτωση του Έλληνα Ευρωπαϊού Εισαγγελέα παρατηρήθηκαν (Γκμπάντι,) επί του σχεδίου νόμου ορισμένες προβληματικές προβλέψεις, οι οποίες συμπεριλήφθηκαν αυτούσιες και στον Ν. 4596/2019. Οι προβλέψεις αυτές βέβαια δεν έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τον Κανονισμό, όπως συνέβαινε με τις διατάξεις του σχεδίου νόμου για τον διορισμό του Έλληνα Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα. Αυτό συμβαίνει, γιατί στο άρθρο 16 του Κανονισμού, όπου ορίζονται οι διατάξεις για τον διορισμό και την παύση των Ευρωπαϊών Εισαγγελέων, προβλέπεται ότι κάθε κράτος

μέλος προτείνει τρεις υποψήφιους για τη θέση του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα. Παρατηρούμε λοιπόν ότι στην περίπτωση των Ευρωπαϊών Εισαγγελέων, σε αντίθεση με την περίπτωση του Ευρωπαϊού Γενικού Εισαγγελέα, που αναφέρθηκε ανωτέρω, ο Κανονισμός «νομιμοποιεί» ρητά την ανάμειξη των κρατών μελών στην επιλογή των υποψηφίων Ευρωπαϊών Εισαγγελέων. Αυτό δικαιολογείται, σύμφωνα με την υπ' αριθ. 42 αιτιολογική σκέψη του Κανονισμού, από την ιδιαίτερη φύση των Ευρωπαϊών Εισαγγελέων, καθώς αυτοί συνδέονται με τα αντίστοιχα κράτη μέλη τους, ενώ η τελική επιλογή ανατίθεται στο Συμβούλιο, το οποίο λαμβάνει προηγουμένως αιτιολογημένη γνώμη από την επιτροπή επιλογής άρθρου 14 παράγραφος 3, καθώς, σύμφωνα και πάλι με την αιτιολογική σκέψη 42 του Κανονισμού, οι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς αποτελούν συγχρόνως και μέλη του συλλογικού οργάνου και, γενικότερα, δικαιολογείται από την ιδιαίτερη φύση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται ο Έλληνας νομοθέτης μέσα από την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4596/2019, σύμφωνα με την οποία η εκ των προτέρων επιλογή, που προηγείται της τελικής επιλογής, με βάση τα προσόντα των υποψηφίων προτιμάται, ενόψει του ότι οι προτεινόμενοι για τη θέση αυτή οφείλουν να ανταποκρίνονται στην ιδιαίτερη φύση των Ευρωπαϊών Εισαγγελέων, καθώς αυτοί συνδέονται με το αντίστοιχο Κράτος-μέλος, ενώ συγχρόνως είναι μέλη του Συλλογικού Οργάνου, όπως ορίζεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 του Κανονισμού, που αποτελείται από τον Ευρωπαϊό Γενικό Εισαγγελέα και έναν Ευρωπαϊό Εισαγγελέα ανά κράτος-μέλος και είναι δε υπεύθυνο για τη γενική επίβλεψη των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (Αργυρόπουλος, 2017). Ωστόσο, εύστοχα ασκήθηκε κριτική στην επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να αναθέσει με το άρθρο 2 παρ. 4 του εθνικού σχεδίου νόμου για την εφαρμογή του Κανονισμού την επιλογή των τριών προτεινόμενων υποψηφίων αποκλειστικά στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ο οποίος μάλιστα διορίζεται στη χώρα μας από την εκτελεστική εξουσία, και όχι το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο που έτσι κι αλλιώς έχει αρμοδιότητα για τις προαγωγές των δικαστικών λειτουργών (άρ. 90 Σ. και άρ. 49 Ν 1756/1988) (Γκμπάντι,). Αυτήν την προβληματική εικόνα συμπλήρωνε το γεγονός ότι η απόφαση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου δεν οριζόταν ρητά ότι πρέπει να είναι αιτιολογημένη, όπως θα έπρεπε, τόσο ως προς τους προτεινόμενους όσο και ως προς τους απορριφθέντες

υποψήφιους. Και η εύστοχη αυτή παρατήρηση φαίνεται ότι λήφθηκε υπόψη από τον Έλληνα νομοθέτη, ο οποίος τελικά με το άρθρο 18 παρ. 4 του Ν. 4596/2019 ανέθεσε την επιλογή των τριών υποψηφίων της παραγράφου 1 του άρθρου 16 του Κανονισμού στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης, το οποίο συνεδριάζει σε δεκαπενταμελή σύνθεση για όλους τους Εισαγγελικούς λειτουργούς ανεξαρτήτως βαθμού (άρθρο 78 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και κατάσταση Δικαστικών Λειτουργών το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης), μετά από εισήγηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου λαμβάνεται ύστερα από έλεγχο των υποβληθέντων δικαιολογητικών και των ατομικών τους φακέλων, καθώς και συνέντευξη των υποψηφίων που πληρούν τα τυπικά προσόντα (Φλωράτος, 2010). Οι υποψήφιοι καλούνται για συνέντευξη από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο με έγγραφη ατομική πρόσκληση, που τους επιδίδεται με μέριμνα του διευθύνοντα την εισαγγελία που υπηρετούν. Αναφορικά με τα προσόντα των υποψηφίων για τη θέση του Έλληνα Ευρωπαϊού Εισαγγελέα, σύμφωνα με το σχέδιο νόμου, που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση, οι υποψήφιοι για την θέση του Ευρωπαϊού Εισαγγελέα απαιτείται κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησής τους να κατέχουν το βαθμό τουλάχιστον του εισαγγελέα πρωτοδικών έως και του εισαγγελέα εφετών, με τη σημείωση ότι συγκεκριμένα όσον αφορά τον εισαγγελέα πρωτοδικών, αυτός θα πρέπει να έχει συμπληρώσει τουλάχιστον πέντε έτη στο βαθμό αυτό, και να έχουν τη δυνατότητα υπηρετήσης στην Εισαγγελική Αρχή, τουλάχιστον δέκα έτη μέχρι την αποχώρησή τους. Επί του άρθρου 2 παρ. 1 και 2 του σχεδίου νόμου, αναφορικά με τα προσόντα των υποψηφίων Ελλήνων Ευρωπαϊών Εισαγγελέων, ασκήθηκε κριτική (Γκμπάντι, 2018) στην άστοχη επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να ορίσει ότι γίνεται δεκτή ως υπηρεσία σχετιζόμενη με τη διεθνή δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, που προβλέπει το άρθρο 16 παρ. 1 περ. γ' του Κανονισμού, ακόμη και η υπηρεσία σε οποιοδήποτε μονάδες και επιτροπές οποιουδήποτε άλλου (πέραν της ΕΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης) Διεθνούς Οργανισμού, στο μέτρο που μια τέτοια υπηρεσία δεν μπορεί να είναι a priori σχετική με τη (διεθνή) δικαστική συνεργασία. Οι παραπάνω προβλέψεις του σχεδίου νόμου, παρέμειναν αμετάβλητες ως προς την ουσία τους, με ελάχιστες γραμματικές και

συντακτικές αλλαγές, στον Ν. 4596/2019. Επιπλέον, αφού το άρθρο 16 παρ. 3. του Κανονισμού προβλέπει ότι οι Ευρωπαίοι Εισαγγελείς επιλέγονται και διορίζονται από το Συμβούλιο για μη ανανεώσιμη θητεία διάρκειας έξι ετών, η οποία μπορεί να παραταθεί με απόφασή του έως τρία έτη, η μέγιστη συνολική διάρκεια θητείας ενός Ευρωπαίου Εισαγγελέα δεν μπορεί να ξεπερνά τα 9 έτη. Άστοχα λοιπόν ο Έλληνας νομοθέτης έθεσε ως προϋπόθεση για την υποβολή υποψηφιότητας για τη θέση του Ευρωπαίου Εισαγγελέα τη δυνατότητα υπηρετήσης στην Εισαγγελική Αρχή για τουλάχιστον δέκα έτη μέχρι την αποχώρησή τους. Τελικά, στον Ν. 4786/2021 οι παραπάνω παρατηρήσεις λήφθηκαν υπόψη και σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 περ. γ η σχετική πρακτική εμπειρία θα πρέπει να προέρχεται από έρευνες στον χρηματοπιστωτικό τομέα και στη διεθνή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις από προϋπηρεσία σε όργανα, οργανισμούς, μονάδες ή επιτροπές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλου διεθνούς οργανισμού, στους σκοπούς του οποίου εντάσσεται η έρευνα, η δίωξη ή η διεθνής δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, ιδίως οικονομικού εγκλήματος. Επιπλέον, ορθά προβλέφθηκε ότι ο υποψήφιος για τη θέση του Ευρωπαίου Εισαγγελέα απαιτείται, κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης και κατά τον χρόνο του διορισμού του να έχει τη δυνατότητα υπηρετήσης στην εθνική Εισαγγελική Αρχή επί εννέα τουλάχιστον έτη (Αναγνωστόπουλος, 2010).

3. Προσόντα και επιλογή των Ελλήνων Ευρωπαίων Εισαγγελέων

Αντίστοιχα προβλήματα παρατηρήθηκαν και στο άρθρο 3 του σχεδίου νόμου αναφορικά με την επιλογή των υποψήφιων για τη θέση των Ελλήνων Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων (Αναγνωστόπουλος, 2010). Συγκεκριμένα, και στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με το σχέδιο νόμου, η επιλογή των 7 υποψήφιων που προτείνονται αποτελεί αποκλειστική απόφαση του εισαγγελέα του ΑΠ, και μάλιστα χωρίς πρόβλεψη για ειδική αιτιολογία (Γκμπάντι, 2018). Επιπλέον, στην περίπτωση των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων η επιλογή από τον Έλληνα νομοθέτη του αριθμού (επτά) των Ελλήνων Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων φαίνεται εντελώς αυθαίρετη, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 2 και την αιτιολογική σκέψη 44 του Κανονισμού ο Ευρωπαίος Γενικός Εισαγγελέας θα πρέπει να εγκρίνει τον αριθμό των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων σε κάθε κράτος μέλος, οι

οποίοι δεν μπορεί να είναι λιγότεροι από δύο, κατόπιν διαβούλευσης και επίτευξης συμφωνίας με τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών. Όμως, ο διορισμός της κας Laura Codruța Kövesi ως πρώτης Ευρωπαϊκής Γενικής Εισαγγελέως εγκρίθηκε στις 14 Οκτωβρίου 2019 από το Συμβούλιο, χωρίς ωστόσο ο διορισμός της να είχε επιβεβαιωθεί τη στιγμή εκείνη και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Κατά συνέπεια στις 27 Ιουλίου 2018, όταν τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση το σχέδιο νόμου, η οποία διήρκησε έως τις 3 Αυγούστου 2018, ήταν αδύνατο να έχει λάβει χώρα προηγουμένως η προβλεπόμενη από τον Κανονισμό διαβούλευση και η έγκριση από τον Ευρωπαϊκό Γενικό Εισαγγελέα του αριθμού των Ελλήνων Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων (Αργυρόπουλος, 2017). Το παραπάνω άρθρο 3 του σχεδίου νόμου, αναφορικά με τους Έλληνες Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς, απαλείφθηκε πλήρως από το τελικό κείμενο του Νόμου. Έτσι, στο άρθρο 19 Ν. 4596/2019 καθορίζονται μόνον οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων, ενώ στην παράγραφο 4 προβλέφθηκε ότι κατά τις διαβουλεύσεις που λαμβάνουν χώρα σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 13 του Κανονισμού, ο αριθμός των Ευρωπαίων εντεταλμένων Εισαγγελέων, καθώς και η λειτουργική και η κατά τόπον κατανομή των αρμοδιοτήτων τους, καθορίζεται κατά τρόπο αντίστοιχο της διάρθρωσης της Εθνικής Εισαγγελικής Αρχής, σε τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας. Ωστόσο, μετά από αυτήν την εξέλιξη έμεναν αναπάντητα τα ερωτήματα ποιο εθνικό όργανο και με ποιά διαδικασία θα προτείνει τους Έλληνες Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς, προκειμένου να διοριστούν αυτοί από το Συλλογικό Όργανο, κατόπιν προτάσεως του Ευρωπαϊκού Γενικού Εισαγγελέα, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 1 του Κανονισμού. Σε αντίθεση με τον Ν. 4596/2019, ο Ν. 4786/2021 δίνει ιδιαίτερη σημασία στους Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς, απαντώντας ταυτόχρονα και στα ανωτέρω εύλογα ερωτήματα που ανέκυψαν υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς. Αρχικά, στο άρθρο 7 του Ν.4786/2021 προβλέπονται η υπηρεσιακή κατάσταση και οι αρμοδιότητες των Ελλήνων Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων. Έτσι, οι Ευρωπαίοι Εντεταλμένοι Εισαγγελείς αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, αποκεντρωμένο στα κράτη μέλη, ενώ παράλληλα παραμένουν ενσωματωμένοι στις εθνικές εισαγγελικές δομές και είναι εν ενεργεία μέλη της εθνικής Εισαγγελικής Αρχής. Με την ιδιότητα αυτή

ενεργούν για λογαριασμό και εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και έχουν τις ίδιες, κατά περίπτωση, εξουσίες με τους εθνικούς Εισαγγελείς, όταν ασκούν τις προβλεπόμενες στον Κανονισμό αρμοδιότητές τους σχετικά με το δικαίωμα ανάληψης υπόθεσης, την κίνηση, διεξαγωγή και περάτωση διασυνοριακής ή μη έρευνας, την άσκηση ποινικής δίωξης, την παραπομπή υπόθεσης στο δικαστήριο, την παράσταση κατά την εκδίκαση στο ακροατήριο και την άσκηση ενδίκου μέσου κατά το εθνικό δίκαιο. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους ακολουθούν τις γενικές και ειδικές κατευθύνσεις, οδηγίες και εντολές, κατά περίπτωση, του Συλλογικού Οργάνου της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, του Μόνιμου Τμήματος αυτής που έχει αναλάβει την υπόθεση και του εποπτεύοντος Ευρωπαίου Εισαγγελέα. Στο άρθρο 8 προβλέπονται τα προσόντα των υποψηφίων για τις θέσεις των Ελλήνων Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων. Στο άρθρο 9 προβλέπεται η διαδικασία επιλογής των υποψηφίων για τις θέσεις των Ελλήνων Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων (Φλωράτος, 2010). Η επιλογή των υποψηφίων για διορισμό ως Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων πραγματοποιείται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στα άρθρα 49, 50 και 51 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (ν. 1756/1988, Α' 35). Μετά από την ολοκλήρωση της διαδικασίας επιλογής, η απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, διαβιβάζεται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, προκειμένου να ακολουθήσει η διαδικασία διορισμού των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων από το ως άνω συλλογικό όργανο, με πενταετή θητεία, η οποία μπορεί να ανανεωθεί, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 17 του Κανονισμού 2017/1939. Μάλιστα, δυνάμει του άρθρου 10 προβλέπεται η σύσταση και λειτουργία Γραφείου Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων. Το Γραφείο Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων είναι λειτουργικά ανεξάρτητο και εδρεύει στην Αθήνα. Προβλέπεται η σύνδεση του Γραφείου Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων με το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης (Ο.Σ.Δ.Δ.Υ – Π.Π), καθώς και με το Σύστημα Διαχείρισης Υποθέσεων (C.M.S.) της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η άμεση ηλεκτρονική διαχείριση των υποθέσεων και η ταχεία και ασφαλής διακίνηση και επεξεργασία των

εγγράφων και πληροφοριών του Γραφείου Ευρωπαϊών Εντεταλμένων Εισαγγελέων, προαπαιτούμενα για την ικανοποίηση της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, όπως αναλύθηκε παραπάνω στην παρούσα εργασία. Μάλιστα στο άρθρο 15 προβλέπεται η σύσταση γραμματείας στο Γραφείο Ευρωπαϊών Εντεταλμένων Εισαγγελέων. Περαιτέρω, ορθά στο άρθρο 11 προβλέφθηκε ότι ο αριθμός και το καθεστώς απασχόλησης, ως πλήρους ή μερικής, των Ευρωπαϊών Εντεταλμένων Εισαγγελέων, καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, η οποία εκδίδεται μετά το πέρας της διαβούλευσής του με τον Ευρωπαϊό Γενικό Εισαγγελέα, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 13 του Κανονισμού 2017/1939. Τέλος, το άρθρο 14 ρυθμίζει το ζήτημα της εξαίρεσης των Ευρωπαϊών Εντεταλμένων Εισαγγελέων, ενώ στο άρθρο 16 καθορίζεται η αρμοδιότητα του Γραφείου Ευρωπαϊών Εντεταλμένων Εισαγγελέων, η οποία εκτείνεται σε όλη την επικράτεια, όπως επίσης και τα αρμόδια δικαστικά όργανα που επιλαμβάνονται των σχετικών υποθέσεων κατά τον λόγο αρμοδιότητάς τους (Αργυρόπουλος, 2017).

4. Ανακριτικές πράξεις και ισχύς απορρήτων

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του σχεδίου νόμου του 2018 ο Έλληνας Ευρωπαίος Εντεταλμένος Εισαγγελέας θα είχε τη δυνατότητα, όταν ερευνάται αξιόποινή πράξη της καθ' ύλην αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, που τιμωρείται με ποινή κάθειρξης ή φυλάκισης, να διατάσσει ή να ζητεί αρμοδίως αιτιολογημένα και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας τα μέτρα του άρθρου 30 παράγραφοι 1 και 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939, με την εξαίρεση της δεύτερης περιόδου του εδαφίου γ' της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου, υπό τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και κατά τις περιπτώσεις που διατάσσει ή ζητεί τα αντίστοιχα μέτρα ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος και ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς. Επί της επιλογής αυτής του νομοθέτη ασκήθηκε δριμεία κριτική όσον αφορά την επέκταση των αρμοδιοτήτων του Έλληνα Ευρωπαϊού Εντεταλμένου Εισαγγελέα και στις ειδικές ανακριτικές πράξεις που προβλέπονταν για τα εγκλήματα διαφθοράς (άρθρο 253B πΚΠΔ) ακόμη και σε αξιόποινες πράξεις αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας που τιμωρούνται με φυλάκιση (Γκμπάντι, 2018). Στη συνέχεια, ο Ν. 4596/2019 δεν περιελάμβανε καμία πρόβλεψη για τις ανακριτικές πράξεις και την ισχύ των απορρήτων. Τελικά,

σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 1 Ν. 4786/2021, οι Ευρωπαϊκοί Εντεταλμένοι Εισαγγελείς δύνανται να διατάσσουν ή να ζητούν αρμοδίως αιτιολογημένα και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, τα μέτρα των περ. α΄ έως δ΄ της παρ. 1 και της παρ. 4 του άρθρου 30 του Κανονισμού 2017/1939, με την εξαίρεση του δευτέρου εδαφίου της περ. γ΄ της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, όταν ερευνάται αδίκημα της καθ' ύλην και κατά τόπον αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, υπό τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τις εγγυήσεις που διατάσσουν ή ζητούν τα αντίστοιχα μέτρα οι Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος. Ειδικά για την προσκόμιση των εκτός εξαίρεσης δεδομένων επικοινωνίας της περ. γ΄ της παρ. 1 του ίδιου άρθρου και την πρόσβαση σε αυτά, τηρούνται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις των άρθρων 4 και 5 του ν. 2225/1994 (Α΄ 121), σε συνδυασμό με το άρθρο 265 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Κ.Π.Δ., 4620/2019, Α΄ 96) περί κατάσχεσης ψηφιακών δεδομένων. Όσον αφορά τις ειδικές ανακριτικές πράξεις της άρσης του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών και των ελεγχόμενων μεταφορών, αυτές δύνανται να διατάσσονται από τους Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς, μόνον όταν διενεργείται έρευνα για κακουργήματα, αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, υπό τις προϋποθέσεις, τις διαδικασίες και τις εγγυήσεις που διατάσσουν ή ζητούν το αντίστοιχο μέτρο οι Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος. Τέλος, αναφορικά με την υποχρέωση τήρησης απορρήτου ορισμένων κατηγοριών προσώπων ή επαγγελματιών, ισχύει έναντι του Ευρωπαϊκού Εντεταλμένου Εισαγγελέα ό,τι ισχύει έναντι των Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος, σύμφωνα με το άρθρο 36 του Κ.Π.Δ., όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 53 του Ν. 4745/2020.

5. Κανονισμός αρμοδιότητας

Τόσο το σχέδιο νόμου του 2018 όσο και το άρθρο 20 του Ν. 4596/2019 προέβλεπαν ότι, ο κανονισμός της αρμοδιότητας σε περίπτωση που υπάρξει διαφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και Εθνικής Εισαγγελικής Αρχής, σχετικά με το αν μια αξιόποινη συμπεριφορά εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 22 και των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 25 του Κανονισμού, γίνεται από τον Άρειο Πάγο, ο οποίος αποφασίζει την ανάθεση αρμοδιότητας για τη διερεύνηση της υπόθεσης σε Συμβούλιο μετά την υποβολή νομότυπης αίτησης, η οποία πρέπει να

απευθύνεται στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Ωστόσο, ο Κανονισμός στην αιτιολογική σκέψη 62 και στο άρθρο 25 παρ. 6 προβλέπει ότι σε περίπτωση διαφωνίας επί ζητημάτων που αφορούν την άσκηση αρμοδιότητας, οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα πρέπει να αποφασίζουν σχετικά με την ανάθεση αρμοδιότητας (Φλωράτος, 2010). Ως αρμόδιες εθνικές αρχές θα πρέπει να νοούνται οποιεσδήποτε δικαστικές αρχές έχουν αρμοδιότητα να αποφασίσουν σχετικά με την ανάθεση αρμοδιότητας, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Σύμφωνα, λοιπόν, με το εθνικό δίκαιο και ιδίως σύμφωνα με το άρθρο 132 παρ. 2 νΚΠΔ, σε περίπτωση αμφισβήτησης της αρμοδιότητας μεταξύ εισαγγελέων, αυτή κανονίζεται από τον εισαγγελέα εφετών όταν η αμφισβήτηση ανακύπτει μεταξύ εισαγγελέων της περιφέρειάς του, ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και όχι από το Συμβούλιο του Αρείου Πάγου μετά από πρόταση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, όπως προέβλεπε το άρθρο 20 του Ν. 4596/2019. Ορθά λοιπόν ο νομοθέτης του Ν. 4786/2021 στο άρθρο 19 όρισε ως αρμόδια εθνική Αρχή, η οποία αποφασίζει την ανάθεση της αρμοδιότητας για τη διερεύνηση υπόθεσης, όταν υπάρχει διαφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και της εθνικής Εισαγγελικής Αρχής, σχετικά με το αν η αξιόποινη συμπεριφορά εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των παρ. 2 και 3 του άρθρου 22 και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 25 του Κανονισμού του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ή τον Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, που εκείνος ορίζει. Έτσι, σήμερα, η ρύθμιση αυτή είναι απολύτως συμβατή με το εθνικό δίκαιο και συγκεκριμένα με το άρθρο 132 παρ. 2 του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Αργυρόπουλος, 2017).

6. Άλλες διατάξεις

Στο άρθρο 18 του Ν. 4786/2021 θεμελιώνεται η υποχρέωση συνεργασίας δικαστικών, εισαγγελικών και ανεξάρτητων αρχών, όπως επίσης και κάθε λειτουργού ή υπαλλήλου που υπηρετεί σε διοικητικές, ελεγκτικές, αστυνομικές και εν γένει διωκτικές αρχές, με το Γραφείο Ευρωπαϊών Εντεταλμένων Εισαγγελέων, για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση των στόχων του. Στο άρθρο 20 ορίζονται οι εθνικές Αρχές για τους σκοπούς εφαρμογής του Κανονισμού 2017/1939. Τέλος, δυνάμει του άρθρου 49, τα άρθρα 16 έως 21 του Ν. 4596/2019 περί εφαρμογής διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939

του Συμβουλίου της 12ης Οκτωβρίου 2017, σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, καταργήθηκαν.

1.6 Η θέση του εισαγγελέα στην ελληνική έννομη τάξη

Ο εισαγγελικός θεσμός εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη με το υπ' αριθμ. 10/15-12-1828 ψήφισμα «περί διοργανισμού των δικαστηρίων», το οποίο αφορούσε τη σύσταση δικαστηρίων στο νεοπαγές ελληνικό κράτος και μεταξύ άλλων προέβλεπε την ύπαρξη συγκεκριμένου οργάνου ως «δημοσίου κατήγορου» (Δημόπουλος, 1999). Ο ρόλος του εισαγγελέα μεταβλήθηκε με την πάροδο του χρόνου η εισαγγελική αρχή, όμως, συνυφασμένη με την απονομή της δικαιοσύνης από τα πρώτα χρόνια του ελληνικού κράτους παρέμεινε σταθερός πυλώνας για τη δικαιοσύνη και τη δημοκρατία. Από όργανο της εκτελεστικής εξουσίας στα πρώτα στάδια λειτουργίας του θεσμού και διαμεσολαβητής μεταξύ της εκτελεστικής και δικαστικής λειτουργίας ο εισαγγελέας μεταβλήθηκε σε ένα αμερόληπτο όργανο της Δικαιοσύνης (Ανδρουλάκης, 2012). Η θέση του εισαγγελέα μεταβλήθηκε με το Σύνταγμα του 1975 και είχε σαν αποτέλεσμα την ανεξαρτητοποίηση του θεσμού από τον εκάστοτε κυβερνητικό παράγοντα. Μέχρι την ψήφιση του Συντάγματος ο εισαγγελέας αποτελούσε το όργανο δια του οποίου η κυβέρνηση διαβίβαζε στα δικαστήρια τις επιθυμίες και απόψεις της, ελέγχοντας και εποπτεύοντας μέσω αυτού την απονομή της δικαιοσύνης (Αργυρόπουλος, 2017). Η υπηρεσιακή του εξάρτηση από την κυβέρνηση ήταν εντονότατη αφού ο Υπουργός Δικαιοσύνης διορίζει και έπαυε τους εισαγγελικούς λειτουργούς χωρίς κανένα περιορισμό ή κριτήριο. Ο εισαγγελέας εν τοις πράγμασι εξαρτώνταν από την εύνοια της κυβέρνησης με συνέπεια να λειτουργεί ως διάυλος κυβερνητικού παρεμβατισμού στον ευαίσθητο χώρο της δικαιοσύνης μέσω παραχωρήσεων προς την εκάστοτε Κυβέρνηση (<https://www.eisap.gr/?q=thesmos>).

Στα άρθρα 87 επ. του Συντάγματος, που αφορούν την λειτουργία της δικαιοσύνης, αλλά και στις διατάξεις του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών (Ν.1756/1988 ή ΚΟΔΚΔΛ) καθιερώνεται ο ρόλος που έχει ο εισαγγελέας σε μια σύγχρονη δημοκρατική Πολιτεία εντός ενός θεσμικού πλαισίου πλήρους προσωπικής και λειτουργικής

ανεξαρτησίας του από την εκτελεστική εξουσία. Ειδικότερα, εξομοιώνεται πλέον με δικαστή αφού συγκαταλέγεται πλέον μεταξύ των δικαστικών λειτουργών, χωρίς βέβαια να έχει δικαιοδοτική αρμοδιότητα. Η εισαγγελική αρχή είναι συγχρόνως και ανεξάρτητη και από τα δικαστήρια στα οποία λειτουργεί, έχει δε ως αποστολή την τήρηση της νομιμότητας, την διαφύλαξη των κανόνων της δημόσιας τάξης και την προστασία του πολίτη κατά το άρθρο 24 του ΚΟΔΚΔΛ. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους. Φυσικά, μια εκ των θεμελιωδών αρχών του εισαγγελικού θεσμού συνιστά η ιεραρχική του δομή, αφού υφίσταται ιεραρχική κλίμακα δομημένη ανά βαθμίδες λειτουργών, οπότε ο υφιστάμενος εισαγγελέας οφείλει να υπακούει και ελέγχεται από τον ανώτερο σε ιεραρχία εισαγγελέα (άρθρο 43 παρ. 3 του νέου ΚΠΔ). Στην κορυφή της ιεραρχίας βρίσκεται ο Εισαγγελέας του ΑΠ. Η ιεραρχική εξάρτηση των εισαγγελικών λειτουργών αποτελεί μια εκ των διαφοροποιήσεων στο καθεστώς των εισαγγελικών και των δικαστικών αρχών (Ανδρουλάκης, 2012). Η ρήτρα, όμως, του άρθρου 24 παρ. 4 ΚΟΔΚΔΛ διασφαλίζει πως κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ο εισαγγελέας εκφράζει τη γνώμη του και δρα αδέσμευτα υπακούοντας το νόμο και τη συνείδησή του (Φλωράτος, 2010). Τη σχέση μεταξύ της υποχρέωσης ιεραρχικής εξάρτησης και της ταυτόχρονης ελευθερίας γνώμης του εισαγγελέα επεξηγεί η ρύθμιση του άρθρου 19 παρ. 3 του νόμου, που απαγορεύει και τιμωρεί ως πειθαρχικό αδίκημα τυχόν οδηγίες, συστάσεις, νουθεσίες από ανώτερο ιεραρχικά εισαγγελικό λειτουργό προς υφιστάμενο του (εισαγγελικό λειτουργό) για ουσιαστικό ή δικονομικό θέμα που αφορά σε συγκεκριμένη υπόθεση. Διαπιστώνεται, λοιπόν, πως ο εισαγγελέας εξομοιώνεται με τους δικαστές ως προς το καθεστώς προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας διατηρώντας, όμως, και στοιχεία της διοικητικής οργάνωσης, ήτοι την ιεραρχική εξάρτηση των μελών της εισαγγελικής αρχής (Αργυρόπουλος, 2017).

1.6.2 Οι αρμοδιότητες του εισαγγελέα

Οι κυριότερες αρμοδιότητες της εισαγγελικής αρχής περιλαμβάνονται στο άρθρο 25 του ΚΟΔΚΔΛ και είτε αφορούν την ποινική διαδικασία με την μονοπωλιακή διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, την άσκηση της ποινικής δίωξης στο όνομα της πολιτείας και την μετέπειτα διεύθυνση της

προανάκρισης, την παράσταση και η υποβολή προτάσεων στα δικαστικά συμβούλια και τα δικαστήρια, την άσκηση των ένδικων μέσων, την εκτέλεση των ποινικών αποφάσεων και την παροχή συνδρομής για την εκτέλεση εκτελεστών τίτλων, είτε σχετίζονται με ελεγκτικές αρμοδιότητες με την εποπτεία και τον έλεγχο των αστυνομικών αρχών αναφορικά με την πρόληψη και τη δίωξη των εγκλημάτων, την εποπτεία και τον έλεγχο των σωφρονιστικών καταστημάτων και τον έλεγχο των δημόσιων κατηγορών, των συμβολαιογράφων, των φυλάκων μεταγραφών, υποθηκών, νηολογίων, κτηματολογίων, υποθηκολογίων πλοίων και αεροσκαφών, των ληξιάρχων και των υπαλλήλων, επιμελητών και άμισθων δικαστικών επιμελητών καθώς και η προς αυτούς απεύθυνση παραγγελιών, οδηγιών και συστάσεων σχετικών με τα καθήκοντα τους, και τέλος οτιδήποτε άλλο ορίζει ο νόμος ως εισαγγελική αρμοδιότητα (Αργυρόπουλος, 2017).

Περαιτέρω, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου ρυθμίζεται η γνωμοδοτική αρμοδιότητα των εισαγγελικών αρχών για νομικά ζητήματα, που δεν έχουν εισαχθεί στα δικαστήρια και η απάντηση επί ερωτημάτων που τους απευθύνουν άλλοι εισαγγελικοί λειτουργοί, ανακριτικοί υπάλληλοι, δημόσιοι κατηγοροί, συμβολαιογράφοι, υπάλληλοι εισαγγελίας, φύλακες μεταγραφών, υποθηκών, κτηματολογίων, νηολογίων, υποθηκολογίων πλοίων και αεροσκαφών, ληξίαρχοι υπάλληλοι και επιμελητές και άμισθοι δικαστικοί επιμελητές για ζητήματα που αντιμετωπίζουν στην εκτέλεση των καθηκόντων τους. Επιπλέον, οι εισαγγελείς οφείλουν να απαντούν και σε ερωτήματα που τους απευθύνουν οι υπηρεσίες του δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου σχετικά με την ερμηνεία και εφαρμογή των ποινικών νόμων. Ειδικά, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου γνωμοδοτεί και σε νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος, όπως θα διαπιστωθεί και παρακάτω στην παρούσα μελέτη (Ανδρουλάκης, 2012).

Στην παράγραφο 3 περιγράφεται η αρμοδιότητα του εισαγγελέα για τη βεβαίωση της ιδιότητας και του γνησίου της υπογραφής άλλων εισαγγελικών λειτουργών, υπαλλήλων της εισαγγελίας τους και των άλλων προσώπων που προβλέπει το άρθρο 24 παρ. 5 περίπτ. β' του ΚΟΔΚΔΛ. Παράλληλα, έχει δικαίωμα να προχωρά σε συστάσεις προς φιλονικούντες πολίτες ώστε να αποφύγουν την τέλεση αξιόποινων πράξεων και να επιδιώξουν την ειρηνική

επίλυση της διαφοράς τους. Τέλος, δικαιούται να παραγγέλλει σε υπηρεσίες του Δημοσίου να παραδίδουν έγγραφα ή να χορηγούν αντίγραφα σε αιτούντες πρόσβαση σε αυτά (Αργυρόπουλος, 2017).

Παρατηρείται πως ο νομοθέτης επιφυλάσσει στον εισαγγελέα πλήθος αρμοδιοτήτων στο χώρο της απονομής της δικαιοσύνης που άλλοτε προσιδιάζουν σε δικαστή, άλλοτε σε διοικητικό όργανο και άλλοτε σε γνωμοδοτικό όργανο (Φλωράτος, 2010). Για παράδειγμα, η κατά το άρθρο 22 Α.Ν. 1539/1938 (Άρθρο 184 του Ν. 4389/2016) αρμοδιότητα του εισαγγελέα να ρυθμίζει προσωρινά αμφισβητήσεις για τη νομή των ακινήτων μεταξύ του Δημοσίου και ιδιωτών ομοιάζει με άσκηση δικαιοδοτικής εξουσίας, έστω και περιορισμένη, ενώ, σε ορισμένες περιπτώσεις δρα σαν διάδικός στην πολιτική δίκη (άρθρο 1532 Α.Κ.), αφού πολλές αρμοδιότητες του εισαγγελέα προβλέπονται και από τον ΚΠολΔ. Στα πλαίσια, όμως, της παρούσας έρευνας θα εξεταστούν κυρίως οι αρμοδιότητες του εισαγγελέα που συγχέονται με την προστασία που προβλέπεται για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα από την ελληνική και ευρωπαϊκή έννομη τάξη (Ανδρουλάκης, 2012).

Κεφάλαιο 2° : Δομή Προσωρινής Φιλοξενίας Προσφύγων

2.1 Οι Δομές Φιλοξενίας

Για την διαχείριση τόσο μαζικών και πολυάριθμων προσφυγικών ροών τα κράτη – υποδοχής κατασκευάζουν τους λεγόμενους προσφυγικούς καταυλισμούς (refugee camps). Στην πράξη πρόκειται για προσωρινές εγκαταστάσεις οι οποίες κατασκευάζονται ώστε να υποδεχτούν τους πρόσφυγες αλλά και ανθρώπους που παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά των προσφύγων ή και εκτοπισμένους ανθρώπους, οι οποίοι όμως παραμένουν εντός των συνόρων της χώρας τους (<http://helid.digicollection.org/en/p/printable.html>). Συνήθως οι πρόσφυγες αναζητούν άσυλο, αλλά ορισμένοι καταυλισμοί επίσης φιλοξενούν περιβαλλοντικούς και οικονομικούς μετανάστες. Κατασκευάζονται και διαχειρίζονται από τις τοπικές κυβερνήσεις, τα Ηνωμένα Έθνη, διεθνείς οργανισμούς, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και γενικώς αναπτύσσονται με έναν αυτοσχέδιο τρόπο με στόχο να καλυφθούν βασικές ανάγκες διαβίωσης για μικρό χρονικό διάστημα. Υποδομές οι οποίες είναι πιο μόνιμες συνήθως απαγορεύονται από τις τοπικές κυβερνήσεις.

Ο συνήθης αριθμός προσφύγων που φιλοξενούν οι καταυλισμοί είναι πάνω από 100.000 άνθρωποι αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να αυξηθούν. Παγκοσμίως, παραπάνω από 20 εκατομμύρια άνθρωποι φιλοξενούνται σε προσφυγικές εγκαταστάσεις και κυρίως σε σκηνές, προκατασκευασμένα σπίτια (containers) και απλές καλύβες. Σύμφωνα με το UNHCR το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων δεν διαμένει στους καταυλισμούς (4 στους 5) αλλά σε ανεξάρτητες κατοικίες στα αστικά κέντρα, ενώ ένα μικρό ποσοστό διαμένει σε κοινοτικά κέντρα, στρατόπεδα διαμετακόμισης και αυτοσχέδια – αυθόρμητα στρατόπεδα. Παρόλο πάντως που το 74 % των προσφύγων διαμένει στα αστικά κέντρα, οι φορείς και οργανισμοί παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας επιμένουν στη δημιουργία και τη λειτουργία των προσφυγικών καταυλισμών (Ηφαιστος, 2009).

Περίπου 28,8 εκατομμύρια άνθρωποι εκτοπίστηκαν εσωτερικά παγκοσμίως το 2012, αριθμός ρεκόρ που περιλαμβάνει πενταπλάσια αύξηση του αριθμού των εσωτερικά εκτοπισμένων στη Συρία. Πάνω από 6,5 εκατομμύρια άνθρωποι

εκτοπίστηκαν πρόσφατα εντός των χωρών καταγωγής τους, σχεδόν διπλάσιοι από την προηγούμενη διετία. Επειδή αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν περάσει τα σύνορα, δεν είναι πρόσφυγες και δεν επωφελούνται από τη διεθνή προστασία.

"Οι κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για την εξεύρεση μακροπρόθεσμων λύσεων για τους εκτοπισθέντες πολίτες τους. Ωστόσο, αυτά μπορούν να υλοποιηθούν μόνο όταν οι κυβερνήσεις και η διεθνής κοινότητα αναγνωρίσουν ότι οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους απαιτούν όχι μόνο ανθρωπιστική απάντηση στο αποκορύφωμα μιας κρίσης, αλλά συνεχή δέσμευση μέχρι να επιτευχθεί μια μόνιμη λύση», δήλωσε η Kate Half, Διευθύντρια του IDMC (refugees | Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) (wordpress.com)).

Πάντως οι προσφυγικοί καταυλισμοί αποτελούν ένα παγκόσμιο και ιστορικό φαινόμενο. Ένας από τους πρώτους καταγεγραμμένους καταυλισμούς συσχετίζεται με την έξοδο των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο. Παρόλα αυτά η έννοια του προσφυγικού καταυλισμού όπως υφίσταται σήμερα έλαβε παγκόσμια σημασία και αναγνώριση μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ολοένα και πιο συχνά μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου.

Τα κέντρα καταγραφής και ταυτοποίησης (hotspots) λειτουργούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, σε συνεργασία με την Ελληνική Αστυνομία και το Λιμενικό Σώμα. Στις δομές, που ήδη λειτουργούν ή κατασκευάζονται στα σημεία εισόδου, καταγράφονται, ταυτοποιούνται και διαχωρίζονται όσοι δικαιούνται διεθνούς προστασίας από όσους θα επιστραφούν, χορηγείται ιατρικός έλεγχος, ενώ λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για την ασφάλεια τόσο των εισερχομένων, όσο και του ντόπιου πληθυσμού. Στα σημεία εισόδου, επιδίωξη της κυβέρνησης είναι η συντομότερη, δυνατή παραμονή των εισερχομένων, ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο συγκέντρωσης μεγάλων πληθυσμών, που δημιούργησε σωρεία προβλημάτων.

Στην ενδοχώρα, η λειτουργία δομών φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, αλλά και προσώπων υπό εθελούσια επιστροφή, όσο και η λειτουργία προαναχωρησιακών κέντρων με την επιβολή και κράτηση προς υλοποίηση αναγκαστικών επιστροφών, συμπληρώνει το πλέγμα των δομών που είναι

αναγκαίες για τη διαχείριση των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, αλλά και για την διατήρηση του ελέγχου και της ασφάλειας που επιζητούν οι τοπικές κοινωνίες και προτάσσει η ΕΕ. Οι δομές φιλοξενίας στην ενδοχώρα, τόσο αυτές που προορίζονται για τους αιτούντες άσυλο, όσο και αυτές που προορίζονται για όσους είναι υπό εθελούσια επιστροφή (εκτός από τα προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη), υπάγονται στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και υποστηρίζονται από την Ελληνική Αστυνομία για την αποφυγή προβλημάτων τάξης και δημόσιας ασφάλειας στις περιοχές που λειτουργούν. Πρόκειται για ανοικτές αλλά φυλασσόμενες δομές, όπου παρέχεται η αναγκαία φιλοξενία, μέχρι να υλοποιηθεί η μετεγκατάσταση σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του συστήματος relocation ή η επιστροφή στις χώρες καταγωγής τους μέσω χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγραμμάτων εθελούσιας επιστροφής.

2.2 Εννοιολογική οριοθέτηση και γενικές πληροφορίες.

Οι δομές προσωρινής φιλοξενίας προσφύγων ή τα στρατόπεδα προσφύγων (refugee camp) είναι «καταφύγια (shelters), τα οποία κατασκευάζονται για να χρησιμοποιηθούν ως προσωρινή στέγη σε άτομα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το σπίτι τους λόγω διώξεων και ύπαρξης βιαιοτήτων στη χώρα τους». Αυτά τα καταφύγια συνήθως δημιουργούνται με βιαστικό τρόπο, διότι ταυτόχρονα εκτυλίσσονται οι αναταράξεις σε κάποιες χώρες και οι άνθρωποι προσπαθούν να σώσουν τη ζωή τους. Παρόλα αυτά, «παρέχουν άμεσα προστασία και ασφάλεια σε ευάλωτους ανθρώπους στον κόσμο». Επίσης, αυτά τα στρατόπεδα (camp) «επιτρέπουν σε οργανώσεις όπως η Ύπατη Αρμοστεία Ενωμένων Εθνών να παράσχουν «βοήθεια διάσωσης» (lifesaving aid), όπως νερό, τροφή και ιατρική φροντίδα σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης». Συνολικά 2,6 εκατομμύρια πρόσφυγες μένουν σε στρατόπεδα προσφύγων σε όλο τον κόσμο, από αυτά τα περισσότερα βρίσκονται σε αστικές περιοχές ή άτυπες κατοικίες (UNHCR THE UN Refugee Agency, 2019)

2.3 Σχεδιασμός και Υποδομές

Χωρικά οι περισσότεροι καταυλισμοί τοποθετούνται σε περιαστικές περιοχές ή σε πρώην στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Στην Ελλάδα οι πρόσφατοι προσφυγικοί καταυλισμοί που δημιουργήθηκαν ώστε να φιλοξενήσουν τους Σύριους πρόσφυγες, θεωρούνται από τους καλύτερους από τη σκοπιά του προγραμματισμού, σχεδιασμού και υποδομών καθώς πρέπει να τηρούν τις προδιαγραφές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόλο όμως που δεν υπάρχει ένας ενιαίος σχεδιασμός ωστόσο το UNHCR και ανάλογα με την κάθε περιοχή προτείνει τα εξής:

- Μέσος χώρος ανά άτομο: 45 m²
- Μέσα στην περιοχή του καταυλισμού θα πρέπει συνήθως να περιέχονται τα εξής:
 - Μια διοικητική έδρα για το συντονισμό των υπηρεσιών.
 - Καταλύματα για ύπνο (τουλάχιστον 4 τ.μ. καθιστικό ανά άτομο και 2m απόσταση μεταξύ των καταλυμάτων).
 - Κήποι.
 - Εγκαταστάσεις υγιεινής (ένα ντους ανά 12 άτομα και ένα κοινόχρηστο αποχωρητήριο ανά 10 άτομα. Η απόσταση θα πρέπει να είναι το πολύ 50 μ. μακριά από το κατάλυμα και όχι πιο κοντά από 6m.)
 - Μέρη για τη συλλογή νερού.
 - Κλινικές, νοσοκομεία, κέντρα εμβολιασμού (ένα κέντρο υγείας ανά 20.000 άτομα και ένα παραπεμπτικό νοσοκομείο ανά 200.000).
 - Διανομή τροφίμων και θεραπευτικά κέντρα σίτισης.
 - Εξοπλισμός επικοινωνίας.
 - Σημεία ελέγχου και εξασφάλισης ασφάλειας.
 - Σχολεία και κέντρα κατάρτισης.
 - Αγορές και καταστήματα.

Τα σχολεία, τα κέντρα κατάρτισης, οι αγορές και τα καταστήματα μπορεί να απαγορεύονται ωστόσο από τις τοπικές κυβερνήσεις.

Σύμφωνα με το Πανεπιστήμιο του Wisconsin, ο σχεδιασμός πρέπει να τηρεί κάποιες αρχές:

1. Πρόσβαση σε βασικές υποδομές στέγασης, καθώς η στέγη αποτελεί βασικό ανθρώπινο δικαίωμα. Αυτό ισχύει για τους εκτοπισμένους στις αστικές κοινότητες και σε αγροτικούς οικισμούς, αν και τα δεδομένα και τα κατάλληλα πολιτισμικά πρότυπα σε κάθε καταυλισμό μπορεί να διαφέρουν σημαντικά.
2. Η παροχή βοήθειας σε ευπαθείς κοινότητες που έχουν ανάγκη παροχής στέγασης και με τη χρήση ασφαλών χώρων.
3. Η παροχή προστασίας της ιδιωτικής ζωής και της ασφάλειας για τις μικρότερες συνεκτικές ομάδες στην κοινότητα, όπως είναι η οικογενειακή δομή και κατά περίπτωση και ατομικά.
4. Ο σχεδιασμός του οικισμού εκτάκτου ανάγκης να πραγματοποιείται με την κοινότητα και όχι για την κοινότητα.
5. Το σχέδιο διάταξης του χώρου θα πρέπει να ακολουθεί τις δομές υγείας και των υπηρεσιών.
6. Θα πρέπει να μη τοποθετούνται σε περιβαλλοντικά προστατευμένους χώρους και να σέβονται τον χώρο από τις επιπτώσεις του οικισμού έκτακτης ανάγκης.
7. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη από πού προέρχονται και πώς ζούσαν οι πρόσφυγες. Τέλος, συμπληρώνουν πως οι προσφυγικοί καταυλισμοί σχεδιάζονται αποκλειστικά για την κάλυψη των βασικών αναγκών επιβίωσης, ενώ η ένταξη στην τοπική κοινωνία είναι χαμηλότερης προτεραιότητας και θεωρούν πως ο πληγέντας πληθυσμός θα διαμείνει στον καταυλισμό βραχυπρόθεσμα και προσωρινά.

Ένας καταυλισμός αποτελείται από οικισμούς, τομείς, μπλοκ, κοινότητες και οικογένειες. 16 οικογένειες συνιστούν μια κοινότητα, 16 κοινότητες αποτελούν ένα μπλοκ, 4 ενότητες συνθέτουν έναν τομέα και οι 4 τομείς θεωρούνται

οικισμός. Ένα μεγάλο στρατόπεδο μπορεί να αποτελείται από αρκετούς οικισμούς. Κάθε μπλοκ εκλέγει έναν ηγέτη της κοινότητας, ενώ σε μεγαλύτερα στρατόπεδα οι οικισμοί, οι αγορές οργανώνονται σύμφωνα με τις εθνικότητες, τις εθνότητες, τις φυλές και φατρίες των κατοίκων τους.

Μπορεί οι παραπάνω προδιαγραφές να έχουν εφαρμοστεί σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως μέσω αναζήτησης παραδειγμάτων δεν μπορούμε να πούμε πως είναι αρκετές ώστε οι πρόσφυγες να μπορέσουν να ανακτήσουν τη ζωή τους. Στην πράξη, οι περισσότεροι καταυλισμοί σχεδιάζονται με μια στρατιωτική διάταξη των σκηνών (χρησιμοποιώντας τη μορφή ενός πλέγματος) ή των εκάστοτε υποδομών και πολύ κοντά το ένα με το άλλο μη δίνοντας τη δυνατότητα αξιοποίησης του περιβάλλοντα χώρου. Εντός των σκηνών, containers κλπ. οι χώροι είναι εξαιρετικά μικροί για μια οικογένεια και δεν προσφέρουν τη δυνατότητα διαφορετικών χωρικών συναθροίσεων (τόσο για όλη την οικογένεια όσο και για το ίδιο το ζευγάρι ή τα παιδιά). Όσον αφορά τους κοινόχρηστους χώρους (τόσο εντός κτηρίων όσο και στους υπαίθριους χώρους) που δημιουργούνται σε αρκετές περιπτώσεις αυτοί δεν χρησιμοποιούνται από τους πρόσφυγες, με αποτέλεσμα πολλές φορές η συγκεκριμένη δαπάνη να μην είναι εντελώς αποδοτική.

Με τη δημιουργία πιο μόνιμων δομών στέγασης μπορεί όντως να λυθεί ένα μεγάλο ποσοστό του στεγαστικού προβλήματος που έχει δημιουργηθεί με τη συνεχή αύξηση των μεταναστών και των προσφύγων που έχουν προσέλθει σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, αλλά εάν δημιουργηθούν πιο μόνιμες εγκαταστάσεις ελλοχεύει ο κίνδυνος ώστε οι πρόσφυγες να νοιώθουν πως δε θα φύγουν ποτέ από τον προσφυγικό καταυλισμό. Ωστόσο, μπορεί να επιδράσει θετικά στις τοπικές κοινωνίες και στην ένταξη και ενσωμάτωση των προσφύγων και μεταναστών μειώνοντας τις κοινωνικές αντιθέσεις και στην περίπτωση όπου ο προσφυγικός καταυλισμός παύει να λειτουργεί ως προσφυγικός, οι υποδομές αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν περαιτέρω από τον ντόπιο πληθυσμό με πιθανή αλλαγή της χρήσης. Όσον αφορά τη χρήση των προτεινόμενων υποδομών και τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτές εδώ υπάρχει μια μεγάλη αντίφαση: αρχικά, είναι πολύ σημαντικό οι πρόσφυγες να μπορέσουν να προετοιμαστούν για την μετεγκατάσταση σε μια άλλη χώρα ή για την ενσωμάτωση στη χώρα υποδοχής, στην ουσία όμως σε

χώρες όπως η Ελλάδα όπου οι καταυλισμοί είναι ανοιχτά κέντρα διαμονής, αυτό σημαίνει πως οι πρόσφυγες είναι ελεύθεροι να μετακινηθούν σε όποιο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας θέλουν, (όπως άλλωστε προέκυψε από τη συμφωνία Ε.Ε. – Τουρκίας στις 20 Μαρτίου 2016), ωστόσο η παροχή όλων των δραστηριοτήτων ένταξης εντός του καταυλισμού δεν αφήνει περιθώρια ενσωμάτωσης και αλληλεπίδρασης με τις τοπικές κοινότητες. Δε συμβαίνει όμως το ίδιο σε άλλες χώρες όπου στους πρόσφυγες δεν τους επιτρέπεται να φύγουν από τον καταυλισμό (στην ουσία είναι φυλακισμένοι μέσα στο στρατόπεδο), οπότε οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να λειτουργήσουν ευεργετικά.

Τέλος, όσον αφορά την ασφάλεια του ίδιου του καταυλισμού αλλά και την διασφάλιση της ασφάλειας σε μειονότητες (safety zones) εντός του camp, όπως χαρακτηριστικά εκπρόσωπος του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου μας αναφέρει, ο υπάρχων σχεδιασμός ενέχει τον κίνδυνο να δημιουργηθούν συνθήκες γκέτο (ghetto) εντός ενός υφιστάμενου γκέτο. Όλα αυτά απορρέουν από το γεγονός πως ο όποιος σχεδιασμός γίνεται για τους καταυλισμούς, προκύπτει από την αντιμετώπιση πως οι προσφυγικοί καταυλισμοί είναι προσωρινές δομές φιλοξενίας και πολλές φορές σχεδιάζονται με επείγοντα τρόπο (λόγω καιρικών συνθηκών και αποφυγής ακραίων καιρικών φαινομένων) (Σκοταρά, 2017).

2.4 Τα ελληνικά δεδομένα

Περισσότεροι από ένα εκατομμύρια πρόσφυγες και μετανάστες πέρασαν μόνο το 2015 από τη Μεσόγειο στην Ευρώπη. Το 90% αυτών προέρχεται από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ. Το 2015 και στις αρχές του 2016, η πρόνοια της Ελληνικής κυβέρνησης περιελάμβανε προσωρινά καταλύματα και την κάλυψη βασικών αναγκών, λόγω της παροδικής φύσης των προσφυγικών ροών, καθώς η πλειοψηφία των εισερχομένων επιθυμούσε να συνεχίσει το ταξίδι σε άλλες χώρες.

Όταν η Βόρεια Μακεδονία κλείνει τα σύνορά της και η Ενωμένη Ευρώπη υπογράφει με τη Τουρκία το Σύμφωνο Επαναεισδοχής, ο αριθμός των μεταναστών που διαμένει στη χώρα αυξάνει δραματικά, καθώς οι διαδικασίες αναθεώρησης και εξέτασης αιτήσεων ασύλου σημειώνουν σημαντικές

καθυστερήσεις (<https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/florian-guckelsberger/breaking-new-ground-in-jordan>).

Παρ' όλες τις προσπάθειες του ελληνικού κράτους, της UNHCR, των ΜΚΟ, των εθελοντικών ομάδων και άλλων οργανώσεων να βελτιώσουν τις συνθήκες στις τοποθεσίες προσωρινής διαμονής σε όλη την Ελλάδα, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες συνέχισαν να μετακινούνται από τη μια τοποθεσία της Ελλάδας στην άλλη, με στόχο την επανένωση των οικογενειών, και λόγω των καθυστερήσεων στις διαδικασίες αιτήσεων ασύλου, τις συνθήκες στους προσφυγικούς καταυλισμούς και κυρίως λόγω των χειμερινών κλιματικών συνθηκών και τις περιορισμένες προοπτικές ένταξης και ενσωμάτωσης (<https://www.cityscapesdigital.net/2015/12/09/refugee-storage-facilities-living-spaces/>).

Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν συνολικά 47 προσφυγικοί καταυλισμοί, εκ των οποίων οι 34 βρίσκονται στην ηπειρωτική Ελλάδα και 11 στα νησιά.

Όσον αφορά τους μόνιμους καταυλισμούς, δηλαδή τις μόνιμες ανοιχτές δομές φιλοξενίας, αυτές θα υφίστανται και μετά το πέρας της ανθρωπιστικής κρίσης και για περιπτώσεις παρόμοιων μελλοντικών καταστάσεων. Στις μόνιμες δομές φιλοξενίας φαίνεται πως ο σχεδιασμός ακολουθεί κάποια πρότυπα και σύμφωνα με τις οδηγίες της Ε.Ε και των προτάσεων της UNHCR για τα στρατόπεδα, όπου παρέχονται όλες οι απαραίτητες υποδομές διαβίωσης και επιπλέον χρησιμοποιείται η υπάρχουσα κτηριακή υποδομή.

Όσον αφορά, τους προσωρινούς καταυλισμούς αυτοί συνήθως εντοπίζονται σε περιοχές με υφιστάμενα κτήρια, όπου ο σχεδιασμός έχει προσωρινό χαρακτήρα και εστιάζει κυρίως στην χωροθέτηση των υποχώρων εντός του κτηρίου. Όσον αφορά τα στρατόπεδα τα οποία εντάσσονται σε χέρσες περιοχές, αυτά κυρίως εντοπίζονται κοντά σε αστικές ή περιαστικές – αγροτικές περιοχές και σε ορισμένες περιπτώσεις εντός του αστικού ιστού (π.χ. Αθήνα και Θεσσαλονίκη). Ο σχεδιασμός ακολουθεί την πλεγματική – “στρατιωτικού τύπου” διάταξη, όπως συμβαίνει και στους περισσότερους καταυλισμούς στον κόσμο, με απαραίτητες υποδομές και αξιοποίηση υφιστάμενων κτηρίων για πολλαπλές και ποικίλες χρήσεις και δραστηριότητες. Αρκετά διαθέτουν υποδομές για αθλητικές εγκαταστάσεις και δραστηριότητες, ενώ κάποιες φορές απουσιάζει ο σχεδιασμός του περιβάλλοντα χώρου, η

δημόσια ζωή και τα πολιτισμικά στοιχεία (απώλεια ταυτότητας των φιλοξενούμενων). Για τις δομές φιλοξενίας εντός των αστικών κέντρων συνήθως χρησιμοποιείται το υπάρχον κτηριακό απόθεμα της πόλης. Η φιλοξενία πραγματοποιείται μέσω ενοικίασης διαμερισμάτων, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων το κόστος ενοικίασης καλύπτεται από τους Διεθνείς Οργανισμούς και τις ΜΚΟ. Σε όλες τις περιπτώσεις οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται (μαθήματα Αγγλικών, Ελληνικών και Η/Υ για ενήλικες, φύλαξη παιδιών, αθλητικές δραστηριότητες, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ψυχολογική υποστήριξη κ.α.), εκτός από την εκπαίδευση των παιδιών υποστηρίζονται από τους φορείς διαχείρισης του καταυλισμού (Υπουργείο, ΜΚΟ), ενώ η απόκτηση νέων δεξιοτήτων εντοπίζεται σε ορισμένους μόνο καταυλισμούς. Με τον τρόπο αυτόν καταπολεμάται η κοινωνική απομόνωση σε σχέση με τις τοπικές κοινότητες, ενώ γίνονται προσπάθειες και για έναν σωστό σχεδιασμό του περιβάλλοντος χώρου σε συνδυασμό με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και κατασκευή των containers, ώστε να μη δίνουν την αίσθηση κράτησης των προσφύγων. Η αλήθεια είναι πάντως πως οι πρόσφυγες που διαμένουν κοντά σε περιαστικές – αγροτικές περιοχές φαίνεται να είναι πιο προνομιούχοι σε σχέση με όσους βρίσκονται στα αστικά κέντρα και αυτό γιατί οι αποστάσεις των καταυλισμών από τις τοπικές κοινότητες είναι μικρότερες και επιτρέπουν την συναναστροφή και επικοινωνία με τον ντόπιο πληθυσμό και την κουλτούρα του. Οι καταυλισμοί αυτοί εντοπίζονται κυρίως σε πρώην στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Σήμερα, η συζήτηση εστιάζεται κυρίως στα περιαστικά και αστικά κέντρα ως χώροι ενσωμάτωσης στις τοπικές κοινωνίες. Πλέον το ενδιαφέρον όλων των εμπλεκόμενων φορέων (Κυβέρνηση, Διεθνείς Οργανισμοί και ΜΚΟ) στρέφεται στο κλείσιμο αυτών των δομών φιλοξενίας και στη μεταφορά και διαμονή των προσφύγων στα αστικά και περιαστικά κέντρα.

2.5 Είδη

Οι δομές φιλοξενίας προσφύγων στην Ελλάδα χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία, το φύλο ή άλλες ιδιότητες των ανθρώπων που φιλοξενούνται. Οι κατηγορίες είναι οι εξής:

1. Αιτούντων άσυλο (γενική κατηγορία).

2. Ασυνόδευτων ανηλίκων . Διακρίνονται σε: α) αρρένων και θηλέων έως 12 ετών, β) αρρένων άνω των 12 ετών και γ) θηλέων άνω των 12 ετών. Αν υπάρξει περίπτωση αδελφών που ανήκουν σε διαφορετική ηλικιακή ομάδα, τότε θα γίνει ξεχωριστή εξέταση της περίπτωσης τους, με βάση το συμφέρον τους, αλλά και τη διαθεσιμότητα των δομών.
3. Υπερηλίκων και ατόμων που έχουν αναπηρία ή πάσχουν από ανίατη ασθένεια.
4. Μονογονεϊκών οικογενειών με ανήλικα τέκνα και γυναικών σε κύηση ή λοχεία.
5. Θυμάτων βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης.
6. Θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.
7. Αιτούντων εθελούσιας επιστροφής (γενική κατηγορία). (ΦΕΚ 3295/Β/09-12-2014).

2.6 Προσωπικό των δομών φιλοξενίας προσφύγων και τρόπος λειτουργίας.

Ανάλογα με τις ανάγκες των ατόμων που φιλοξενούνται αλλά και της ίδιας της δομής, προβλέπονται κάποιες ομάδες επαγγελματιών που εργάζονται με στόχο να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της και οι όσο το δυνατόν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για όλους. Οι ομάδες λοιπόν που υπάρχουν γενικά σε κάθε ανάλογη δομή και οι αρμοδιότητες τους είναι οι εξής:

1. Διοίκησης και γραμματειακής υποστήριξης:

- Καταγραφή των νέων φιλοξενούμενων.
- Τήρηση ατομικών φακέλων για τους φιλοξενούμενους.
- Διεκπεραίωση διοικητικών ενεργειών (π.χ αλληλογραφίας).
- Διαχείριση υλικοτεχνικού εξοπλισμού.
- Ευθύνη για Παρασκευή ή παραλαβή και διανομή φαγητού στους ωφελούμενους.
- Ευθύνη για τήρηση προγράμματος καθαριότητας και δραστηριοτήτων της δομής.
- Υποβολή μηνιαίων στατιστικών αναφορών για τις δραστηριότητες της δομής.

2. Ιατρικής υποστήριξης:

- Ιατρικός έλεγχος πρωτοβάθμιας περίθαλψης.
- Επίβλεψη φαρμακευτικής αγωγής των φιλοξενούμενων.
- Διατήρηση ατομικών ιατρικών φακέλων για τους ωφελούμενους.
- Διαχείριση φαρμακευτικού και υγειονομικού υλικού της δομής.
- Λήψη και παρακολούθηση ιατρικού ιστορικού, όπου χρειαστεί.
- Ενημέρωση για θέματα υγιεινής και ιατρικής πρόληψης.
- Παραπομπή για δευτεροβάθμια περίθαλψη, όταν κριθεί αναγκαίο.

3. Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης :

- Η υποδοχή των φιλοξενουμένων και η κατανομή τους σε θαλάμους..
- Η παροχή υπηρεσιών ενημερωτικού, συμβουλευτικού και υποστηρικτικού χαρακτήρα.
- Η ψυχοκοινωνική εκτίμηση των εξυπηρετούμενων.
- Συμμετοχή στην ανάπτυξη προγράμματος της δομής με στόχο να προσαρμοστούν οι ωφελούμενοι στο καινούργιο κοινωνικό πλαίσιο.
- Η λήψη και ενημέρωση του φακέλου κοινωνικού και ψυχολογικού ιστορικού.
- Η διασύνδεση με δομές δευτεροβάθμιας περίθαλψης για τις περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο.
- Η εκτίμηση, προσδιορισμός και διαχείριση των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και προνοιακών αναγκών των φιλοξενούμενων.
- Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών ή άλλων προγραμμάτων (προσωπική ανάπτυξη, την προαγωγή της ψυχικής υγείας των φιλοξενούμενων.
- Η πραγματοποίηση συναντήσεων διεπιστημονικής ομάδας για την επίλυση λειτουργικών και επιστημονικών ζητημάτων.

- Ο προγραμματισμός και η υλοποίηση συναντήσεων νομικής στήριξης και ενημέρωσης με νομικούς συμβούλους ή δικηγόρους των φιλοξενουμένων (αν δεν παρέχεται εντός της δομής)
- Η ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συνεργασία με την τοπική κοινωνία για τους σκοπούς της Δομής Φιλοξενίας

4. Ασφάλειας :

- Επιτήρηση του χώρου.
- Διαχείριση συστήματος ελέγχου πρόσβασης ατόμων και αντικειμένων στη Δομή.
- Κατάρτιση σχεδίου δράσης για περιπτώσεις ανάγκης.

Πιο αναλυτικά, μέσα στην ομάδα του προσωπικού της δομής, προβλέπεται να υπάρχουν οι παρακάτω ειδικότητες:

- Διοικητικός
- Ψυχολόγος
- Κοινωνικός Λειτουργός
- Ιατρός
- Νοσηλεύτης
- Νομικός
- Διερμηνέας
- Βοηθητικό Προσωπικό-Επιμελητής
- Καθαριστής
- Μάγειρας (ΦΕΚ 3295/Β/09-12-2014).

2.7 Τρόπος λειτουργίας-οργάνωσης των δομών φιλοξενίας προσφύγων.

Τέλος, θα πρέπει να ειπωθεί ότι την ευθύνη για τον συντονισμό και την καλή λειτουργία της δομής σε όλα τα επίπεδα (υλικοτεχνικά, σε σχέση με το προσωπικό, τους φορείς και με τους ωφελούμενους κλπ), φέρει ο εκάστοτε

προϊστάμενος της, ο οποίος πρέπει να ενεργεί σύμφωνα με τους κανονισμούς και την εξουσιοδότηση που του έχει δοθεί (ΦΕΚ 3295/Β/09-12-2014).

2.8 Δομές Φιλοξενίας Προσφύγων που υπάρχουν στην Ελλάδα.

Οι δομές φιλοξενίας προσφύγων που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι καταναμημένες στα περισσότερα από τα γεωγραφικά της διαμερίσματα της, όπου υπήρξαν διαθέσιμοι χώροι για φιλοξενία και διαμονή του προσφυγικού πληθυσμού. Πιο συγκεκριμένα, στην Αττική υπάρχουν αρκετές δομές, του Ελαιώνα, Σχιστού, Σκαραμαγκά, Μαλακάσας, Λαυρίου και Ελευσίνας. Στην Στερεά Ελλάδα στεγάζονται αντίστοιχες δομές στα Οινόφυτα, στη Θήβα, στις Θερμοπύλες και στο Ριτσώνα. Στην Δυτική Ελλάδα βρίσκεται η δομή της Ανδραβίδας. Στην Θεσσαλία υπάρχουν τα camp του Κουτσόχερου και του Βόλου. Στην Ανατολική Μακεδονία, της Καβάλας και της Δράμας, ενώ στην Κεντρική Μακεδονία, των Σερρών, της Αλεξάνδρειας, της Βέροιας, των Διαβατών, της Κάτω Μηλιάς, των Λαγκαδικιών και της Νέας Καβάλας. Τέλος, στην Ήπειρο βρίσκονται οι δομές των Δολιανών, Φιλιπιάδας, Κατσικά και Αγίας Ελένης, ενώ ενοικιαζόμενα διαμερίσματα ή καταλύματα, όπου φιλοξενούνται πρόσφυγες υπάρχουν στις περιοχές των Γρεβενών και της Βόλβης καθώς και σε άλλες περιοχές με τα προγράμματα όπως το ESTIA κ.λπ (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής και της Ειδικής Γραμματείας Επικοινωνιακής Διαχείρισης Κρίσεων του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, 2018).

Κεφάλαιο 3^ο : Η έννοια της στρατηγικής

3.1. Ορισμοί της Στρατηγικής

Το φαινόμενο της εποχής μας ονομάζεται στρατηγική. Δεν υπάρχει πεδίο πολιτικής (policy space) το οποίο να μη συζητείται υπό την εκδοχή ποια στρατηγική διέπει τη διαχείριση ή την οργάνωσή του. Πρόκειται για μια ευρέως αποδεκτή έννοια που αξιολογείται από κυβερνήσεις, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, διεθνείς οργανισμούς αλλά και άλλου τύπου οργανωτικά πρότυπα. Βέβαια, συχνά υποβαθμίζεται η πολυδιάστατη φύση της ή αγνοείται η συνθετική της υπόσταση, αν και όπως και να έχει, η σημασία της δεν αμφισβητείται (Μιχαλόπουλος, 2010).

Σύμφωνα με τον Horwarth (2006), η χρήση της στρατηγικής άλλαξε κυριολεκτικά τον χάρτη του κόσμου και προκάλεσε την άνοδο και την πτώση πολλών εθνών και λαών. Η μοναδική συνεργασία της σοφίας, της επιστήμης και της τέχνης έχει καταστήσει τη δημιουργία στρατηγικής και την εφαρμογή της μια παγκοσμίως περιζήτητη ικανότητα.

Το κρίσιμο ερώτημα για την κατανόηση της σχετικής έννοιας είναι ο ορισμός της. Το ζήτημα τι είναι στρατηγική απασχολεί επί μακρόν τους αναλυτές μέχρι και σήμερα και περισσότερες από μία εναλλακτικές προσεγγίσεις έχουν διατυπωθεί, (Μιχαλόπουλος, 2010) μεταξύ των οποίων :

Η στρατηγική ορίζεται ως ένα ευρύ φάσμα προτεραιοτήτων που χρησιμοποιούν οι οργανισμοί για να αναγνωρίσουν το λειτουργικό περιβάλλον και να επιδιώξουν τους σκοπούς τους, παρέχοντας καθοδήγηση σχετικά με τη μελλοντική πορεία, την επιβίωση και την ικανότητα να προστεθεί αξία στον οργανισμό (Pash et al, 2015).

Στο έργο Περί Στρατηγίας, ενός ανώνυμου συγγραφέα (Anonymous, 2008), “Στρατηγική είναι η μέθοδος με την οποία ο στρατηγός μπορεί να προφυλάξει φίλια εδάφη και να νικήσει τους εχθρούς. Ο στρατηγός είναι αυτός που εξασκεί τη στρατηγική τέχνη”.

Η στρατηγική νοείται ως γενική κατεύθυνση στην οποία επιδιώκεται ένας στόχος (King και Cleland, 1978), ως ένα σημαντικό οργανωτικό σχέδιο δράσης για την επίτευξη ενός μεγάλου οργανωτικού στόχου (Higgins και Vincze, 1989 και Miller και Dess, 1996), ως ο καθορισμός ή/και η διαμόρφωση της αποστολής, των βασικών μακροχρόνιων στόχων ή σκοπών μιας επιχείρησης και η υιοθέτηση μιας σειράς πράξεων για την επίτευξή τους, που διατυπώνονται έτσι, ώστε να καθορίζουν την έκταση και την ταυτότητα της επιχείρησης (Chandler, 1962, Andrews, 1971) κατά τέτοιο τρόπο που να ταυτίζονται πάντα οι ικανότητες και οι πόροι της επιχείρησης με τις ικανότητες και τις ευκαιρίες του συνεχώς διαφοροποιούμενου περιβάλλοντός της, και ειδικότερα με τις αγορές και τους πελάτες της, έτσι ώστε να ικανοποιεί τις προσδοκίες όλων των ενδιαφερόμενων πλευρών (stakeholders) (Hofer 1978, Θερίου, 2014).

Για τον Drucker (1999) η στρατηγική μετατρέπει τη Θεωρία της Επιχείρησης σε απόδοση, για τον Porter (1996) είναι η δημιουργία μιας μοναδικής και πολύτιμης θέσης, που περιλαμβάνει ένα διαφορετικό σύνολο δραστηριοτήτων, ενώ σύμφωνα με τον Κολιόπουλο (2009) “Στρατηγική είναι η σύζευξη μέσων και σκοπών υπό το πρίσμα πραγματικής ή ενδεχομενικής σύγκρουσης. Με άλλα λόγια η στρατηγική συνίσταται στο τρίπτυχο «μέσα-σκοποί-αντίπαλος»”.

Οι εμβριθείς αναλύσεις του καθηγητή Mintzberg για την εννοιολόγηση μιας στρατηγικής οδηγούν στη θεώρηση αυτής ως πλάνο, μοτίβο, θέση, προοπτική και τέχνασμα. Υπό την έννοια αυτή η στρατηγική μπορεί να θεωρηθεί από πέντε διαφορετικές οπτικές αφενός εμπλουτίζοντας την κατανόησή της και αφετέρου φωτίζοντας τους περιορισμούς που υφίστανται για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της (Μιχαλόπουλος, 2010, Mintzberg, 1987, 1994, Mintzberg et al 1998, 2004).

Ως ένα συνεκτικό, ενοποιητικό και ολοκληρωμένο πρότυπο αποφάσεων ορίζουν τη στρατηγική και οι Hax και Majluf (1991), το οποίο καθορίζει και αποκαλύπτει τον οργανωτικό σκοπό όσον αφορά τους μακροπρόθεσμους στόχους, τα προγράμματα δράσης και τις προτεραιότητες κατανομής πόρων. Προσπαθεί να επιτύχει ένα μακροπρόθεσμο βιώσιμο πλεονέκτημα ανταποκρινόμενη σωστά στις ευκαιρίες και τις απειλές στο περιβάλλον της

επιχείρησης, καθώς και τα δυνατά και αδύνατα σημεία του οργανισμού, εμπλέκει όλα τα ιεραρχικά επίπεδα της εταιρείας (εταιρικό, επιχειρηματικό και λειτουργικό) και καθορίζει τη φύση των οικονομικών και μη οικονομικών συνεισφορών που προτίθεται να κάνει στους ενδιαφερόμενους φορείς.

Η στρατηγική, σύμφωνα με τον Παπαδάκη (2012), είναι αναγκαία καθόσον θέτει κατευθύνσεις, υποστηρίζει τη λήψη ομοιόμορφων αποφάσεων, συγκεντρώνει την προσπάθεια και συντονίζει δραστηριότητες, ορίζει την επιχείρηση και τη θέση της απέναντι στον ανταγωνισμό, μειώνει την αβεβαιότητα και μπορεί εν κατακλείδι να προσδώσει ένα βιώσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι ο ορισμός της στρατηγικής δεν είναι ενιαία και καθολικά αποδεκτός και για το λόγο αυτό συγχέεται πολλές φορές με έννοιες παρεμφερείς. Σύμφωνα με τον Frery (2006), η στρατηγική συχνά συγχέεται με τα χρηματοοικονομικά (η στρατηγική είναι η δημιουργία αξίας μετοχής), με το μάρκετινγκ (η στρατηγική είναι η εύρεση της αποδοτικότερης θέσης στην αγορά) ακόμα και με τον οργανωσιακό σχεδιασμό (η στρατηγική είναι η ενεργοποίηση των αναδυόμενων διαδικασιών).

Συχνό είναι και το φαινόμενο της σύγχυσης της στρατηγικής με τον στρατηγικό σχεδιασμό / προγραμματισμό. Όπως άλλωστε αναφέρει και ο Mintzerg (1994) ο στρατηγικός σχεδιασμός δεν είναι στρατηγική σκέψη. Ο πρώτος αφορά την ανάλυση ενώ η δεύτερη τη σύνθεση, καθόσον εμπεριέχει διαίσθηση και δημιουργικότητα. Οι πιο επιτυχημένες στρατηγικές είναι οράματα, όχι σχέδια. Το αποτέλεσμα της στρατηγικής σκέψης είναι μια ολοκληρωμένη προοπτική για την επιχείρηση, ένα όχι και τόσο σαφώς διατυπωμένο όραμα. Άλλωστε, όπως υποστηρίζει ο Martin (2014), η πραγματική στρατηγική είναι να βάζεις στοιχήματα και να κάνεις δύσκολες επιλογές.

3.2. Προέλευση της Στρατηγικής – Ιστορική Αναδρομή

Μια αναδρομή στο παρελθόν, εκεί που ξεκίνησαν όλα και το πώς αναπτύχθηκε η στρατηγική από τη στρατιωτική της προέλευση, παρέχει τα θεμέλια για μια πιο ενδελεχή ερμηνεία αυτού που συχνά φαίνεται ακατανόητο (Horwarth, 2006).

3.2.1. Κλεισθένης

Η λέξη στρατηγική προέρχεται από την εποχή της αρχαίας Ελλάδας και δη της αρχαίας Αθήνας και του αξιώματος/ θέσης του “στρατηγού”. Για τους αρχαίους Αθηναίους, όπως αναφέρει ο Cummings (1993) η στρατηγική ήταν επί της ουσίας γραμμική διαδικασία. Η διαμόρφωση της στρατηγικής ήταν ηγετική ικανότητα. Αυτοί που λαμβάνουν αποφάσεις σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού αναμένεται να σκέφτονται στρατηγικά, σε αναλογία με την συμπεριφορά όσων είχαν ηγετικούς ρόλους στα υψηλότερα επίπεδα ιεραρχίας του Αθηναϊκού συστήματος. Οι στρατηγοί αναμένονταν ταυτόχρονα να οδηγούν το στράτευμα και να συμμετέχουν στη μάχη. Η μη συμμετοχή των στρατηγών στη μάχη είχε αρνητικό αντίκτυπο στο ηθικό των στρατιωτών της φυλής τους. Σε αντίθεση με σήμερα όπου πολλές εταιρείες αντιλαμβάνονται την “ομάδα στρατηγικού σχεδιασμού” σαν μια συμβουλευτική ομάδα ή υπηρεσιακή λειτουργία που αναλαμβάνει να αντιμετωπίσει συγκεκριμένα σχέδια χωρίς να συμμετέχει η ίδια στη δράση.

Ο τίτλος «στρατηγός» επινοήθηκε σε συνδυασμό με τις λοιπές δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη (508 π.Χ.), ο οποίος ανέπτυξε νέα κοινωνικοπολιτική δομή στην αρχαία Αθήνα μετά την ηγεσία της δημοφιλούς επανάστασης ενάντια στην Σπαρτιατική ολιγαρχία. Η λέξη “στρατηγός” προέρχεται από τη λέξη “στρατός” και “άγω” που σημαίνει οδηγώ. Ο όρος εμφανίστηκε παράλληλα με την αναγκαιότητα της λήψης περίπλοκων στρατιωτικών αποφάσεων, καθόσον πλέον η πολεμική διαδικασία είχε εξελιχθεί σε ένα σημείο όπου οι κερδοφόρες μάχες δεν βασίζονταν σε μεμονωμένες ηρωικές πράξεις, αλλά στη συνεργασία και τον συντονισμό πολλών μονάδων στρατιωτών που πολεμούσαν σε στενούς σχηματισμούς (Cummings, 1993)

Έτσι ο όρος “στρατηγική” (ή στρατηγεία) είχε διαφορετικό νόημα από αυτό που απέκτησε στη νεότερη περίοδο εφόσον δήλωνε τις ικανότητες του στρατηγού - διοικητή στον πόλεμο (ΓΕΣ, 2015)

3.2.2. Ξενοφών – Θουκυδίδης – Περικλής – Επαμεινώνδας – Φίλιππος Β΄ – Μέγας Αλέξανδρος

Ο Ξενοφών περιγράφει στα Απομνημονεύματα ως το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό για ένα στρατηγό, το “να γνωρίζει την επιχείρηση την οποία

θα πρέπει να φέρει εις πέρας”. Στην αρχαία Αθήνα οι στρατηγοί εκλέγονταν δημόσια από τους συναδέλφους τους ενώ για να είναι κάποιος αξιόπιστος υποψήφιος θα έπρεπε να έχει εργαστεί γι’ αυτό επιδεικνύοντας υπεροχή τόσο στη μάχη όσο και στην στρατιωτική ηγεσία. Σοφία θεωρούνταν η ικανότητα του πολίτη να συνδυάζει ταυτόχρονα πολιτική οξύτητα και πρακτική ευφυΐα και οι στρατηγοί όφειλαν να είναι οι σοφότεροι πολίτες (Cummings, 1993). Οι συμβουλές του Ξενοφώντα για την τέχνη της στρατηγικής παραμένουν ένας από τους καλύτερους οδηγούς για μεγάλο μέρος των στρατηγικών και τακτικών κινήσεων στο πεδίο της μάχης (Bose, 2004)

Ο Θουκυδίδης είναι γνωστός ως ο κορυφαίος ιστορικός και παρότι δεν χρησιμοποιούσε σύγχρονη στρατιωτική ορολογία, στο έργο του υπάρχει πληθώρα αναλύσεων για όλα τα επίπεδα της στρατηγικής, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζεται μεγάλος αριθμός σύγχρονων στρατηγικών εννοιών. Για παράδειγμα τονίζεται η σημασία της ενότητας της διοίκησης, καλύπτονται ζητήματα διοικητικής μέριμνας, αλλά και ότι το απρόβλεπτο κυριαρχεί στον πόλεμο (Κολιόπουλος, 2009).

Ο Περικλής, πιθανά ο σημαντικότερος αρχαίος Αθηναίος στρατηγός, υποστήριξε ότι ο απώτερος στόχος της στρατιωτικής στρατηγικής είναι “η ελαχιστοποίηση του κινδύνου διατηρώντας τα ουσιώδη σημεία και αρχές” (Kegan, 1991). Το “Η ευκαιρία δεν περιμένει κανένα” αποτελεί μια χρήσιμη συμβουλή για το σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον (Cummings, 1993).

Ο Θηβαίος στρατηγός Επαμεινώνδας λέγεται ότι κατάφερε να συντονίσει, σε μια “γόνιμη οργανωσιακή συνέργεια” (Delbruck, 1975), ιππικό και πεζικό με βασικές στρατηγικές αρχές την οικονομία δυνάμεων και τη χρήση την κατάλληλη στιγμή της πλήρους δύναμης. Ακόμη υποστήριξε ότι η στενή συνεργασία μεταξύ των μονάδων και αυτών που θα τις αποτελούν πρέπει να γίνεται ακαριαία, ενώ ο πιο γρήγορος και οικονομικότερος τρόπος για να νικήσουμε τον ανταγωνισμό είναι να εστιάσουμε όχι στο αδύνατο αλλά στο δυνατότερο σημείο (Cummings, 1993).

Ο Επαμεινώνδας ήταν ο μέντορας του Φιλίππου του Β’ του Μακεδόνα και σε μεγάλο βαθμό στις καινοτομίες των Θηβαίων βασίστηκε η εξέλιξη του Μακεδονικού στρατού. Η ισχυρή ενσωμάτωση των αυτόνομων ομάδων

αποτελέσει τη μεγαλύτερη δύναμη της οργάνωσης του Μακεδονικού στρατού (Green,1991 και Cummings,1993).

Ο Φίλιππος ο Β΄ έβαλε αποφασιστικό τέλος στην παράλογη κατά μέτωπο επίθεση, που αποτελούσε μέχρι τότε την τακτική επίθεση ενός στρατού ανεξαρτήτως της δύναμής του. Ήταν μέγας καιροσκόπος και ικανός διπλωμάτης που πίστευε ότι η μάχη ήταν απαραίτητη μόνο όταν ήταν αδύνατο να αποφευχθεί. Η Μακεδονία του Φιλίππου του Β΄ θεωρείται το πρώτο κράτος της Ευρώπης με συγκεντρωτική πολιτική, στρατιωτική και διοικητική και αποκεντρωμένους μηχανισμούς για την υλοποίηση των στόχων (Bose, 2004).

Ο Μέγας Αλέξανδρος, που εκπροσωπεί την ίδρυση των αυτοκρατοριών, ήταν από πολλές απόψεις όχι μόνο ο δημιουργός της σύγχρονης στρατηγικής και των μεθόδων με τις οποίες σήμερα προσπαθούν τα κράτη να κερδίσουν τους πολέμους και οι επιχειρήσεις να κατατροπώσουν τους ανταγωνιστές τους, αλλά και μέσω της εφαρμογής της, άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο οι γενιές των ανθρώπων επί 2.500 χρόνια έζησαν και αλληλεπίδρασαν στον κόσμο. Έδειξε τον τρόπο με τον οποίο μπορούσε να επικρατήσει απέναντι σε έναν αντίπαλο επιτιθέμενος στην κρισιμότερη θέση του, επιδεικνύοντας ποιο ήταν το κατάλληλο σημείο στο μέτωπο ή στα πλευρά του εχθρικού στρατεύματος. Και αυτό που είναι ίσως ακόμη πιο σημαντικό, απέδειξε ότι το κατάλληλο αυτό σημείο δεν ήταν απαραίτητα και το πιο αδύνατο, όπως θα μπορούσε κανείς να υποθέσει. Φανέρωσε τη σημασία της συγκέντρωσης των πληροφοριών, δηλαδή τη διασταύρωση πληροφοριών που έδιναν εμπειρογνώμονες σε διάφορους τομείς και τη σύνθεση των πληροφοριών αυτών (Bose, 2004).

Τέλος, ο Μέγας Αλέξανδρος είναι πιθανά ο πιο διάσημος εκπρόσωπος της στρατηγικής εκτάκτων αναγκών. Λέγεται ότι ως νεαρός σε ερώτηση του δασκάλου του Αριστοτέλη για το τι θα έκανε σε μια ενδεχόμενη κατάσταση απάντησε ότι αυτό θα εξαρτηθεί από τις δεδομένες συνθήκες. Περιγράφοντας ο Αριστοτέλης μια σειρά υποθετικών καταστάσεων και ρωτώντας πάλι τον Αλέξανδρο για το τι θα έκανε, αυτός απάντησε ότι δεν μπορεί να πει πριν

προκύπτουν οι καταστάσεις αυτές. Στην πράξη δεν υπήρξε περίπτωση που ο Αλέξανδρος να μην είχε εναλλακτικό σχέδιο (Cummings, 1993).

3.2.3. Φροντίμος – Sun Tzu – Carl von Clausewitz

Στα κείμενα των προηγούμενων αιώνων δεν παρατηρείται καμία προσπάθεια για ιεράρχηση των εννοιών “στρατηγικής” και “τακτικής”. Εξαίρεση αποτέλεσε ο Φροντίμος, ο οποίος έκανε λόγο για “στρατηγική” και “στρατηγήματα” και αντιλαμβανόταν τη στρατηγική ως “το οτιδήποτε δύναται να επιτευχθεί από τον στρατηγό, που να χαρακτηρίζεται από πρόγνωση, ωφέλεια, μεγαλοπρέπεια, και αποφασιστικότητα” (Cummings, 1993, ΓΕΣ, 2015).

Το έργο του Sun Tzu (2017, μεταφραση Καλλιφατίδου Έφη) αποτελεί μέχρι και σήμερα ένα από τα πιο έγκυρα έργα στρατηγικής και τακτικής. Η βασική αρχή που το διέπει είναι “νίκη χωρίς μάχη” και για το σκοπό αυτό διδάσκει τη συνεχή προσαρμογή στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της σύγκρουσης και τον εκάστοτε σχεδιασμό ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο και την κατάσταση του αντιπάλου. Για τον Sun Tzu η στρατηγική της Τέχνης του Πολέμου αφορά τόσο το να ξέρεις τι να μην κάνεις και πότε να μην το κάνεις, όσο και το να ξέρεις τι να κάνεις και πότε να το κάνεις και δηλώνει σαφώς ότι η υψηλή στρατηγική χαράσσεται από την πολιτική ηγεσία, η οποία θέτει τους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς που θα επιδιωχθούν στα πλαίσια ενός πολέμου (Κολιοπουλος, 2009).

Ο Πρώσος ειδικός σε θέματα πολεμικής στρατηγικής Carl von Clausewitz θεωρούσε ότι στρατηγική είναι “η χρήση της συμπλοκής για τους στόχους του πολέμου”. Από αυτόν τον ορισμό αντιλαμβανόμαστε ότι η στρατηγική αποτελεί μία σειρά δράσεων ικανών να οδηγήσουν στην επίτευξη ενός σκοπού (Clausewitz-μτφρ. Ξεπουλιά, 1999). Ακόμη, τόνιζε ότι στη στρατηγική δεν υπάρχει νίκη (Κολιοπουλος, 2009) καθώς θεωρούσε ότι ο πόλεμος είναι μια μάχη μεταξύ δύο ανεξάρτητων μυαλών. Μόνο όσοι μπορούν να προσαρμοστούν στις καταστάσεις αυτές αναδεικνύονται νικητές (Bose, 2004).

3.3. Εξέλιξη στρατηγικής σκέψης

Η εξέλιξη της στρατηγικής έχει απασχολήσει πολλούς συγγραφείς οι οποίοι προσπαθούν να την επανακαθορίσουν στο περιβάλλον των σύγχρονων επιχειρήσεων και οργανισμών.

3.3.1. Mintzberg - Porter

Η συνεισφορά του Mintzberg στη στρατηγική και το στρατηγικό μάνατζμεντ συνίσταται όχι μόνο στη διατύπωση των πέντε ορισμών για την στρατηγική (πλάνο, μοτίβο, θέση, προοπτική και τέχνασμα), αλλά και στην αποτύπωση των χαρακτηριστικών της, πολλώ δε μάλλον στην ομαδοποίηση των 10 σχολών στρατηγικής σκέψης.

Η στρατηγική είναι ένα πλάνο – μια κατεύθυνση, ένας οδηγός ή μια πορεία δράσης για το μέλλον, αλλά και ένα μοτίβο – μια συνεπής συμπεριφορά μέσα στον χρόνο. Οι οργανώσεις καταστρώνουν σχέδια για το μέλλον τους (επιδιωκόμενη στρατηγική), αλλά επίσης αποκρυσταλλώνουν και μοτίβα με βάση την ιστορία τους (υλοποιηθείσα στρατηγική). Οι προθέσεις που υλοποιούνται πλήρως αποκαλούνται εσκεμμένες στρατηγικές, ενώ αυτές που δεν υλοποιούνται μη υλοποιηθείσες. Ωστόσο υπάρχουν και οι αναδυόμενες στρατηγικές κατά τις οποίες τα μοτίβα που υλοποιούνται δεν είναι ακριβώς αυτά που είχαν επιδιωχθεί ρητά.

Στην πραγματικότητα οι αμιγώς εσκεμμένες στρατηγικές είναι ελάχιστες όπως και οι αμιγώς αναδυόμενες. Στις μεν αποκλείεται η μάθηση, στις δε ο έλεγχος και επί της ουσίας στις στρατηγικές που εφαρμόζονται στην πραγματικότητα χρειάζονται και τα δύο στοιχεία και έτσι οι στρατηγικές πρέπει και να διαμορφώνονται και να διατυπώνονται (Mintzberg et al, 2004).

Ακόμη ο Mintzberg (1987) θεωρεί ότι η στρατηγική αφορά τη διαχείριση της σταθερότητας σε ένα οργανισμό την οποία επιβάλλει, τον εντοπισμό των ασυνεχειών, τη βαθύτερη γνώση του οργανισμού, τη διαχείριση των επιμέρους μοτίβων και τη συμφιλίωση με την αλλαγή και τη διάρκεια. Η βασική ιδέα της θεωρίας της στρατηγικής αλλαγής είναι ότι οι οργανισμοί προσαρμόζουν δυο διαφορετικούς τρόπους συμπεριφοράς σε διαφορετικές εποχές. Τον περισσότερο καιρό ακολουθούν μια δεδομένη στρατηγική πορεία και απολαμβάνουν αυτή την περίοδο σταθερότητας γιατί επιτυγχάνουν όχι

αλλάζοντας στρατηγικές, αλλά με το να εκμεταλλεύονται αυτές που ήδη έχουν. Ενώ συμβαίνει αυτό, ο κόσμος συνεχίζει να μεταβάλλεται άλλες φορές αργά και άλλες περιστασιακά με δραματικές αλλαγές. Έτσι, σταδιακά ή ξαφνικά, η στρατηγική κατεύθυνση του οργανισμού αποκλίνει από το περιβάλλον του. Αυτή η μακρά περίοδος εξελικτικής αλλαγής ξαφνικά διαταράσσεται από μια σύντομη περίοδο επαναστατικής διαταραχής στην οποία ο οργανισμός αλλάζει γρήγορα πολλές από τις εδραιωμένες μεθόδους του. Προσπαθεί να ισορροπήσει πάνω σε μία νέα σταθερότητα και γρήγορα να εδραιώσει μια ολοκληρωμένη στάση μεταξύ των νέων στρατηγικών, κουλτούρας και διαδικασιών.

Οι Mintzberg and Lampel (1998) αναφέρουν ότι η στρατηγική διοίκηση είναι ένα δέντρο με τις ρίζες και τους κλάδους του. Ο σχηματισμός στρατηγικής είναι ο σχεδιασμός κρίσης, η διαισθητική όραση και η αναδυόμενη μάθηση : αφορά τον μετασχηματισμό καθώς και τη διάρκεια. Πρέπει να περιλαμβάνει ατομική γνώση και κοινωνική αλληλεπίδραση, συνεργατική, καθώς και αντιφατική, ανάλυση πριν και προγραμματισμό μετά, καθώς και διαπραγματεύσεις κατά τη διάρκεια και όλα αυτά πρέπει να ανταποκρίνονται σε ένα απαιτητικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Martin (2014) οι επικίνδυνες παγίδες για τους στρατηγιστές είναι ο σχεδιασμός, η διαχείριση του κόστους και η εστίαση στις δυνατότητες του οργανισμού, τις οποίες μπορούν να αποφύγουν ακολουθώντας τους τρεις βασικούς κανόνες : καταρχάς διατήρηση όσο το δυνατόν πιο απλής της δήλωσης στρατηγικής (strategy statement), εν συνεχεία αναγνώριση του γεγονότος ότι η στρατηγική δεν είναι συνώνυμο της τελειότητας και τέλος η στρατηγική θα πρέπει να είναι σαφής και ρεαλιστική. Μόνο σε αυτή την περίπτωση οι μάνατζερς θα μπορέσουν γρήγορα να αντιληφθούν εάν η εφαρμοζόμενη στρατηγική φέρνει τα επιθυμητά αποτελέσματα και εάν όχι, να μπορέσουν άμεσα να κάνουν τις απαραίτητες διορθώσεις.

Ο Porter (1980, 1996) υποστηρίζει ότι η στρατηγική είναι η δημιουργία μιας μοναδικής και πολύτιμης θέσης, που περιλαμβάνει ένα διαφορετικό σύνολο δραστηριοτήτων. Εάν υπήρχε μόνο μία ιδανική θέση, δεν θα χρειαζόταν στρατηγική.

Η στρατηγική θέση προκύπτει από τρεις διαφορετικές πηγές (εξυπηρέτηση νέων αναγκών πολλών πελατών, ευρέων αναγκών λίγων πελατών και ευρέων αναγκών πολλών πελατών σε μια στενή αγορά) οι οποίες δεν αλληλοαποκλείονται και συχνά επικαλύπτονται. Η ουσία της στρατηγικής τοποθέτησης είναι η επιλογή δραστηριοτήτων που είναι διαφορετικές από των αντιπάλων. Εάν το ίδιο σύνολο δραστηριοτήτων ήταν καλύτερο για την παραγωγή όλων των ποικιλιών, την κάλυψη όλων των αναγκών και την πρόσβαση σε όλους τους πελάτες, οι εταιρείες θα μπορούσαν εύκολα να αλλάξουν μεταξύ τους και η λειτουργική αποτελεσματικότητα να καθορίσει την απόδοση. Για τον Porter ό,τι έχει ανάγκη για εσωτερικό έλεγχο και συντονισμό απαιτεί από έναν οργανισμό να έχει σαφή διάρθρωση και καταμερισμό των λειτουργιών του (Bose, 2004).

3.3.2. Αναζητώντας τις μεγάλες στρατηγικές

Αναζητώντας την προέλευση των “μεγάλων στρατηγικών” ο Branderburger (2017) υποστηρίζει ότι οι μεγάλες στρατηγικές προέρχονται από τη δημιουργικότητα που εφαρμόζεται στο περιβάλλον μιας επιχείρησης και μπορεί να προέρχεται από αντιθέσεις, συνθέσεις, περιορισμούς και συνάφειες. Ο κόσμος των επιχειρήσεων κινείται πολύ γρήγορα και τα τελευταία χρόνια η λογική του σχεδιασμού είναι πλέον η πιο διαδεδομένη τεχνική εφαρμογής της δημιουργικότητας στη διαδικασία ανάπτυξης προϊόντων, γεγονός που φαίνεται και από τα νέα μοντέλα και εργαλεία στρατηγικής σκέψης που μεγάλες εταιρίες συμβούλων εφαρμόζουν (π.χ. McKinsey & Company) για να ενισχύσουν με περισσότερη δημιουργικότητα τις γενικές διαδικασίες στρατηγικής.

Ο Podolny (2018) ορίζει ως μεγάλη στρατηγική αυτή που ξεφεύγει από την ισορροπία στην οποία βρίσκεται η επιχείρηση. Μεγάλες στρατηγικές αναδύονται όταν αυτοί που σχεδιάζουν τη στρατηγική είναι αρκετά οξυδερκείς ώστε να αναγνωρίσουν τους προσοδοφόρους συνδυασμούς, προκειμένου να μην παραμένουν σε ήδη γνωστές τακτικές, ενώ ταυτόχρονα αναζητούν μακροπρόθεσμες και καλύτερες ευκαιρίες.

Οι εξαιρετικές στρατηγικές σύμφωνα με τους Fink et al. (2017) θα πρέπει να είναι τόσο αποτελεσματικές όσο και καινοτόμες, ενώ από την οπτική γωνία

των Ocasio και Joseph (2018), «οι μεγάλες στρατηγικές δεν αφορούν στην ανάπτυξη εξαιρετικών ιδεών, οι οποίες μπορεί ή όχι να πετύχουν, αλλά το πώς οι ιδέες γίνονται μέρος των στρατηγικών ατζέντας στον οργανισμό ... Οι μεγάλες στρατηγικές απαιτούν συνήθως την ανάπτυξη και απόκτηση νέων οργανωτικών πόρων και δυνατοτήτων, και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από προσεκτικές δομές και διαδικασίες. Η βασική αντίληψή τους είναι ότι η σωστή διαχείριση αυτής της διαδικασίας μπορεί να έχει μεγαλύτερη συνέπεια από την ίδια τη στρατηγική ιδέα».

Σύμφωνα με τον Whittington (2017) οι πέντε κατευθυντήριες γραμμές που οδηγούν σε μεγαλειώδεις στρατηγικές είναι (α) η σωστή εκτίμηση των συνηθισμένων πρακτικών που κερδίζουν πολλαπλάσια αξία καθόσον με τον χρόνο παγιώνονται μέσω της ευρείας τους εφαρμογής και των επαναλαμβανόμενων πρακτικών, (β) η επισκόπηση των παλαιών αγορών (ανάλυση πέντε σημείων – Porter, 1980), (γ) η ενσωμάτωση της πολυμορφίας, (δ) η λειτουργία από κάτω προς τα πάνω (bottom up) και (ε) η αποδοχή διαφορετικών μορφών [ο κοινώς παραδεκτός ορισμός του στρατηγικού μανάτζμεντ αφορά τη διαρκή βελτίωση των οικονομικών επιδόσεων (Nag et al., 2007), με τη μεγιστοποίηση του κέρδους να είναι ο επιθυμητός στόχος (Levinthal and Wu, 2010, Feldman and Montgomery, 2015) και σ' αυτή την κατεύθυνση η εφαρμογή της θεωρίας ενθαρρύνει μια πιο πλουραλιστική προσέγγιση, δίνοντας έμφαση στις διαφορετικές λογικές πρακτικής και τρόπων επίτευξής των (Jarzabkowski et al., 2016)].

3.4. Στρατηγικές αποφάσεις και επίπεδα στρατηγικής

Στη διοικητική πρακτική και θεωρία δεν νοείται στρατηγικό πρόγραμμα δίχως συγκεκριμενοποίηση των μείζονος σημασίας ζητημάτων με τα οποία καθίσταται αντιμέτωπη μία οργάνωση ή επιχείρηση. Από το σύνολο των καταγεγραμμένων τάσεων ή ζητημάτων μόνο ορισμένα από αυτά έχουν στρατηγικό χαρακτήρα. Σύμφωνα με την κυρίαρχη άποψη, στρατηγικό είναι εκείνο το ζήτημα που μπορεί να επηρεάσει τη λειτουργία της οργάνωσης ουσιαστικά (Bandrowski, 1990, Dutton, 1993, Wartick – Mahon, 1994, Hughes, 1994 και Bryson – Roering, 1987). Από τις κρίσιμες διαστάσεις, κατά τον Health (1997), ενός ζητήματος για να έχει στρατηγική σημασία είναι η πιθανότητα εξέλιξης αυτού με τέτοιο τρόπο που να μπορεί στη

συνέχεια να έχει ορισμένη επίπτωση επί της οργάνωσης. Έτσι, η διαδικασία ανάδειξης των στρατηγικών ζητημάτων προϋποθέτει μια επιλογή (Eadie, 1989), της οποίας η αξία δεν μπορεί να εκτιμηθεί *a priori*, αλλά οφείλει να βασίζεται σε πληροφορίες και δεδομένα που έχουν συλλεγεί κατά τις δύο προηγούμενες φάσεις. Η δυνατότητα επιλογής και εστίασης των διοικητικών δράσεων στα επιλεγέντα ζητήματα είναι ένδειξη της στρατηγικής ικανότητας (Eadie, 1987) της οργάνωσης να μη σπαταλά τους διαθέσιμους πόρους της σε ζητήματα που έχουν οριακή αξία για την επιβίωσή της. Η επιλογή των στρατηγικών ζητημάτων είναι η αναγκαία προϋπόθεση προσανατολισμού της διοικητικής συμπεριφοράς σε συγκεκριμένους στόχους.

Επομένως, για μια οργάνωση όλα τα ζητήματα, όλες οι ανιχνευόμενες τάσεις στο περιβάλλον της δεν έχουν την ίδια αξία και βαρύτητα. Τα στρατηγικά ζητήματα νοηματοδοτούν την πολιτική ή στρατηγική της οργάνωσης.

Ένα ακόμα ουσιαστικό πλεονέκτημα που απορρέει από τον προσδιορισμό των στρατηγικών ζητημάτων είναι η δυνατότητα θεώρησης της σχετικής κατηγοριοποίησης ως σαφούς και επαρκούς πηγής πληροφόρησης για οργανωτική αλλαγή (Eadie, 1985) και ως ικανών και αναγκαίων όρων σχεδιασμού και υλοποίησης μιας δέσμης αλλαγών που δεν οδηγούν σε διοικητική ακαταστασία, αλλά στην καλύτερη ανταπόκριση και προσαρμογή της οργάνωσης στο περιβάλλον της (Hage, 1980).

Το κρίσιμο ζήτημα που προκύπτει είναι στο είδος της στρατηγικής που σχεδιάζεται ως μέσο προσαρμογής της οργάνωσης στο περιβάλλον της. Κλασική στην προκειμένη περίπτωση θεωρείται η διάκριση μεταξύ των τεσσάρων στρατηγικών (Miles-Snow-Meyer-Coleman, 1988 και Wechsler-Backoff, 1986), ήτοι α) αμυντική στρατηγική (εστιάζεται στην ανίχνευση των κινδύνων που περικλείει το περιβάλλον, ενώ υποβαθμίζει ή και αγνοεί τις υπάρχουσες ευκαιρίες), β) αντιδραστική στρατηγική (γνώρισμά της είναι η απουσία μιας συνεκτικής στρατηγικής), γ) διερευνητική στρατηγική (διακρίνεται από το στοιχείο του νεωτερισμού και της δυναμικής προσαρμογής της οργάνωσης στο περιβάλλον λειτουργίας της) και δ) αναλυτική στρατηγική (μια οργάνωση υιοθετεί καινοτομίες άλλων οργανώσεων).

Οι τέσσερις διαφορετικοί τύποι στρατηγικών μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία διάγνωσης και ανίχνευσης του είδους της επιλεγείσας στρατηγικής που υιοθετεί ορισμένη δημόσια οργάνωση σε σχέση με το περιβάλλον της. Το στοιχείο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στην ανάλυση της προβληματικής για τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων, όχι μόνο επειδή υπογραμμίζει την ανάγκη εξωστρεφούς προσανατολισμού της δημόσιας οργάνωσης, αλλά και επειδή αναδεικνύει τη σημασία της διοικητικής αντίληψης του περιβάλλοντος. Τα ανώτατα διοικητικά στελέχη οφείλουν να έχουν στο επίκεντρο της συμπεριφοράς τους την ερμηνεία και την κατανόηση των περιβαλλοντικών δεδομένων (Μιχαλόπουλος, 1992). Στρατηγικές αποφάσεις και δημιουργικότητα είναι έννοιες και πρακτικές απολύτως συνδεδεμένες μεταξύ τους. Μια απόφαση έχει στρατηγική υπόσταση όταν ενσωματώνει το στοιχείο

της δημιουργικής δράσης. Η ενόραση και η δημιουργία είναι βασικές ιδιότητες της στρατηγικής ηγεσίας μιας δημόσιας οργάνωσης (Mintzberg, 1994, Hofer C.- Schendel D., 1978, Goodstein L. – Nollan T. – Pfeiffer J.W.,1993) (Μιχαλοπουλος, 2003).

Ο Andrews (1971) αναφέρει ότι “το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό ενός μοντέλου συλλογικής απόφασης που μπορεί να θεωρηθεί στρατηγικό είναι η πρωτοτυπία της”. Υποστηρίζει ότι πρέπει να υπάρχει αποσαφήνιση όσον αφορά στον χαρακτήρα, στους αντικειμενικούς στόχους και στις προθέσεις μιας εταιρείας και όλα αυτά τα συνέδεσε με όλα όσα κάνει η εταιρεία. Το πλεονέκτημα απέναντι στους ανταγωνιστές στον χώρο της αγοράς μπορεί να κατακτηθεί μόνο αν διαρθρώσουμε με σαφήνεια και επιδιώξουμε ολόψυχα τα χαρακτηριστικά εκείνα που δίνουν στη στρατηγική κάθε εταιρείας τη μοναδικότητά της (Bose, 2004).

Σύμφωνα με τον Θερίου (2014) οι στρατηγικές αποφάσεις συνδέονται με τον σκοπό και την κατεύθυνση των δραστηριοτήτων ενός οργανισμού και επηρεάζουν τόσο άμεσα και τις λειτουργικές (operational) αποφάσεις όσο και την μακροπρόθεσμη πορεία τους. Το θέμα της κατεύθυνσης των δραστηριοτήτων μίας επιχείρησης είναι θεμελιώδες όσον αφορά τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων, γιατί έχει σχέση αφενός με τον τρόπο που οι υπεύθυνοι της επιχείρησης (managers) κατανοούν και καθορίζουν τα όρια των

εργασιών της επιχείρησής τους αφετέρου με το τι θέλουν και οραματίζονται τα στελέχη της επιχείρησης για το μέλλον της. Επίσης, οι στρατηγικές αποφάσεις συχνά, έχουν μεγάλο αντίκτυπο στους διαθέσιμους πόρους μιας επιχείρησης, όχι μόνο αναφορικά με την επάρκεια των πόρων που διαθέτει η επιχείρηση για την πραγματοποίησή τους, αλλά και από την πλευρά της δυνατότητας που έχει μία επιχείρηση για την απόκτηση και τον έλεγχο νέων πόρων που θα απαιτούνται για την ανάπτυξη μελλοντικών στρατηγικών που θα τη βοηθήσουν στη μακροπρόθεσμη επιβίωσή της. Τέλος, οι στρατηγικές της επιχείρησης επηρεάζονται όχι μόνο από τις διάφορες δυνάμεις του εξωτερικού περιβάλλοντος και την ύπαρξη των διαθέσιμων πόρων, αλλά και από τις αξίες και προσδοκίες όλων των παραγόντων της επιχείρησης που έχουν στα χέρια τους δύναμη (power) και βρίσκονται μέσα και γύρω από αυτήν (stakeholders).

Σύμφωνα με τον Κολιόπουλο (2009) ανάλογα με το πεδίο αναφοράς της, η στρατηγική χωρίζεται σε διάφορα επίπεδα : όταν χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα ενός οργανισμού για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών του ενόψει πραγματικής ή ενδεχομενικής σύγκρουσης, τότε μιλάμε για υψηλή στρατηγική (grand strategy), ενώ η χρήση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια μιας εκστρατείας, ενός θεάτρου επιχειρήσεων ή ενός κλάδου των ενόπλων δυνάμεων ονομάζεται επιχειρησιακή τέχνη (operational art).

Για τους Θερίου (2014), Παπαδάκη (2012) και Johnson et al. (2016) στρατηγικές υπάρχουν σε διαφορετικά επίπεδα μιας επιχείρησης :

- α. Εταιρικό (corporate level) – πρωταρχικός σκοπός και κύρια αποστολή (mission) της επιχείρησης,
- β. Στρατηγικές ανταγωνισμού ή αγοράς (competitive or business level strategy) – ανταγωνιστικό πλεονέκτημα,
- γ. Λειτουργικό επίπεδο – Λειτουργικές στρατηγικές (functional ή τακτικές).

Οι στρατηγικές αυτές ασχολούνται με το πως οι διαφορετικές λειτουργίες της επιχείρησης συνεισφέρουν στα άλλα επίπεδα στρατηγικής (στο επίπεδο

στρατηγικής ανταγωνισμού και εταιρικής στρατηγικής). Η ποιότητα και η ποσότητα της συνεισφοράς αυτής είναι πολύ σημαντικά στοιχεία και θεωρούνται καθοριστικές μεταβλητές, από τις οποίες εξαρτάται αν μια επιχείρηση θα γίνει περισσότερο ή λιγότερο ανταγωνιστική.

Σύμφωνα με τους O'Donovan D. & Flower N.R. (2013) η καλύτερη κατανόηση της ιστορίας της στρατηγικής και ό,τι προκάλεσε την κατάρρευση του δεσμευτικού χαρακτήρα του στρατηγικού σχεδιασμού οδήγησε στο να ανακαλύψουμε εκ νέου τη στρατηγική μέσα από την οπτική του σήμερα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η στρατηγική προέρχεται από την στρατιωτική λειτουργία, η οποία επικεντρώνεται στον καθορισμό στόχων, συλλογή πληροφοριών και χρήση αυτών για τη λήψη στοχευμένων αποφάσεων προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι, αλλά και ότι αυτή η στρατηγική εισήχθη στον επιχειρηματικό κόσμο ως στρατηγικός σχεδιασμός που λειτούργησε αρκετά καλά για τριάντα χρόνια, ώσπου η παγκοσμιοποίηση και η άνοδος των εργαλείων της υψηλής της τεχνολογίας άλλαξε πραγματικά τον κόσμο, είναι ευνόητο να αντιληφθεί κανείς ότι η στατική, αξιόπιστη και παραδοσιακή προσέγγιση του στρατηγικού σχεδιασμού που βασίζεται σε υποθέσεις που δεν ισχύουν πλέον δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των οργανισμών σήμερα.

Σήμερα είναι απαραίτητη μια στρατηγική που ξεφεύγει από τα στατικά σχέδια προσαρμογής και τις οδηγίες που δίνουν έμφαση στη μάθηση και τον έλεγχο, μια προσέγγιση που να εγκαταλείπει τις προβλέψεις και να εστιάζει στον γρήγορο και πρωτότυπο πειραματισμό, ώστε άμεσα να φαίνεται τι πραγματικά λειτουργεί. Ο προσανατολισμός αυτός συνίσταται στην ανεύρεση τρόπων ανάθεσης εξουσίας, λήψη πληροφοριών απευθείας από τις πρώτες γραμμές και λήψη αποφάσεων με βάση την κατανόηση σε πραγματικό χρόνο για το τι συμβαίνει επί τόπου.

Στην ουσία αντικαθίσταται η παλιά προσέγγιση του “να κάνουμε ένα σχέδιο και να το τηρούμε”, που οδήγησε στον κεντρικό στρατηγικό σχεδιασμό γύρω από σταθερούς ορίζοντες, με τη νέα που αφορά στο “να καθορίσουμε μια κατεύθυνση και να τη δοκιμάσουμε” αντιμετωπίζοντας τον οργανισμό ως μια ομάδα που πειραματίζεται στην πορεία της προς την επιτυχία. Τα ερωτήματα

που καλείται να θέσει ένας οργανισμός για να υιοθετήσει την ανωτέρω προσέγγιση είναι ποιο είναι το όραμα που θέλει να ακολουθήσει, πως θα κάνει τη διαφορά, πως θα το πετύχει και ποιες δυνατότητες χρειάζεται για να φτάσει εκεί.

Όπως άλλωστε υποστήριξε και ο Dwight D. Eisenhower “Τα σχέδια είναι άχρηστα, αλλά ο σχεδιασμός είναι το παν”.

Κεφάλαιο 4^ο : Μελέτες Περίπτωσης

Ένα σύγχρονο και απειλητικό φαινόμενο, που εξελίσσεται σε μάλιστα για την κοινωνία μας, είναι η κακοποίηση ανηλίκων οποιασδήποτε μορφής. Οι διαστάσεις του φαινομένου δε χαρακτηρίζουν μόνο τον ελληνικό χώρο, αλλά είναι ανησυχητικές και για το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι προηγμένες και εύρωστες χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, μέσω αυστηρών κοινωνικών και οικονομικών μέτρων, κατηγορούνται από πολλούς ότι έχουν επιβάλλει καθεστώς εκμετάλλευσης και φτωχοποίησης στις χώρες του νότου, εκείνες δηλαδή που εκτός των δικών τους προβλημάτων καλούνται να διαχειριστούν επιπλέον και όλη τη μεταναστευτική ροή από την Ασία και την Αφρική. Με άλλα λόγια, πλούσια κράτη, χωρίς να επιθυμούν να συμμετέχουν ισομερώς στην κατανομή των προσφύγων και των μεταναστών, οι οποίοι κατακλύζουν κατά κύματα το νότο, επιβάλλουν με την πολιτική τους κανόνες προσαρμογής που δεν αντιστοιχούν στη νέα πραγματικότητα. Έτσι κάθε χρόνο, όπως αποδεικνύουν τα στοιχεία των ειδικών που αναλύονται στις εισηγήσεις που ακολουθούν, ένας μεγάλος και διαρκώς αυξανόμενος αριθμός παιδιών, μεταφέρονται με την εντολή του εισαγγελέα ανηλίκων στα παιδιατρικά νοσοκομεία της χώρας προκειμένου να βρουν, τουλάχιστον περιστασιακά, φροντίδα και προστασία. Η παραμονή τους στο νοσοκομείο δίνει το χρόνο στην εξεύρεση ενός κατάλληλου χώρου φιλοξενίας για τη συνέχεια ή ακόμη και στην επιστροφή στην οικογένεια από την οποία προέρχονται. Δηλαδή, εκτός των μεταναστών και των προσφύγων, πολλές περιπτώσεις κακοποιημένων και παραμελημένων παιδιών, αδέρφια συχνά περισσότερα από δύο, θύματα ενδοοικογενειακής βίας, σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης και φτώχειας, παραπέμπονται από τις εισαγγελίες στις κοινωνικές υπηρεσίες για την αναζήτηση θέσης σε κάποιο ίδρυμα μέριμνας, όταν οι γονείς οριστικά αδυνατούν να παράσχουν επαρκή φροντίδα και προστασία. Όμως, είναι παιδιά σωματικά και ψυχικά υγιή, που περιφέρονται στις κλινικές του νοσοκομείου, αποκομμένα από το σχολείο και το οικογενειακό τους περιβάλλον. Ο θυμός, ο φόβος, η αγανάκτηση και η θλίψη είναι συνήθη συμπτώματα που προκαλεί η στέρηση του φυσικού τους περιβάλλοντος, χωρίς να αντιλαμβάνονται το λόγο για τον οποίον βρίσκονται σε αυτήν την κατάσταση, ενώ οι αντιδράσεις στην ανακοίνωση μετάβασής

τους σε ίδρυμα είναι συχνά βίαιες και σπαρακτικές. Βέβαια, τα προβλήματα μεγεθύνονται όταν τα παιδιά δε μιλούν την ελληνική γλώσσα, αναζητούνται διερμηνείς και η επικοινωνία γίνεται δύσκολη.

Από την άλλη, σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης, οποιασδήποτε μορφής, εντάσσεται στην κατηγορία προβλημάτων Δημόσιας Υγείας ή διαφορετικά στις επιδημίες και τα κράτη-μέλη της Οργάνωσης καλούνται συχνά να υλοποιήσουν από κοινού προγράμματα πρόληψης. Η κακοποίηση αποτελεί το μελανό στίγμα όλων των κοινωνιών και καθώς το φαινόμενο είναι οικουμενικό-αφορά πλούσιους και φτωχούς, μορφωμένους και μη-επιβάλλεται οι αξίες, οι θεσμοί, οι αρχές και οι συνειδήσεις, να δρουν μαζί για την τιμωρία των ιθυνόντων και την προστασία του παιδιού, να αναδεικνύουν τη θέση του στην κοινωνία και να οριοθετούν το πλαίσιο μέριμνάς του. Τα πολυάριθμα περιστατικά που αντιμετωπίζονται κάθε χρόνο στη χώρα μας, η συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού τους, η εκπαίδευση και η φροντίδα τους στο χρόνο της μακράς παραμονής τους στους θαλάμους νοσηλείας του παιδιατρικού νοσοκομείου, αποτέλεσε το κίνητρο για την υλοποίηση αυτής της διεπιστημονικής ημερίδας. Η παρουσίαση των απόψεων των εισαγγελέων, των κοινωνικών λειτουργών, των ψυχιάτρων και των εκπαιδευτικών θέλει αφενός να αναδείξει ένα επιπλέον, ζέον πρόβλημα της υπάρχουσας κοινωνικής πραγματικότητας, όχι ευρέως γνωστό, τουλάχιστον μέχρι σήμερα και αφετέρου, βάσει των δεδομένων και της εμπειρίας από την καθημερινή ενασχόληση, να προτείνει λύσεις. Για παράδειγμα, η οργάνωση ξενώνων, κατάλληλων δομών φιλοξενίας και προστασίας, με την παράλληλη εφαρμογή συντονισμένων προγραμμάτων συμβουλευτικής και κοινωνικής ένταξης γονέων ή η ενίσχυση του θεσμού της αναδοχής, ως λύση χαμηλού κόστους για την πολιτεία, αποσυμπιέζει τον ήδη βεβαρημένο χώρο του νοσοκομείου, απαλλάσσει το νοσηλευτικό προσωπικό από μία υπηρεσία την οποία συχνά δεν έχει τη δυνατότητα και τη γνώση να προσφέρει, ενώ η χρονοβόρα διαδικασία παραμονής έχει πολύ συχνά, στα ίδια τα παιδιά, ανεπιθύμητες ψυχοκοινωνικές και παιδαγωγικές επιπτώσεις.

Παρακάτω ακολουθούν κάποιες μελέτες περίπτωσης και κάποια στοιχεία τα οποία θα βοηθήσουν τον μελετητή να κατανοήσει καλύτερα το θέμα της

εισαγγελικής παρέμβασης σε σχέση με τις δομές φιλοξενίας των μεταναστών και ειδικότερα της εισαγγελίας Σερρών.

4.1 Εισαγγελική Εντολή - Όροι Και Προϋποθέσεις Εφαρμογής Της - Λειτουργικότητα Και Αποτελεσματικότητα Της

Ηλίας Ζαγοραίος

Προϊστάμενος της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, π. Προϊστάμενος της Εισαγγελίας Ανηλίκων Αθηνών, zagoraiosel@hotmail.gr

Με το άρθρο 1532 Α.Κ., που ρυθμίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις αφαίρεσης της επιμέλειας ή ακόμη και της γονικής μέριμνας, ανατίθεται στο δικαστικό λειτουργό (εισαγγελέα ή δικαστή) μια εξαιρετικής σημασίας και βαρύτητας, αλλά ταυτοχρόνως και ιδιαίτερα λεπτή, αποστολή. Πρόκειται για την προστασία του ανυπεράσπιστου, του κακοποιημένου, του παραμελημένου ανηλίκου, όχι από τρίτους που επιβουλεύονται την οικογενειακή του γαλήνη, αλλά εφαρμόζοντας την συνταγματικώς κατοχυρωμένη προστασία της παιδικής ηλικίας, από τους ίδιους τους γονείς ή κηδεμόνες του. Η ρύθμιση της εν λόγω διάταξης είναι συνέπεια της αρχής που κρατεί στις σχέσεις γονέων και τέκνων, σύμφωνα με την οποία δεν είναι δυνατό να εξαναγκασθεί με τη βία ο γονέας και ο επίτροπος να ασκήσουν με την προσήκουσα προσοχή και στοργή την επιμέλεια του τέκνου ή του επιτροπευομένου ή τη διοίκηση της περιουσίας του. Ο δικαστής και ο εισαγγελέας καλούνται τότε να γίνουν ένας ξεχωριστός Συνήγορος του παιδιού, που θα εξισορροπήσει ανάμεσα στο σεβασμό στην οικογένεια και στην επέμβαση της Πολιτείας και θα φθάσει, αν χρειαστεί, μέχρι το «διαζύγιο» του ανηλίκου από τους γονείς του.

Ωστόσο σε αυτήν την περίπτωση, ο νομοθέτης πρέπει να φροντίσει ώστε ο τρίτος στον οποίο θα ανατεθεί η προστασία του ανηλίκου να προσφέρει όλα τα εχέγγυα ομαλής περαιτέρω πορείας του παιδιού και περιφρούρησης των συμφερόντων του. Με τον τρόπο αυτό, εκφράζεται κατά τρόπο άμεσο, αλλά και συγχρόνως υλοποιείται η κρατική μέριμνα για την προστασία των συμφερόντων του ανηλίκου τόσο στον τομέα της προσωπικής επιμέλειας, όσο και της διοίκησης της περιουσίας του.

Στο άρθρο 9 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού του ΟΗΕ καθιερώνεται το δικαίωμα του παιδιού να ζει μαζί με τους γονείς του, εκτός αν αυτό κρίνεται ασυμβίβαστο με τα συμφέροντά του. Ο χωρισμός του παιδιού από τους γονείς του, ενάντια στη θέλησή τους, επιτρέπεται μόνο όταν ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Στο άρθρο 3 της ίδιας σύμβασης ορίζεται ότι κάθε απόφαση που αφορά στο παιδί, είτε αυτή προέρχεται από την εκτελεστική, είτε από τη νομοθετική, είτε από την δικαστική εξουσία λαμβάνει πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού. Το κράτος υποχρεούται να παρέχει στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, όταν οι γονείς ή άλλοι υπεύθυνοι δεν είναι σε θέση να την παράσχουν. Η έννοια του συμφέροντος του παιδιού αποτελεί την πρυτανεύουσα αρχή του δικαίου της γονικής μέριμνας, είναι η διάταξη κλειδί για την ερμηνεία του και διαρρέει σαν ηλεκτρικό ρεύμα όλες τις διατάξεις περί ανηλίκων του οικογενειακού δικαίου. Το συμφέρον αυτό αποτελεί αόριστη νομική έννοια με αξιολογικό περιεχόμενο, που αντλούν οι δικαστικές αρχές από την κοινωνική πείρα, την κοινή συνείδηση με αντικειμενικά αξιολογικά στοιχεία και εξετάζεται σε συνδυασμό προς όλα τα επωφελή και πρόσφορα για τον ανήλικο στοιχεία και περιστάσεις. Για το σκοπό αυτό λαμβάνονται υπόψη οι ψυχολογικές, οικονομικές και ιατρικές πτυχές κάθε περίπτωσης με γνώμονα τα δεδομένα της σύγχρονης παιδαγωγικής, ψυχολογίας και κοινωνιολογίας. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο τα υπαρκτά πολλά και παράλληλα συμφέροντα του παιδιού να συγκρούονται μεταξύ τους. Το πνεύμα και το γράμμα των προαναφερθέντων άρθρων σε συνδυασμό και με το άρθρο 20 παρ.1 της Σύμβασης της Νέας Υόρκης, σύμφωνα με το οποίο το παιδί πρέπει να προστατεύεται και απέναντι στο οικογενειακό του περιβάλλον, συμπυκνώνεται στο άρθρο 1532 του Α.Κ. σύμφωνα με το οποίο όταν επιβάλλεται από το συμφέρον του ανηλίκου, το δικαστήριο και ο εισαγγελέας, τον απομακρύνουν από το επιβαρυντικό περιβάλλον που ζει. Ειδικότερα σ' ότι αφορά στην εισαγγελική εντολή απομάκρυνσης αυτή δίδεται σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1532 του Α.Κ. και συγκεκριμένα αν επίκειται άμεσος κίνδυνος για τη σωματική ή την ψυχική υγεία του παιδιού. Ο εισαγγελέας τότε δύναται να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο. Ο νομοθέτης παραχώρησε στον εισαγγελέα ένα κρίσιμο ρόλο παρέμβασης με λειτουργία τόσο

διορθωτική όσο και παιδαγωγική. Ωστόσο, η απόφαση απομάκρυνσης προϋποθέτει την ενδελεχή κοινωνική έρευνα και ενδεχομένως την έγκαιρη ψυχολογική αξιολόγηση του ανηλίκου που ζει υπό ανώμαλες συνθήκες, εφόσον οι περιστάσεις επιτρέπουν να συμβεί κάτι τέτοιο πριν την απομάκρυνση. Κατά συνέπεια, η εισαγγελική εντολή καλείται στις περισσότερες των περιπτώσεων να περιβάλλει με νομικό ένδυμα την πρόταση ενός κοινωνικού λειτουργού, ενός παιδοψυχιάτρου ή οποιασδήποτε άλλης υπηρεσίας ή φορέα παιδικής προστασίας έχει τυχόν εμπλακεί και εκφέρει δικαιολογημένα άποψη για τις συνθήκες διαβίωσης ενός παιδιού. Η διαπίστωση της αναγκαιότητας της απομάκρυνσης, δεδομένης της κατά κανόνα έλλειψης άμεσης αντίληψης του εισαγγελικού λειτουργού, προϋποθέτει υψηλή επαγγελματική επάρκεια των ανθρώπων που σχετίζονται με την προστασία του παιδιού. Δυστυχώς η εμπειρία μας έχει καταδείξει ότι δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις αστοχιών στις εκτιμήσεις των ειδικών ή πρόωρης παραίτησης των διαφόρων φορέων κοινωνικής προστασίας από την προσπάθεια στήριξης μίας προβληματικής οικογένειας, γεγονός που τελικώς καταλήγει σε πρόσθετο τραυματισμό της ήδη εύθραυστης ψυχικής ισορροπίας των μελών μιας οικογένειας με ιδιαιτερότητες. Η επιλογή του πρόσφορου, κατά το νόμο μέτρου, όταν διαπιστώνεται κακή άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να διέπεται από τις αρχές της προσφορότητας, της αναλογικότητας, αλλά και της ελάχιστης δυνατής επέμβασης. Λήψη απόφασης με βάση την αρχή της προσφορότητας σημαίνει την επιλογή μέτρου κατάλληλου για την αντιμετώπιση του κινδύνου, ενώ σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας τα διατασσόμενα μέτρα πρέπει να τελούν σε ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό ποιοτική και ποσοτική σχέση. Η αρχή της ελάχιστης δυνατής επέμβασης σημαίνει ότι η απομάκρυνση από το οικογενειακό περιβάλλον πρέπει να είναι η έσχατη επιλογή. Την αφαίρεση της γονικής μέριμνας από τους δύο γονείς ακολουθεί αναγκαστικά η ανάθεσή της σε υποκατάστατό τους, ο οποίος μπορεί να αναλάβει γονικά καθήκοντα. Ο υποκατάστατος αυτός μπορεί να είναι είτε φυσικό πρόσωπο, δηλαδή συγγενής, τρίτο πρόσωπο ή επίτροπος ή ίδρυμα, λύση που σύμφωνα με τη διάταξη του νόμου ακολουθεί τελευταία. Είναι φανερό ότι η νομοθετική πρόβλεψη της αντίδρασης του εισαγγελέα σε μία έκτακτη κατάσταση είναι προσανατολισμένη, κυρίως στον τερματισμό της όποιας κακοποίησης και

δευτερευόντως στην ανάληψη της φροντίδας του παιδιού από ένα ίδρυμα, το οποίο μάλιστα ως επιλογή έρχεται δεύτερο εφόσον μπορεί να εξασφαλιστεί φυσικό πρόσωπο. Κατά συνέπεια, από την πλευρά της νομοθετικής βούλησης, η απάντηση στο υποθετικό ερώτημα αν η εισαγγελική εντολή για απομάκρυνση ενός παιδιού από την εστία του συνιστά αρχή ιδρυματικής φροντίδας ή αρχή απελευθέρωσης από το κακοποιητικό περιβάλλον, κλίνει σαφώς υπέρ της δεύτερης επιλογής. Δυστυχώς όμως, η συχνή θεσμική αδυναμία να δοθεί μία έγκαιρη και σαφής απάντηση στο ποιά θα είναι η τύχη του παιδιού μετά την απομάκρυνση, όχι σπάνια, οδηγεί είτε στην εκ των προτέρων ακύρωση της απομάκρυνσης, ενώ συντρέχουν όλες οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιλογή αυτής της λύσης, είτε σε περαιτέρω κακοποίηση του παιδιού που απομακρύνθηκε. Για να γίνω σαφέστερος αναφέρομαι είτε σε περιπτώσεις που ο εισαγγελέας δεν επιλέγει την απομάκρυνση, ενώ του προτείνεται από τους κοινωνικούς φορείς, γιατί γνωρίζει εκ των προτέρων ότι είναι αδύνατη η εύρεση στην συγκεκριμένη περίπτωση μόνιμου πλαισίου υποδοχής και φροντίδας, όπως επί παραδείγματι στις περιπτώσεις παιδιών με νοητική στέρωση, αυτισμό ή κινητικά προβλήματα, είτε σε περιπτώσεις, που αφού επιλέξει την απομάκρυνση, προκαλεί ακούσια, πρόσθετη κακοποίηση στο ήδη τραυματισμένο σωματικά και ψυχικά παιδί. Η κακοποίηση αυτή μπορεί να προέρχεται είτε από τον πολυήμερο ή και πολύμηνο ενίοτε εγκλεισμό του παιδιού σε νοσοκομείο, στάδιο υποχρεωτικό μετά την απομάκρυνση, προκειμένου να γίνουν στο παιδί οι απαραίτητες εξετάσεις για την ένταξη του σε πλαίσιο παιδικής προστασίας, είτε από την ανεύρεση μη κατάλληλου για τις ψυχολογικές ανάγκες του συγκεκριμένου παιδιού πλαισίου δεδομένου ότι αυτή γίνεται τυχαία, με αποκλειστικό γνώμονα τη διαθεσιμότητα των ιδρυμάτων στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Αποτέλεσμα είναι κάποιες φορές, ευτυχώς όχι συχνά, η αντίδραση της πολιτείας στην κακοποίηση να αποδεικνύεται στην πράξη, λόγω της έλλειψης κατάλληλων δομών, εξίσου βλαβερή με την πρότερη κακοποίηση. Αυτό μπορεί να συμβεί με διάφορους τρόπους και συνήθως αφορά στα πλέον κακοποιημένα παιδιά, αυτά που δεν θα έχουν καμία τύχη να γίνουν δεκτά σε μία ανάδοχη οικογένεια και που ενδεχομένως δε θα απολαύσουν στην ταλαιπωρημένη ζωή τους ούτε καν τη σταθερότητα ενός ιδρύματος. Έτσι, τα πλέον δυσπροσάρμοστα παιδιά ή αλλιώς τα πλέον

τραυματισμένα έχουν πιθανότητες, σε σύντομο χρονικό διάστημα από την απομάκρυνση, να αναγκαστούν να αλλάξουν και ίδρυμα και τελικώς να καταλήξουν στα αζήτητα έχοντας γευτεί την απόρριψη από όλους.

Πιστεύω ότι στο ερώτημα απελευθέρωση από την κακοποίηση ή ιδρυματική φροντίδα δεν έχει νόημα να δίνεται η μία ή άλλη απάντηση. Δεν έχει κανένα από όφελος η νομοθετική πρόβλεψη για έγκαιρη αντίδραση στην κακοποίηση αν η πολιτεία δεν μπορεί να απαντήσει στο δεύτερο σκέλος του ερωτήματος που αφορά στην παρεχόμενη επάρκεια δομών υποδοχής κακοποιημένων παιδιών τόσο από ποσοτική όσο και από ποιοτική άποψη. Είναι μάταιο να πιστεύουμε ότι μπορεί να απελευθερωθεί οριστικά από την κακοποίηση που βίωσε ο παιδικός ψυχισμός. Το μόνο για το οποίο αξίζει να προσπαθήσουμε είναι η επούλωση των ψυχικών τραυμάτων. Για να επιτευχθεί όμως ο στόχος αυτός απαιτείται επάρκεια οικονομικών, επιστημονικών και κυρίως ψυχικών πόρων.

Η Εισαγγελία ανηλίκων Αθηνών εδώ και αρκετά χρόνια έχει εντοπίσει τις ανεπάρκειες του συστήματος αποκατάστασης των κακοποιημένων παιδιών. Έχουμε επανειλημμένα, τόσο σε επιστημονικά συνέδρια όσο και στα αρμόδια Υπουργεία, προτείνει σειρά παρεμβάσεων που τουλάχιστον θα βελτίωναν τη σημερινή απογοητευτική εικόνα. Τέτοιες παρεμβάσεις είναι: α) Η δημιουργία μεταβατικών ξενώνων φιλοξενίας για τα παιδιά που απομακρύνονται κατόπιν εντολής μας από την οικογενειακή εστία. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί αφενός η επιβάρυνση των δημοσίων νοσοκομείων με περιστατικά που δε χρήζουν νοσηλείας αφετέρου θα καταστεί δυνατή μία πρώτη έστω πρόχειρη ψυχολογική περίθαλψη του κακοποιημένου

παιδιού (αρχή φροντίδας), η οποία είναι αδύνατη σε ένα νοσοκομειακό περιβάλλον. β) Η δημιουργία εξειδικευμένων ξενώνων για παιδιά και κυρίως εφήβους που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά ή κάποιου άλλου είδους διαταραχή συμπεριφοράς που δε συνοδεύεται από ψυχιατρική συμπτωματολογία. γ) Η δημιουργία νέων ή η επαρκής στελέχωση των υπαρχόντων, δυστυχώς ελαχίστων, δομών φιλοξενίας και φροντίδας παιδιών με νοητική στέρηση, αυτισμό ή ειδικές ανάγκες. δ) Η νομοθετική καθιέρωση και σύνταξη εθνικού μητρώου αναδόχων οικογενειών, με κατάλληλη εκπαίδευση,

από το οποίο οι εισαγγελίες αλλά και τα δικαστήρια της χώρας θα είναι δυνατό να αντλήσουν άμεσα και χωρίς καμία άλλη διαμεσολάβηση οικογένειες φιλοξενίας κακοποιημένων παιδιών. Με τον όρο κατάλληλη εκπαίδευση εννοώ την καλλιέργεια συνείδησης αναδοχής και όχι υιοθεσίας. Ωστόσο οι περισσότερες εκ των προτάσεων αυτών απαιτούν πόρους, η ανεύρεση των οποίων είναι μάλλον αδύνατη υπό τις παρούσες συνθήκες.

Δυστυχώς όλες οι μελέτες σε παγκόσμιο επίπεδο καταδεικνύουν τη σχέση φτώχειας και παιδικής κακοποίησης. Αρκεί να σας αναφέρω ενδεικτικά τα πλέον πρόσφατα ποσοστά θανάτων παιδιών κάτω των 5 ετών από κακοποίηση, όπως τα δίνει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. Έτσι στις χώρες με υψηλό εισόδημα το ποσοστό θανάτων από κακοποίηση ανέρχεται στους 2,2 θανάτους ανά 100.000 παιδιά, για τα αγόρια και στους 1,8 ανά 100.000 παιδιά, για τα κορίτσια. Αντίστοιχα στις χώρες με μέσο και χαμηλό εισόδημα τα ποσοστά αυτά διπλασιάζονται ή και τριπλασιάζονται φτάνοντας στους 6,1 ανά 100.000 παιδιά, για τα αγόρια και στους 5,1 ανά 100.000 παιδιά, για τα κορίτσια. Δε χρειάζεται να γίνει λόγος για τα ποσοστά αυτά στην Αφρική, που εκτοξεύονται στους 17,9 και στους 12,7 θανάτους ανά 100.000 παιδιά αντίστοιχα. Και όπως αντιλαμβάνεστε αυτή η εικόνα δεν είναι παρά μόνο η κορυφή του παγόβουνου της παιδικής κακοποίησης.

Η χώρα μας βυθίζεται καθημερινά όλο και περισσότερο στην οικονομική ύφεση. Η Ευρώπη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κοινωνικής αλληλεγγύης και της διαρκούς προόδου παραχωρεί με ταχείς ρυθμούς τη θέση της στην Ευρώπη των αγορών, των κερδοσκόπων, των βορείων και νοτίων, των προνομιούχων και των μη προνομιούχων, των σκληρών δανειστών και των απογυμνωμένων από αξιοπρέπεια δανειζομένων. Στα πλαίσια αυτής της αντίληψης η ανηλικότητα αλλά και η οικογένεια, κυρίως στις χώρες που πλήττονται από την οικονομική κρίση, όχι μόνο δεν προστατεύονται αλλά και πλήττονται καίρια. Οι νομοθετικά κατοχυρωμένες διεθνείς συμβάσεις, αλλά και οι συνταγματικές επιταγές για την προστασία της ανηλικότητας και της οικογένειας τείνουν να καταστούν κενό γράμμα. Όταν δε κάποιοι βόρειοι φίλοι μας, μας καταγγέλλουν για παραβίαση των σχετικών διεθνών συνθηκών δεν το κάνουν από πραγματικό ενδιαφέρον αλλά αποκλειστικά και μόνο για να εδραιώσουν στους λαούς τους την ήδη διαμορφωμένη σε αυτούς

πεποίθηση ότι είμαστε ένας κατώτερος λαός, ανίκανος να πορευτεί μόνος, κυρίαρχος του εαυτού του. Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον όλες οι επαγγελματικές ομάδες που ασχολούμαστε με το παιδί και την οικογένεια βιώνουμε μία πρωτόγνωρη συρρίκνωση τόσο σε υλικούς όσο και σε ανθρώπινους πόρους. Η εποχή μας ήδη καταγράφεται στην ιστορία ως η περίοδος που εφηύρε την έννοια του νομικού προσώπου και εν τέλει το περιέβαλε με μεγαλύτερες εγγυήσεις και προστασία απ' ό,τι τα φυσικά πρόσωπα μεταξύ των οποίων και τα παιδιά μας. Τούτο συνέβη γιατί με τον τρόπο αυτό δόθηκε η ευκαιρία να καλυφθεί πίσω από τα ιερά νομικά πρόσωπα, εταιρείες, τράπεζες κ.λπ. το φυσικό και απολύτως πραγματικό πρόσωπο της ανθρώπινης απληστίας. Μέσα σ' αυτό το σκηνικό ο εισαγγελέας και ο δικαστής στην προσπάθειά τους να προστατέψουν το παιδί διακόπτοντας δια της απομακρύνσεως μία κατά κανόνα διαγενεαλογική αλυσίδα παραμέλησης ή κακοποίησης, καταλήγουν και αυτοί συχνά στην "τιμωρία" των λιγότερο ενόχων. Είναι κι αυτό μία έκφανση του παραλογισμού ενός κόσμου, όπου δεν λείπουν τα μέσα αλλά η αγάπη.

4.2 Ο Ρόλος Της Κοινωνικής Υπηρεσίας Του Νοσοκομείου Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» Στη Διαχείριση Περιστατικών Ανηλίκων Που Εισάγονται Με Εισαγγελική Εντολή

Ελένη Πλευρίτη

MSc Κοινωνική Λειτουργός, Προϊσταμένη του Τμήματος Κοινωνικής Υπηρεσίας του Γενικού Νοσοκομείου Παίδων «Π. & Α. Κυριακού», eleni.pleuriti@yahoo.gr

Εισαγωγή

«Η κακοποίηση ή κακομεταχείριση του παιδιού περιλαμβάνει όλες τις μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης θεραπευτικής αντιμετώπισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά τη ζωή και την ανάπτυξη του παιδιού, στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης» (W.H.O., 1999). Παρά τον πλήρη, από πλευράς περιεχομένου, ορισμό της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, που αναγνώρισε την κακοποίηση των παιδιών ως «μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας» και δόθηκε μόλις το 1999, το φαινόμενο είχε ήδη πάρει ανησυχητικές διαστάσεις.

Η θυματοποίηση των παιδιών περιγράφεται παντού στην υφήλιο από την αρχαιότητα, ενώ η σύγχρονη δομή της κοινωνίας μας δεν ενοχοποιείται για την εμφάνιση του φαινομένου, αλλά μόνο για την μη ορθή αντιμετώπιση και «θεραπεία» του (Ντίκου, 2009). Η ιστορία καταγράφει πλήθος παραδειγμάτων ακραίων μορφών κακομεταχείρισης παιδιών όλων των ηλικιών, από το εγγύτερο ή ευρύτερο οικογενειακό και/ή συγγενικό περιβάλλον τους, αλλά και από την ίδια την κοινωνία που επέτρεπε την εκμετάλλευση των παιδιών μέσω, κυρίως, της σκληρής εργασίας. Η κακοποίηση των παιδιών μέσα στο χρόνο ακολουθεί το μακρύ ταξίδι από το ξεκίνημα της έλλογης ιστορίας του ανθρώπου, καθώς εκεί τοποθετούνται περισσότερο ξεκάθαρα οι διακριτοί ρόλοι του θύτη και του θύματος, μεταξύ του δυνατού, «άρρωστου» ενήλικου και του ανώριμου, αδύναμου παιδιού. Και ενώ θα περίμενε κανείς ότι με την έλευση του 20ου αιώνα η ευαισθητοποίηση σχετικά με θέματα κακοποίησης των παιδιών θα έχει γίνει περισσότερο ουσιαστική και αποτελεσματική,

εξακολουθούν να αναφέρονται περιστατικά βίας και κακομεταχείρισης σε αριθμούς που συνεχώς αυξάνονται.

Ως προς την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση, κρίνεται απαραίτητη η διεπιστημονική προσέγγιση των παιδιών από επιστήμονες πολλών ειδικοτήτων όπως παιδίατροι, ψυχολόγοι, ψυχίατροι, κοινωνικοί λειτουργοί, νοσηλευτές, ιατροδικαστές, ακόμη όμως και αστυνομικοί, νομικοί ή εγκληματολόγοι. Άλλη διάσταση προς την ίδια κατεύθυνση είναι το νομικό καθεστώς, που σταδιακά και με το πέρασμα του χρόνου έχει γίνει μάλλον θεραπευτικό παρά τιμωρητικό, όπως ήταν αρχικά (Ντίκου, 2009, Φερέτη, 1998 & Παπάνης, 2007).

Στα πλαίσια αυτά και στο κείμενο που ακολουθεί, έγινε προσπάθεια να παρουσιαστεί, όσο περισσότερο ολοκληρωμένα και αντικειμενικά, ο ρόλος της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Νοσοκομείου Παίδων Αθηνών «Π. & Α. Κυριακού» στην αντιμετώπιση κακοποιημένων παιδιών με Εισαγγελική εντολή. Η περιγραφή του προβλήματος, η καταγραφή των παιδιών που υφίστανται κακοποίηση, η ανάλυση των δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών των ίδιων και του περιβάλλοντός τους, αποτελούν σημαντικά δεδομένα στην προσπάθεια για υποστήριξη αυτών των παιδιών και ομαλή προσαρμογή τους σε περισσότερο φυσιολογικές συνθήκες καθημερινότητας. Καθώς η κακοποίηση δεν αποτελεί αυθύπαρκτο πρόβλημα, αλλά στην πλειονότητα των περιπτώσεων προκαλείται από τους γονείς ή άτομα του φιλικού περιβάλλοντος, το υπόβαθρο της οικογένειας, η ψυχοδυναμική της και τα χαρακτηριστικά των γονέων παίζουν σημαντικό ρόλο. Περιγράφονται επίσης οι μηχανισμοί εκείνοι που κινητοποιούνται για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών των παιδιών από πλευράς Πολιτείας και κυρίως Δικαιοσύνης.

Μορφές κακοποίησης ανηλίκου

Η κακοποίηση εμφανίζεται με ποικίλες μορφές, κάποιες από τις οποίες σχετίζονται και με την έννοια της «παγκοσμιοποίησης» (π.χ. trafficking) όσο και με την τεχνολογική εξέλιξη (π.χ. διαδικτυακή κακοποίηση). Στον πίνακα που ακολουθεί περιγράφονται συνοπτικά (Ντίκου, 2009, Φερέτη, 1998 & Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

Πίνακας I: Μορφές κακοποίησης ανηλίκων	
Είδος κακοποίησης	Περιγραφή
Σωματική κακοποίηση	Τραυματισμοί & κακώσεις διαφορετικής βαρύτητας και ηλικίας που δεν οφείλονται σε τυχαία κάκωση συνεπεία ατυχήματος.
Συναισθηματική, ψυχολογική κακοποίηση	Πράξεις & μορφές συμπεριφοράς που εμπεριέχουν απόρριψη, εκφοβισμό, απομόνωση, εκμετάλλευση, υποτίμηση, συναισθηματική απροσφορότητα.
Παραμέληση	Έντονα ανεπαρκής ή ακατάλληλη διατροφή, ιατρική φροντίδα, ένδυση, στέγαση, σχολική φοίτηση.
Σύνδρομο δυστροφίας μη οργανικής αιτιολογίας	Το βάρος σώματος του παιδιού βρίσκεται κάτω από την 3 ^η εκατοστιαία θέση, χωρίς οργανική νόσο ή κληρονομική επιβάρυνση.
Σύνδρομο Μυγγάουζεν	Ψευδής κατασκευή ιατρικού προβλήματος (από τους γονείς) με παράλληλη πρόκληση ιατρικών συμπτωμάτων (π.χ. άπνοια).
Μη τυχαία δηλητηρίαση ή χημική κακοποίηση	Συστηματική, ηθελημένη χορήγηση τοξικής ουσίας σε παιδί μικρής ηλικίας, με στόχο πρόκληση βλάβης έως θανάτου.
Σύνδρομο του αμέτοχου θεατή	Έκθεση του παιδιού σε διάφορες μορφές ενδοοικογενειακής βίας, χωρίς σωματικές κακώσεις, επί μακρόν.
Σεξουαλική παραβίαση, αιμομιξία	Συμμετοχή ή έκθεση των παιδιών σε πράξεις σεξουαλικού περιεχομένου υποκινούμενες από ενήλικο, που συνήθως έχει οικειότητα με το παιδί.
Παιδική εργασία, trafficking	Κάθε απασχόληση παιδιών κάτω των 15 ετών που αναστέλλει και επηρεάζει τα δικαιώματά του για μόρφωση, ψυχαγωγία και ανάπαυση. Σωματεμπορία, είναι η στρατολόγηση, μεταφορά, διακίνηση και εμπορία παιδιών.
Τελετουργική, σατανιστική κακοποίηση	Οποιασδήποτε φύσεως συστηματική κακοποίηση από ενήλικες, ως μέρος αιρετικής ή σατανιστικής λατρείας.
Κακοποίηση / παραμέληση από το σύστημα, θεσμούς	Πρόκληση βλαβών που θα μπορούσαν να έχουν προληφθεί και συμβαίνουν σε χώρο παιδικής προστασίας, υπό την ευθύνη του κράτους (π.χ. ιδρύματα).
Διαδικτυακή κακοποίηση, “cyber bullying”	Λεκτική ή ψυχολογική βία που ασκείται με τη βοήθεια υπηρεσιών του διαδικτύου και της κινητής τηλεφωνίας.
«Ασύμμετρη» βία μεταξύ ανηλίκων (“bullying”)	Λεκτική, φυσική/σωματική, σιωπηρή/συναισθηματική βία μεταξύ ανηλίκων

Ο πλήρης διαχωρισμός των μορφών κακοποίησης δεν είναι πάντα διακριτός, καθώς μπορεί να συνυπάρχει σωματική, σε συνδυασμό με σεξουαλική κακοποίηση ή συναισθηματική. Επιπλέον και ακόμη δυσμενέστερα, μια ή περισσότερες μορφές κακοποίησης, αν και διαφορετικές, μπορεί να συνυπάρχουν στην ίδια οικογένεια (WHO, 2002).

Συχνότητα – Αιτιοπαθογένεια

Πόσο σημαντικό τελικά είναι το πρόβλημα αποτυπωμένο σε ψυχρούς αριθμούς και με πόσο μεγάλη αξιοπιστία μπορεί να γίνουν οι σχετικές καταγραφές;

Σύμφωνα με δεδομένα της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας, το 2020, η διαπροσωπική βία θα ανέλθει στην 12η θέση (από την 19η που είναι σήμερα) ως σημαντική αιτία θανάτου, ενώ περίπου 40.000.000 παιδιά στον κόσμο υφίστανται κάποια μορφή βίας ετησίως (WHO, 1999). Το 2000 καταγράφηκαν 57.000 θάνατοι παιδιών, κάτω των 15 ετών, λόγω ανθρωποκτονίας, με μεγαλύτερο κίνδυνο να διατρέχουν παιδιά ηλικίας 0-4 ετών, σε ποσοστά διπλάσια από εκείνα των παιδιών ηλικίας 5-14 ετών και 2-3 φορές υψηλότερα σε χώρες χαμηλού έως μεσαίου εισοδήματος (WHO, 2002). Στη χώρα μας μέχρι το 2008 δεν πραγματοποιήθηκαν επιδημιολογικές μελέτες με αντιπροσωπευτικά δείγματα, ενώ κατά το ενδιάμεσο χρονικό διάστημα ο επιπολασμός της κακοποίησης-παραμέλησης υπολογιζόταν με βάση τις εκτιμήσεις άλλων χωρών. «Για την Ελλάδα, η συχνότητα της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών, εκτιμήθηκε σε συχνότητα 1-2% και προβολή στον ετήσιο αριθμό γεννήσεων των 100.000 περίπου παιδιών. Δηλαδή αναμένουμε 1000-2000 νέες περιπτώσεις κακοποίησης-παραμέλησης κατ' έτος», ενώ σε χώρες όπως « η Μεγάλη Βρετανία αναφέρονται επίσημα 7000-8000 περιπτώσεις, με 700 θανάτους και στις Η.Π.Α. αναφέρονται γύρω στις 860.000 περιπτώσεις, όλων των μορφών κακοποίησης-παραμέλησης, με 2000 θανάτους» (Ντίκου, 2009 & Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 2009). Στην Αμερική η πιο συχνή μορφή κακοποίησης είναι η παραμέληση (50%), ακολουθεί η σωματική (20%), η σεξουαλική (10%), η συναισθηματική (5%), ενώ το υπόλοιπο 15% είναι συνήθως συνδυασμός (Βούρδας, 2014). Η συχνότητα της σεξουαλικής κακοποίησης διαφοροποιείται στις Ευρωπαϊκές χώρες με τη Φιλανδία, την Ιρλανδία και τη Γαλλία να αντιμετωπίζουν σε μικρότερη έκταση το πρόβλημα (7% για τα κορίτσια), ενώ στην Ολλανδία και την Αυστρία τα ποσοστά εκτοξεύονται στο 33% και 36% αντίστοιχα για τα κορίτσια (Νικολαΐδης, 2008).

Οι μεγάλες αποκλίσεις των ποσοστών σχετίζονται με την δυνατότητα αναφοράς των κρουσμάτων και την αξιόπιστη αξιολόγηση και καταγραφή τους.

Όπως επισημαίνεται στη σχετική διεθνή βιβλιογραφία, η κακοποίηση-παραμέληση συνιστά ένα σύνθετο πρόβλημα δημόσιας υγείας και οφείλεται σε πολλαπλούς παράγοντες που μπορεί να σχετίζονται τόσο με ατομικά

χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες της οικογένειας, όσο και με χαρακτηριστικά της ευρύτερης κοινότητας. Ως αιτιοπαθογενετικοί παράγοντες της κακοποίησης αναφέρονται, μεταξύ άλλων, ο κοινωνικός αποκλεισμός της οικογένειας και η έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης, το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων, η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη ενδεχομένως και σε νεαρή ηλικία, η παρεκκλίνουσα ή παραβατική συμπεριφορά των γονέων, η σωματική αναπηρία, η μείζων ψυχική νόσος, η χρήση και κατάχρηση οινόπνευματος και ουσιών και οι σοβαρές διαταραχές προσωπικότητας των γονέων. Η έκθεση των γονέων σε αντίστοιχες εμπειρίες ως παιδιά ενοχοποιείται σε ποσοστό έως 30% (Νικολαΐδης 2008 & Τσιάντης, 2000). Είναι βασικό να τονιστεί ότι τα παιδιά αποτελούν τα θύματα των επεισοδίων κακοποίησης, για το λόγο αυτό και σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να κατηγορούνται ως υπαίτιοι. Παρά ταύτα υπάρχουν κάποια χαρακτηριστικά των παιδιών που μπορεί να προδιαθέτουν στην εμφάνιση του φαινομένου, με περισσότερο ευάλωτα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, με επίμονο κλάμα, με δυσμορφία εξωτερικών χαρακτηριστικών ή με σωματική αναπηρία. Επίσης ανεπιθύμητα παιδιά, παιδιά που προκύπτουν από ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη ή παιδιά που αδυνατούν να εκπληρώσουν τις προσδοκίες των γονέων τους (Νικολαΐδης 2008).

Αξιόλογος αριθμός χαρακτηριστικών των σύγχρονων κοινωνιών αυξάνουν τις πιθανότητες κακοποίησης των παιδιών, όπως είναι οι κρατικές πολιτικές που ενισχύουν την ανισότητα, μειώνουν την αξία του παιδιού ή καταπατούν τα δικαιώματά του. Για παράδειγμα, φυλετικές και κοινωνικές ανισότητες μπορεί να ενισχύουν τα φαινόμενα κακοποίησης ανηλίκων ή η έλλειψη κοινωνικών δομών και υποστηρικτικών υποδομών για τις οικογένειες που δεν μπορούν να εξασφαλίσουν αξιοπρεπή διαβίωση, όπως και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας των γονέων. Επιπλέον, είναι γνωστή και άμεση η σχέση της κακοποίησης ανηλίκων με τη φτώχεια. Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας αναφέρει, σχετικά με τα ποσοστά θανάτων από κακοποίηση ανηλίκων κάτω των 5 ετών, σε χώρες με υψηλά εισοδήματα, 2.2 και 1.8/100.000 παιδιά για αγόρια και κορίτσια αντίστοιχα. Σε χώρες με μέσο και χαμηλό εισόδημα τα ποσοστά διπλασιάζονται ή τριπλασιάζονται (6.1 και 5.1/100.000). Τέλος, σε χώρες της Αφρικής οι αριθμοί εκτοξεύονται σε 17.9 και 12.7/100.000 για αγόρια και

κορίτσια αντίστοιχα. Η φτώχεια, η ανεργία και το άγχος που απορρέει από τις δύο αυτές δύσκολες καταστάσεις, εκλαμβάνονται ως κοινωνικοί παράγοντες που προδιαθέτουν για το φαινόμενο της κακοποίησης. Η εύκολη πρόσβαση σε αλκοόλ και ουσίες, ανθρώπων που έχουν αναλάβει τη φροντίδα ενός παιδιού και παράλληλα αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα, όπως αυτά που ήδη αναφέρθηκαν, μπορεί να τους ωθήσει ευκολότερα στην κακοποίηση, ενώ παράλληλα εκθέτει και την ανεπάρκεια της ορθής λειτουργίας του κοινωνικού συστήματος.

Η ελληνική πραγματικότητα

Το φαινόμενο της κακοποίησης ανηλίκων, όπως ήδη έχει αναφερθεί, απασχολεί σημαντικά και τη χώρα μας, καθώς υπάρχουν ιδιαιτερότητες που αφορούν τόσο στα παιδιά που κακοποιούνται, όσο και στον τρόπο αντιμετώπισης. Η καταγραφή των περιστατικών κακοποίησης στη χώρα μας φαίνεται ότι παρουσιάζει ελλείμματα, εξαιτίας της ανεπαρκούς οργάνωσης των αρμόδιων υπηρεσιών, καθώς και της αυξημένης συστολής στην καταγγελία των περιστατικών. Μια άλλη ιδιαιτερότητα της ελληνικής πραγματικότητας, αναφορικά με τα παιδιά-θύματα κακοποίησης ή παραμέλησης, σχετίζεται με το τεράστιο μεταναστευτικό κύμα, ειδικά από χώρες της Μέσης & Ευρύτερης Ανατολής και της Ασίας. Πολλά από τα παιδιά που εισάγονται στο Νοσοκομείο εξαιτίας κακοποίησης και με εισαγγελική εντολή, είναι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Πιο συγκεκριμένα είναι παιδιά που προέρχονται από τρίτες χώρες, από οικογένειες μεταναστών και προσφύγων (UNICEF, 2012). Τα ασυνόδευτα παιδιά είναι ηλικίας κάτω των 18 ετών, βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους και έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους ή τον προηγούμενο, κατά το νόμο ή το έθιμο, υπεύθυνο για τη φροντίδα τους. Είναι σωματικά υγιή, αλλά σαφώς η σοβαρή παραμέληση όλων των μορφών, που έχουν βιώσει, έχει επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στη σωματική, τη γνωστική-μαθησιακή και συναισθηματική τους ανάπτυξη, καθώς και στην κοινωνική τους προσαρμογή.

Καθεστώς αντιμετώπισης στην Ελλάδα

Οι νομικές και δικαστικές αρχές (εισαγγελία, επιμελητές ανηλίκων) στην Ελλάδα, σε συνεργασία με την Αστυνομία, είναι οι κατά το νόμο αρμόδιοι

φορείς που κινητοποιούνται μετά από οποιοδήποτε κρούσμα κακοποίησης ανηλίκου, πάντοτε μετά από καταγγελία. Η εισαγγελική εντολή για άμεση, αναγκαστική νοσηλεία του παιδιού στο νοσοκομείο, όπως και τα ασφαλιστικά μέτρα για την απομάκρυνσή του από το βίαιο περιβάλλον, θεωρούνται κατά το νόμο τα άμεσα και περισσότερο αποτελεσματικά μέτρα που μπορεί να ληφθούν και να εφαρμοστούν για την άμεση προστασία.

Στην Ελληνική νομοθεσία, εφαρμόζεται η εντολή των Εισαγγελέων Ανηλίκων. Ο σκοπός του Εισαγγελέα είναι η άμεση απομάκρυνση του παιδιού από το περιβάλλον που το κακοποιεί και δευτερευόντως η ανάληψη της φροντίδας από φυσικό πρόσωπο, όταν υπάρχει αυτή η δυνατότητα και στη συνέχεια η αναζήτηση ιδρυματικής φροντίδας.

Εισαγγελική Εντολή

Ο Εισαγγελέας ανηλίκων είναι ο καθ' ύλην αρμόδιος για την έκδοση Εισαγγελικής Εντολής. Η προστασία του παιδιού από το επικίνδυνο οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί τον μοναδικό παράγοντα έκδοσης της Εισαγγελικής Εντολής απομάκρυνσης. Δίδεται σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, εφόσον συντρέχουν οι λόγοι που αναφέρονται στο άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα (συνέπειες κακής άσκησης). Ο Εισαγγελέας ανηλίκων έχει επιπλέον αρμοδιότητα και στο θέμα των ασυνόδευτων ανηλίκων που απασχόλησαν την παρούσα μελέτη, καθώς ο αριθμός όσων φιλοξενήθηκαν στο Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», κατά το διαρρέυσαν χρονικό διάστημα, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ και το άρθρο 19 (παρ.1) του Π.Δ. 220/2007, ο Εισαγγελέας Ανηλίκων, ενημερώνεται από τις αρμόδιες αρχές και ενεργεί ως προσωρινός Επίτροπος του ανηλίκου. Λειτουργεί ως κεντρικό πρόσωπο λήψης αποφάσεων. Στη συνέχεια, μετά την έκδοση της Εισαγγελικής Εντολής, τα παιδιά παραπέμπονται στο Ειδικό Νοσοκομείο Παιδών ή σε απουσία τέτοιας δομής στο Γενικό Νοσοκομείο που εφημερεύει και διαθέτει Παιδιατρική κλινική, καθώς δεν υπάρχει ενδιάμεση δομή για τη φιλοξενία τους. Το Νοσοκομείο, αν και είναι ακατάλληλος χώρος για την παραμονή των ανηλίκων, είναι υποχρεωμένο να φιλοξενήσει-νοσηλεύσει αυτά τα παιδιά έως ότου αποφασιστεί η αποκατάστασή τους.

Υλικό, μέθοδος και στατιστική ανάλυση

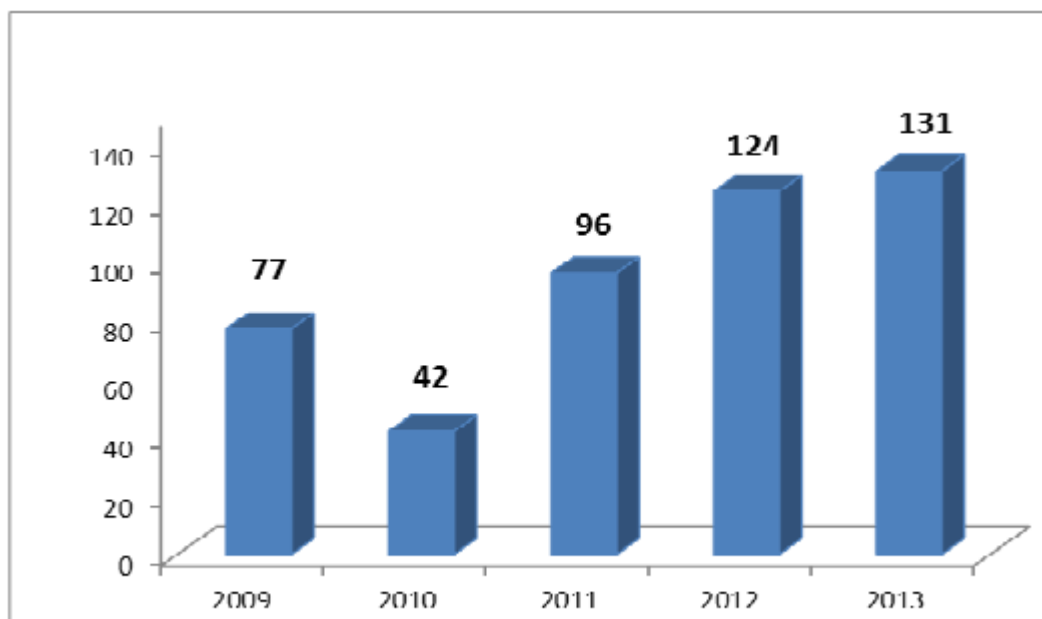
Αναδρομική μελέτη 5 ετών για παιδιά (n=470) που φιλοξενήθηκαν και νοσηλεύτηκαν στο Νοσοκομείο Παίδων Αθηνών «Π. & Α. Κυριακού», κατόπιν εισαγγελικής εντολής, εξαιτίας της 22 κακοποίησης που υπέστησαν. Μελετήθηκαν οι φάκελοι που συμπληρώθηκαν από την Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου κατά τα έτη 2009 – 2013. Επίσης, έγινε ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Τα στοιχεία που καταγράφηκαν ήταν το φύλο και η ηλικία, η αιτία της παραπομπής και το είδος της κακοποίησης, ο χρόνος παραμονής τους στο νοσοκομείο, η εθνικότητα και η χώρα προέλευσής τους, η αποκατάσταση τους και η κοινωνική αξιολόγηση του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Τα δεδομένα της παρούσας εργασίας καταχωρήθηκαν σε βάση δεδομένων που δημιουργήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS 20.0. Λόγω της φύσης των δεδομένων (κατηγορικές μεταβλητές) τα αποτελέσματα παρουσιάζονται με βάση τη συχνότητα και το αντίστοιχο ποσοστό. Η στατιστική δοκιμασία που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να συγκριθεί η κατανομή της ηλικιακής ομάδας και της καταγωγής των παιδιών μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ήταν η δοκιμασία χ^2 (chi-square). Για όλους τους ελέγχους ως επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε το 5% (0.05).

Αποτελέσματα

Συνολικά τη χρονική περίοδο 2009-2013, 470 παιδιά αντιμετωπίστηκαν από την Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου Παίδων Αθηνών «Π. & Α. Κυριακού», καθώς νοσηλεύτηκαν-φιλοξενήθηκαν με εισαγγελική εντολή. Από αυτά, τα εικοσιπέντε (25)*, εισήχθησαν περισσότερες από μία φορές στο Νοσοκομείο και στην πλειονότητά τους ήταν παιδιά γονέων που αντιμετώπιζαν προβλήματα χρήσης ουσιών και αλκοόλ. Ο αριθμός των παιδιών που νοσηλεύτηκαν-φιλοξενήθηκαν ανά έτος παρουσιάζεται στο Γράφημα 1.

Γράφημα 1. Προσέλευση παιδιών στην Κοινωνική Υπηρεσία ανά έτος

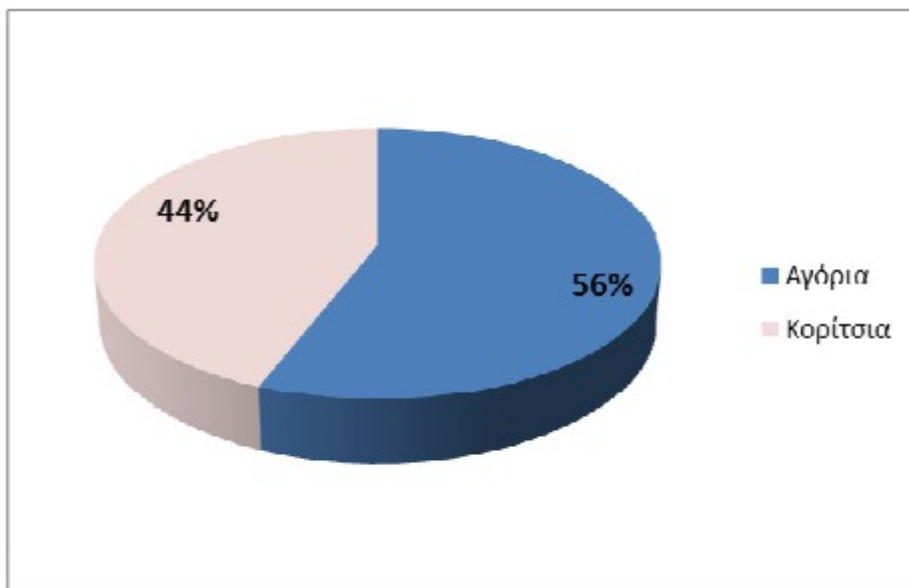

**25 παιδιά έχουν καταγραφεί περισσότερες από μία φορές*

Την 5ετία 2009-2013 φιλοξενήθηκαν-νοσηλεύτηκαν στο Νοσοκομείο Παιδών Αθηνών «Π. & Α. Κυριακού» ολοένα και περισσότερα παιδιά κατόπιν εισαγγελικής εντολής. Πιο συγκεκριμένα, στο ξεκίνημα της μελέτης (2009) τα επεισόδια παραπομπής στην Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου αριθμούσαν 77 ανήλικους, αριθμός που σχεδόν διπλασιάστηκε στα επόμενα 5 χρόνια για να φτάσουν τους 131 που παραπέμφθηκαν το 2013.

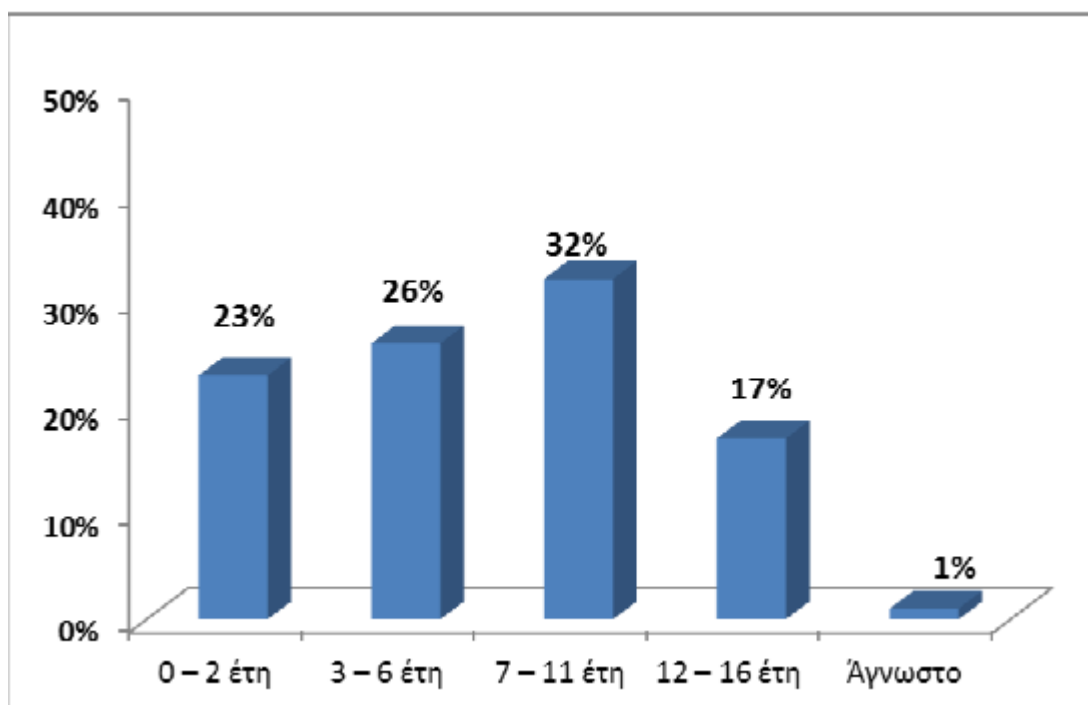
Ο αυξανόμενος αριθμός των παραπομπών ανηλίκων σχετίζεται κυρίως με τον αυξανόμενο αριθμό των μεταναστών που εισέρχονται στη χώρα μας και με την αύξηση του αριθμού των εγκαταλελειμμένων παιδιών στα Νοσοκομεία, καθώς και την οικονομική δυσπραγία που αντιμετωπίζουν πολλές οικογένειες, λόγω της οικονομικής κρίσης και τις επιπτώσεις που αυτή έχει στην ομαλή λειτουργία της οικογένειας. Όπως παρουσιάζεται στο Γράφημα 2 το 56% των παιδιών ήταν αγόρια και το 44% κορίτσια.

Γράφημα 2. Κατανομή ανά φύλο των παιδιών που επισκέφτηκαν την Κοινωνική Υπηρεσία τη χρονική περίοδο 2009-2013

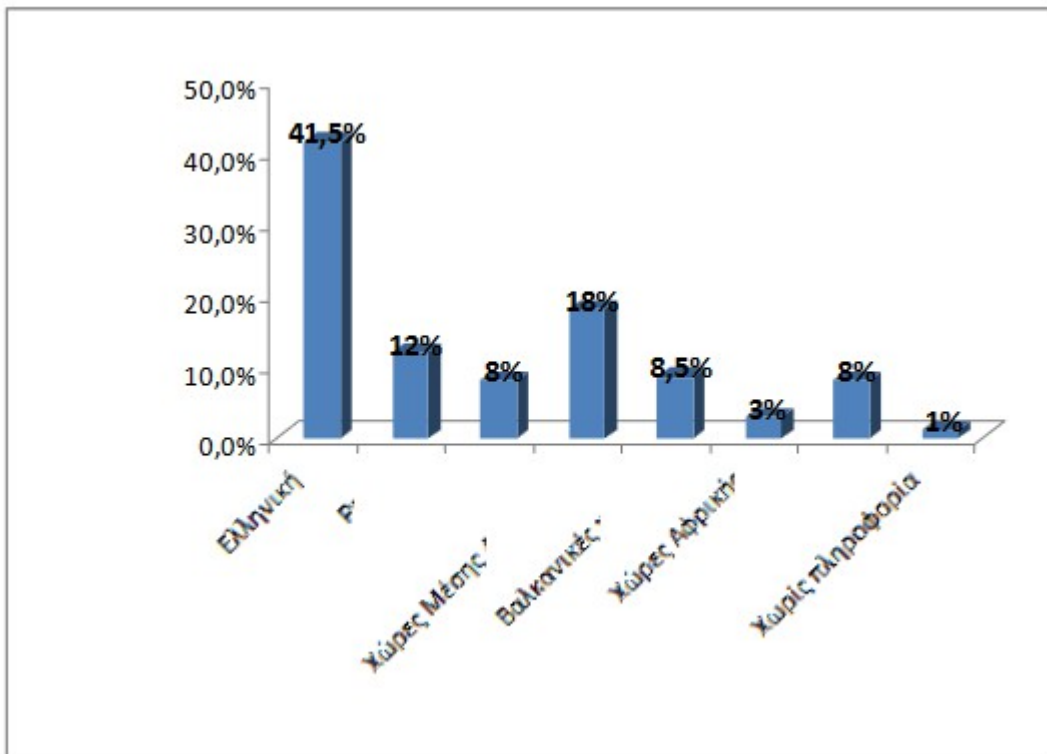
Συνολικά περίπου τα μισά παιδιά ήταν μέχρι και έξι ετών (231 παιδιά, 49%), 151 (32%) παιδιά ήταν ηλικίας από 7 έως 11 και 82 παιδιά (17%) ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα των 12-16. Για τα παιδιά με γνωστή ηλικία, δεν προέκυψε σημαντική σχέση μεταξύ της ηλικίας και του φύλου (χ^2 -square $p=0,38 > 0,05$), όπως δείχνει το Γράφημα 3.

Γράφημα 3. Κατανομή ανά ηλικιακή ομάδα των παιδιών που επισκέφτηκαν την Κοινωνική Υπηρεσία τη χρονική περίοδο 2009-2013

Ανάλογα με την καταγωγή των παιδιών ή τη χώρα προέλευσής τους, διαπιστώθηκαν τα εξής: Ελληνική καταγωγή είχαν 195 (41,5%) παιδιά, 55 (12%) ήταν Ρομά, 36 (8%) είχαν διττή καταγωγή, 86 (18%) κατάγονταν από χώρες της Μέσης Ανατολής, 40 (8,5%) από Βαλκανικές χώρες, 16 (3%) από την Αφρική και 37 παιδιά (8%) από την Αλβανία (Γρ. 4).

Γράφημα 4. Κατανομή ανά χώρα καταγωγής των παιδιών που επισκέφτηκαν την Κοινωνική Υπηρεσία τη χρονική περίοδο 2009-2013

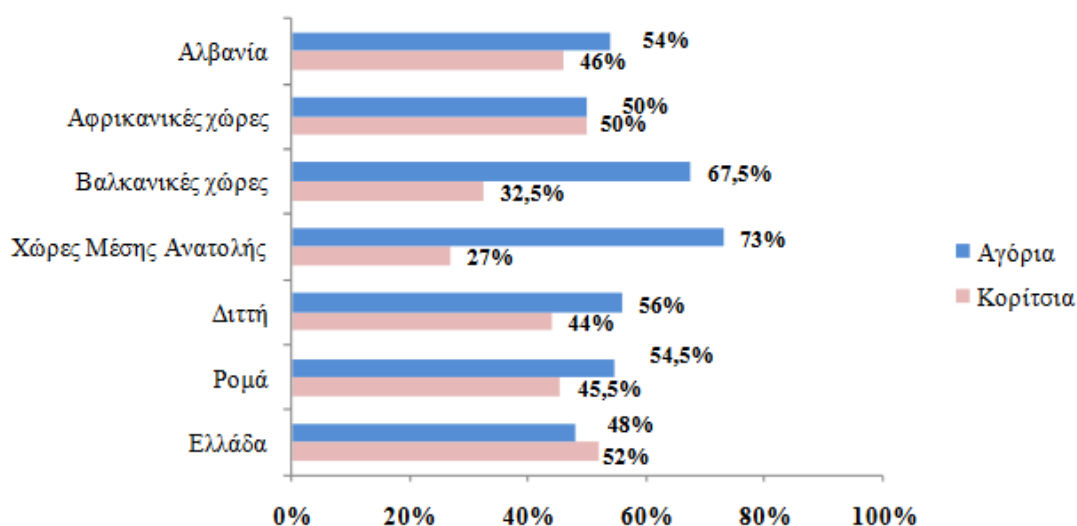
Στο Γράφημα 5 για το σύνολο των 465 παιδιών που καταγράφηκε η χώρα καταγωγής στο φάκελό τους, παρουσιάζεται η κατανομή του φύλου των παιδιών ανάλογα με τη χώρα καταγωγής ή προέλευσης. Από τα δεδομένα προκύπτει συνολικά σημαντική σχέση μεταξύ του φύλου του παιδιού και της χώρας καταγωγής (χ^2 $p=0,005 < 0,05$). Πιο συγκεκριμένα φαίνεται ότι το ποσοστό των κοριτσιών είναι σημαντικά αυξημένο μεταξύ των παιδιών που είχαν καταγωγή από την Ελλάδα σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό μεταξύ των παιδιών που κατάγονταν από τις χώρες της Μέσης Ανατολής (52% vs. 27% , χ^2 $p < 0,001$). Στα παιδιά με καταγωγή από χώρες της

Μέσης Ανατολής τα αγόρια ήταν σημαντικά περισσότερα σε σχέση με τα κορίτσια.

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,351 ^a	6	,005
Likelihood Ratio	18,901	6	,004
Linear-by-Linear Association	5,984	1	,014
N of Valid Cases	465		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,02.

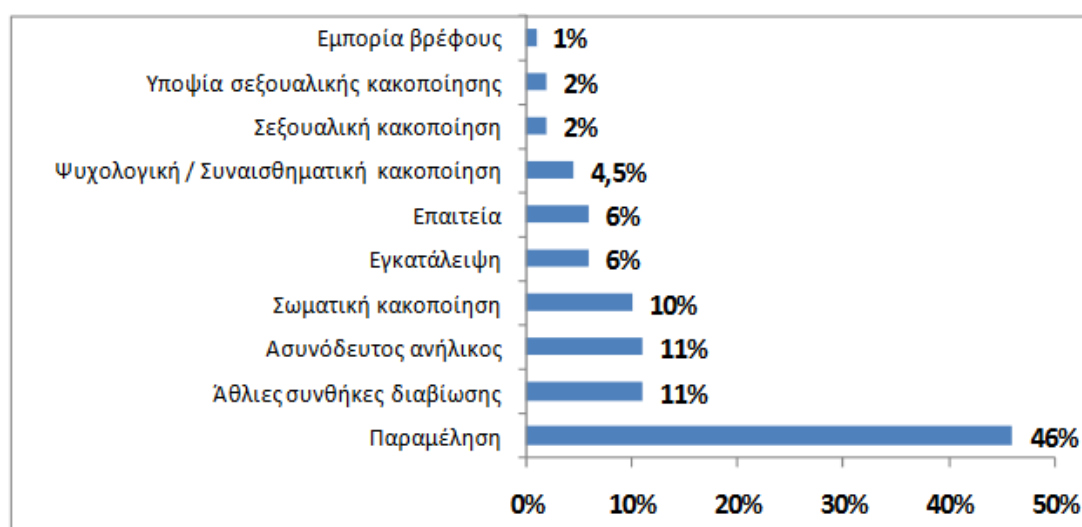
Γράφημα 5. Κατανομή των παιδιών ανάλογα με τη χώρα προέλευσης και το φύλο

Στο Γράφημα 6 που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά οι αιτίες παραπομπής των 467 παιδιών στην Κοινωνική Υπηρεσία. Για κάποια παιδιά μπορεί να αναφέρονται περισσότεροι από ένας λόγος (αιτία) παραπομπής, έτσι συνολικά καταγράφονται 579 αιτίες παραπομπής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι σε 94 παιδιά και σε ποσοστό περίπου 20% καταγράφηκαν περισσότερες από μία αιτίες παραπομπής ταυτόχρονα. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ ορισμένων μορφών κακοποίησης. Ο συχνότερος λόγος παραπομπής είναι η παραμέληση, η οποία δηλώθηκε για 267 παιδιά και αποτελεί το 46% του συνόλου των παραπομπών, με δεύτερο συχνότερο τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης (11%, 66 παιδιά) και τους ασυνόδευτους ανήλικους, οι οποίοι αποτελούν πολυπληθή ομάδα (65 παιδιά),

με συχνότητα παραπομπών (11%). Ακολουθούν τα παιδιά που έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση (10%, 59 παιδιά), εγκατάλειψη και επαιτεία (6%, 36 και 33 παιδιά αντίστοιχα), συναισθηματική/ψυχολογική κακοποίηση (4,5%, 26 παιδιά), σεξουαλική κακοποίηση, καθώς και υποψία αυτής (2%, 12 και 11 παιδιά αντίστοιχα). Θύματα εμπορίας ήταν 4 παιδιά (1%). Στο 1% των περιπτώσεων, δηλαδή για 3 παιδιά ο λόγος παραπομπής στην Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου ήταν άγνωστος.

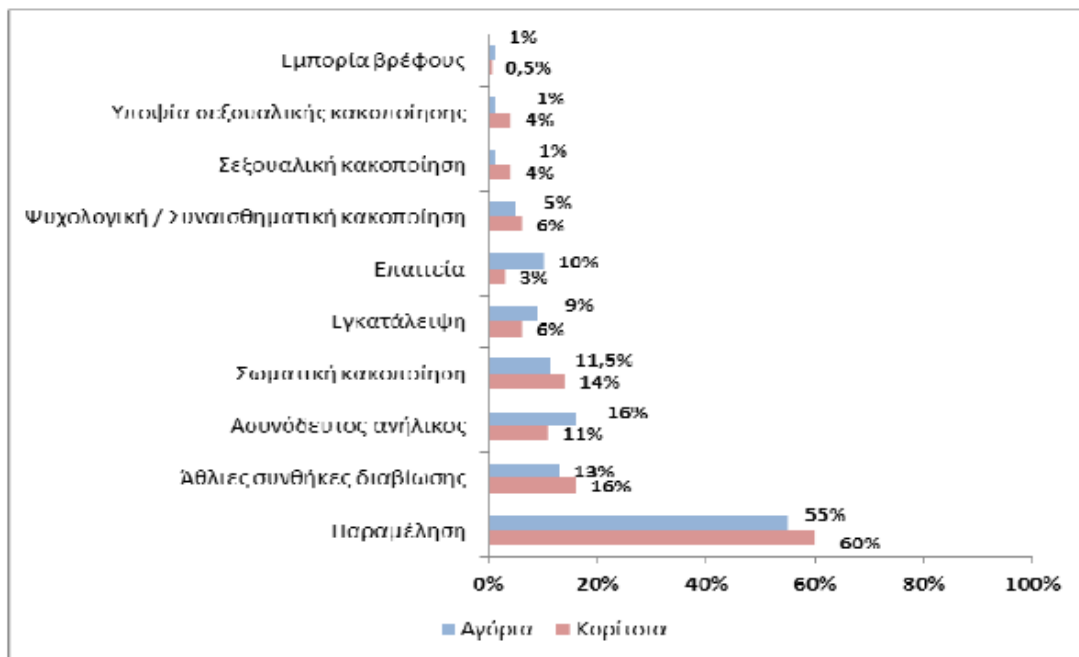
Γράφημα 6. Κατανομή των αιτιών παραπομπής στην Κοινωνική Υπηρεσία (N=579 παραπομπές)

Στο ακόλουθο γράφημα (Γράφημα 7), για τα 467 παιδιά που είναι γνωστή η αιτία παραπομπής, αυτή συσχετίζεται με το φύλο. Συγκεκριμένα, λόγω παραμέλησης παραπέμφθηκε 60% των κοριτσιών και 55% των αγοριών, λόγω άθλιων συνθηκών διαβίωσης 16% των κοριτσιών και 13% των αγοριών, ασυνόδευτοι ανήλικοι ήταν 11% των κοριτσιών και 16% των αγοριών, εξαιτίας σωματικής κακοποίησης προσήλθε στην Κοινωνική Υπηρεσία το 14% των κοριτσιών και το 11,5% των αγοριών. Η εγκατάλειψη αριθμεί το 6% των κοριτσιών και το 9% των αγοριών, η επαιτεία το 3% των κοριτσιών και το 10% των αγοριών, η ψυχολογική/συναισθηματική κακοποίηση το 6% των κοριτσιών και το 5% των αγοριών, η σεξουαλική κακοποίηση και η υποψία σεξουαλικής κακοποίησης το 4% των κοριτσιών και το 1% των αγοριών, ενώ η εμπορία βρέφους αφορά το 0,5% των κοριτσιών και το 1% των αγοριών. Διαφοροποιήσεις καταγράφονται σε σχέση με το φύλο. Στην ομάδα των

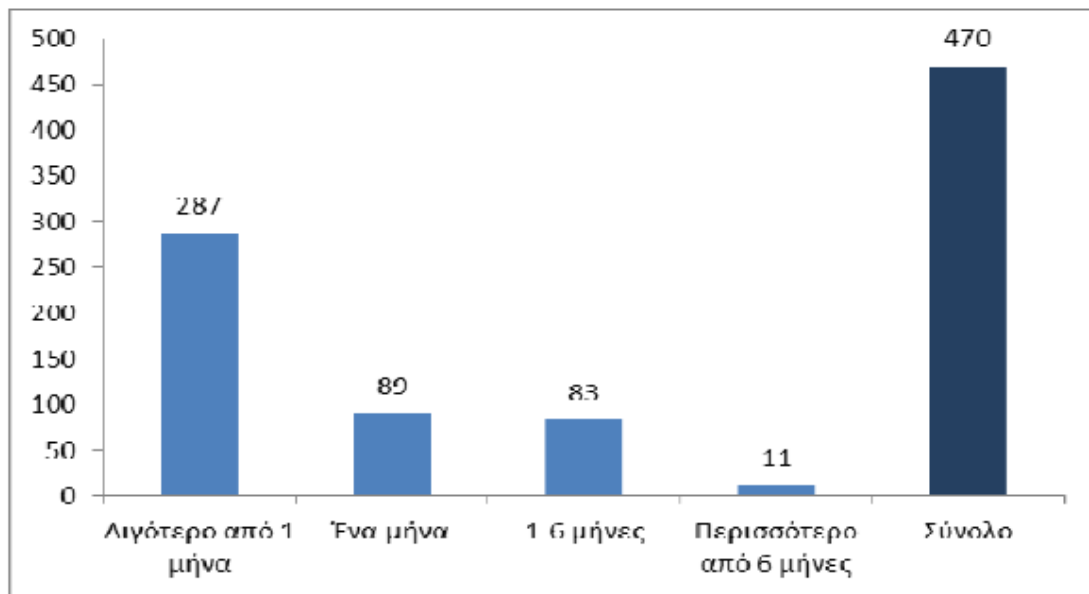
ασυνόδευτων ανηλίκων, ίσως και αναμενόμενα, τα αγόρια υπερτερούν έναντι των κοριτσιών, ενώ στις περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης ή υπόνοιάς της τα κορίτσια καταγράφουν μεγαλύτερο αριθμό. Τα παιδιά επαίτες είναι συχνότερα αγόρια, ενδεχομένως γιατί οι συνθήκες στο δρόμο είναι ιδιαίτερα σκληρές πολύ δε περισσότερο για τα κορίτσια.

Γράφημα 7. Κατανομή των αιτιών παραπομπής των παιδιών που προσήλθαν στην Κοινωνική Υπηρεσία ανά φύλο παιδιού

Ο χρόνος παραμονής των φιλοξενούμενων παιδιών στο νοσοκομείο κυμαινόταν από 1 ημέρα και αφορούσε τα παιδιά που εξέρχονταν λάθρα και για κάποια παιδιά έφτανε έως και πάνω από 6 μήνες όπως δείχνει το Γράφημα 8. Η μακροχρόνια νοσηλεία των 11 παιδιών (2,3%) που ξεπέρασε τους 6 μήνες, αλλά και το έτος για κάποια από αυτά, αφορούσε παιδιά που παράλληλα με την εισαγγελική εντολή εισαγωγής αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα υγείας. Επίσης η διαδικασία διερεύνησης του οικογενειακού ή συγγενικού περιβάλλοντος απαιτεί χρόνο ή συνοδεύεται από δυσχέρειες που απαιτούν χρόνο για να διευθετηθούν προκειμένου τα παιδιά να επιστρέψουν σε αυτό.

Γράφημα 8. Χρόνος παραμονής στο Νοσοκομείο

Από το σύνολο των 470 παιδιών της μελέτης που φιλοξενήθηκαν στο νοσοκομείο με εισαγγελική εντολή τα 209 παιδιά (45%) μεταφέρθηκαν σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας.

Σε ποσοστό 33.8% τα παιδιά (159) που περιελήφθησαν στη μελέτη, επέστρεψαν στις οικογένειές τους, δηλαδή στους βιολογικούς γονείς τους και σε ποσοστό 8.7% (41 παιδιά) στην πατρική ή μητρική οικογένεια ή σε οικογένεια συγγενών, έπειτα από διασύνδεσή τους με υπηρεσίες στην κοινότητα. Η επανένταξη των κακοποιημένων ανηλίκων στη φυσική τους οικογένεια μετά την οξεία φάση αποτελεί την ιδανικότερη λύση θεραπείας του προβλήματος και κατά δεύτερον η φιλοξενία τους σε συγγενικό περιβάλλον. Σε συνολικό ποσοστό 42.5% αυτό επιτεύχθηκε στην παρούσα μελέτη, με ουσιαστική τη συμβολή της Κοινωνικής

Υπηρεσίας του Νοσοκομείου. Εξήλθαν λάθρα από το νοσοκομείο 57 παιδιά (12,1%), ενώ 3 παιδιά απεβίωσαν καθώς αντιμετώπιζαν πάρα πολύ σοβαρά προβλήματα υγείας. Ένα παιδί, αγόρι, ηλικίας 2 ετών σήμερα, παραμένει νοσηλευόμενο στο νοσοκομείο από το 2012 που είχε εισαχθεί αμέσως μετά τη γέννησή του. Οι γονείς του το εγκατέλειψαν διότι γεννήθηκε με πολλαπλές συγγενείς διαμαρτίες και ήταν απαραίτητο να υποβληθεί σε πλήθος χειρουργικών επεμβάσεων. Η εισαγωγή άρρωστων παιδιών σε Μονάδες Παιδικής Προστασίας είναι εξαιρετικά δύσκολη, λόγω της σοβαρότητας της

νόσου τους και της ιατρικής και νοσηλευτικής αντιμετώπισης που χρήζουν (Γράφημα 9 Πορεία παιδιών).

Γράφημα 9. Πορεία παιδιών

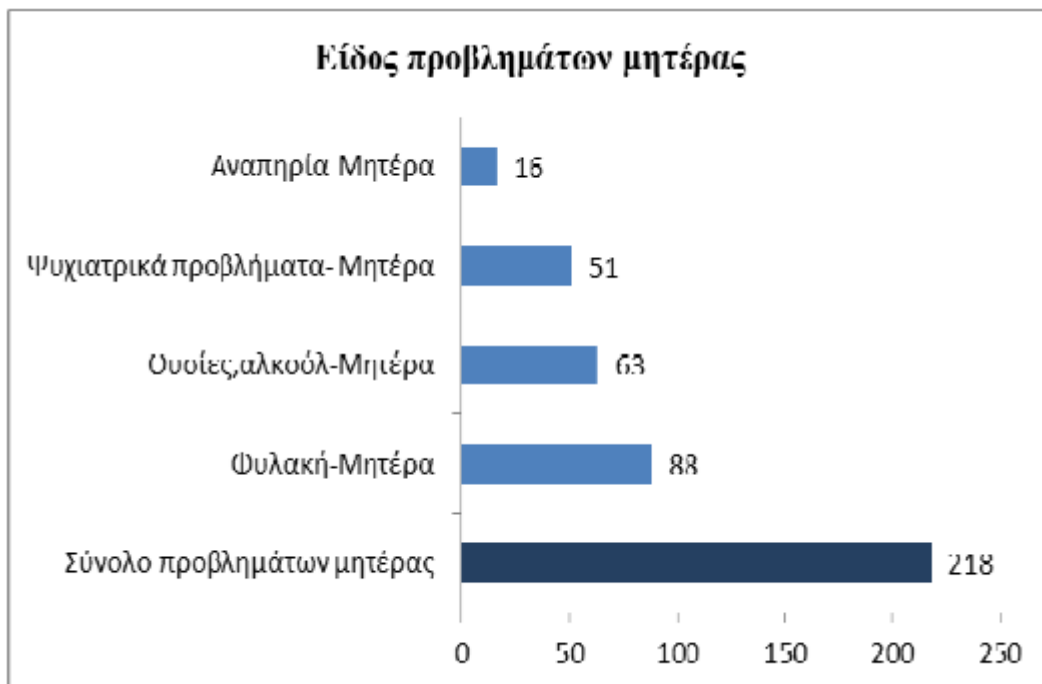
Από τις καταγραφές στον κοινωνικό φάκελο των παιδιών που πραγματοποιεί η Κοινωνική Υπηρεσία σημαντικές είναι οι πληροφορίες που αφορούν τους γονείς των παιδιών, μεμονωμένα ή στη μορφή της οικογένειας σαν σύνολο. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο 20% των περιπτώσεων δεν υπάρχουν πληροφορίες για τη δομή της οικογένειας, στο 40% οι πληροφορίες είναι ανύπαρκτες για τη μητέρα και στις μισές περιπτώσεις (49% των περιπτώσεων) δεν υπάρχουν στοιχεία για τον πατέρα. Τα δεδομένα για τους γονείς είναι παρόμοια, τόσο για τη μητέρα όσο και για τον πατέρα. Η πυρηνική οικογένεια, η μονογονεϊκή οικογένεια και η διάσταση των γονέων, είναι η συχνότερη μορφή οικογένειας όπως αποτυπώνεται στο Γράφημα 10.

Γράφημα 10 Οικογενειακή μορφή

Τα στοιχεία για τις μητέρες των παιδιών που παραπέμφθηκαν στην Κοινωνική Υπηρεσία αφορούσαν σε προβλήματα που σχετίζονται σε φθίνουσα συχνότητα με παραβατική συμπεριφορά και εγκλεισμό σε φυλακή, χρήση ουσιών και αλκοόλ ή ψυχιατρικά προβλήματα. Οι φυσικές αναπηρίες είναι χαρακτηριστικό των μητέρων σε σχέση με τους πατέρες όπως θα δούμε στη συνέχεια.

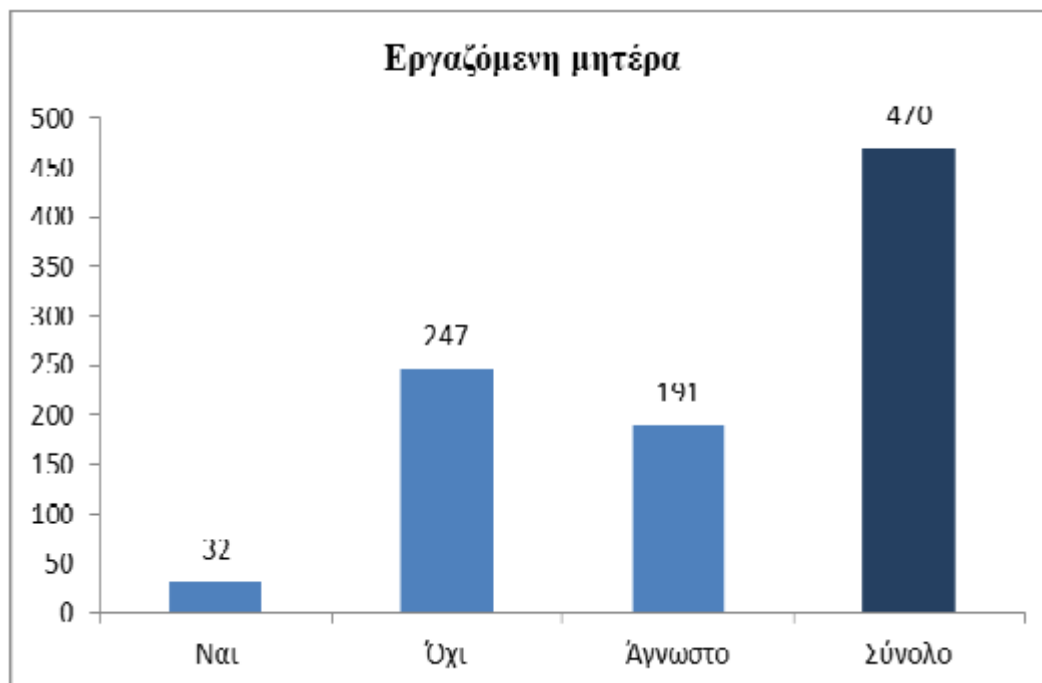
Γράφημα 11. Είδος προβλημάτων της μητέρας

Για τις μητέρες των 279 παιδιών που είχαμε πληροφορία, μόνο οι μητέρες 32 παιδιών ανέφεραν ότι ήταν εργαζόμενες όπως προκύπτει από το Γράφημα 12, γεγονός που επιβεβαιώνει τα σοβαρά προβλήματα επιβίωσης για πολλές

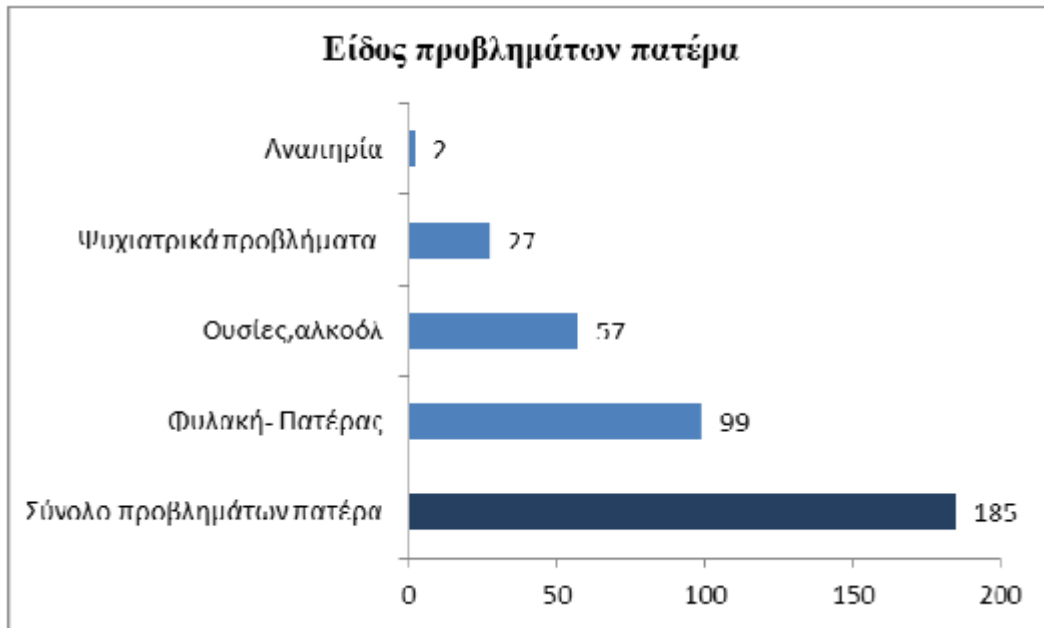
οικογένειας στη χώρα μας λόγω των νέων οικονομικών δεδομένων της οικονομικής κρίσης.

Γράφημα 12. Αριθμός εργαζόμενων μητέρων

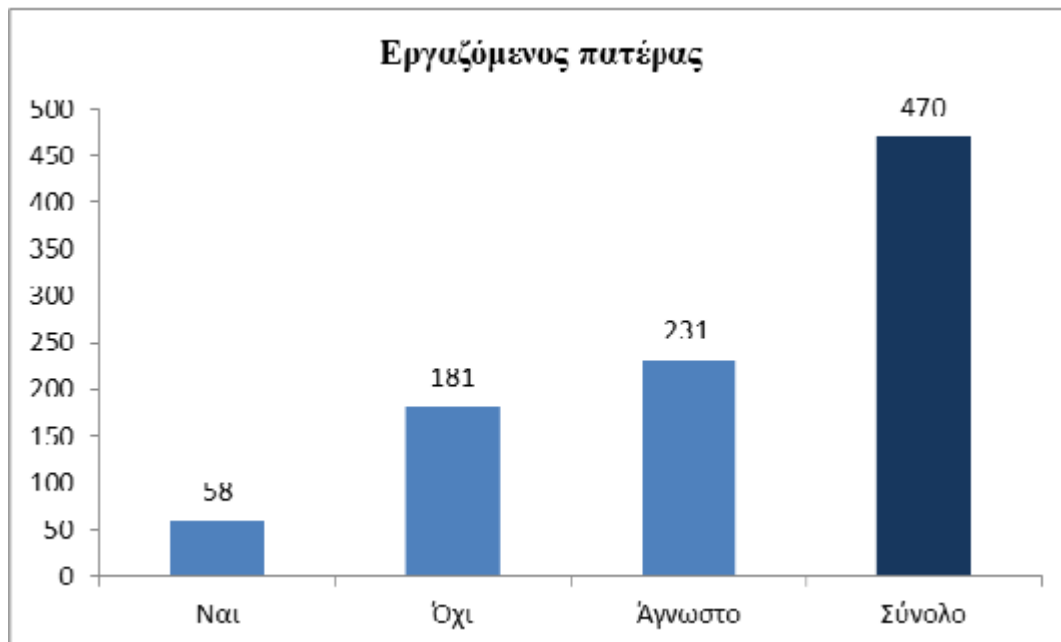
Αντίστοιχα είναι τα δεδομένα και για τους πατέρες των παιδιών που προσήλθαν στην Κοινωνική Υπηρεσία. Το Γράφημα 13 δείχνει το είδος των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι πατέρες και ήταν η παραβατικότητα (φυλακή), η χρήση ουσιών/αλκοόλ, τα ψυχιατρικά προβλήματα και η αναπηρία (νοητική/σωματική).

Γράφημα 13. Είδος προβλημάτων πατέρα

Στο Γράφημα 14 φαίνεται ότι για τους πατέρες των παιδιών που είχαμε διαθέσιμη πληροφορία μόνο οι 58 δήλωσαν ότι ήταν εργαζόμενοι

Γράφημα 14. Αριθμός εργαζόμενων πατέρων

Συζήτηση

Ο πολλαπλασιασμός των επεισοδίων κακοποίησης ανηλίκων είναι ένα δεδομένο στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία που επιβεβαιώνεται και από τα δεδομένα

της παρούσας έρευνας, καθώς σχεδόν διπλασιάστηκε ο αριθμός των παιδιών που νοσηλεύτηκαν- φιλοξενήθηκαν με εισαγγελική εντολή στο Νοσοκομείο Παίδων Ή & Α. Κυριακού΄ την πενταετία 2009-2013 της μελέτης. Ο μεγάλος και συνεχώς αυξανόμενος αριθμός κακοποιημένων παιδιών που νοσηλεύονται στα ελληνικά νοσοκομεία με εισαγγελική εντολή σχετίζεται τόσο με τον αυξανόμενο αριθμό των μεταναστών που φθάνουν ή χρησιμοποιούν τη χώρα μας για να φθάσουν σε ένα καλύτερο αύριο, όσο και με το ολοένα αυξανόμενο ποσοστό των οικογενειών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Παρά ταύτα οι φτωχές οικογένειες στην Ελλάδα, στην πλειονότητά τους, δεν κακοποιούν τα παιδιά τους, άσχετα από τις συνθήκες στέρησης και στρες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους.

Υποστηρίζεται από πολλούς ότι το νομοθετικό πλαίσιο της χώρας μπορεί να βοηθήσει επιπλέον στην αντιμετώπιση του φαινομένου, με πρωτοβουλίες όπως η αποσαφήνιση του νομικού πλαισίου αντιμετώπισης όλων των κρουσμάτων, η αποφυγή της επαναθυματοποίησης από τις δικαστικές αρχές ή τους φορείς υπηρεσιών υγείας στα πλαίσια της διερεύνησης και αντιμετώπισης και η θεσμική θωράκιση των επαγγελματιών, με στόχο την ευχερέστερη και περισσότερο τολμηρή και θαρραλέα άσκηση των καθηκόντων τους.

Η παραμέληση αποτελεί τη συχνότερη μορφή κακοποίησης καθώς αφορά σχεδόν στα μισά παιδιά που παραπέμπονται στο νοσοκομείο (46%) και αποτελεί πρώτη αιτία σε όλη τη διάρκεια της μελέτης. Τα δεδομένα που αφορούν την παραμέληση είναι παραπλήσια με άλλων αντίστοιχων μελετών, καθώς ανέρχονται διεθνώς σε 40% περίπου και αφορούν τη συχνότερη αιτία κακοποίησης. Σύμφωνα με άλλες μελέτες η σωματική κακοποίηση αφορά στο 30% περίπου του συνόλου των περιπτώσεων, ενώ η σεξουαλική και η συναισθηματική κακοποίηση παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά που κυμαίνονται στο 10% η καθεμία.

Σύμφωνα με άλλα δεδομένα η παραμέληση μπορεί και να αγγίξει το 50%, η σωματική το 20%, η σεξουαλική το 10% και η ψυχολογική – συναισθηματική το 5% (Βούρδας, 2013). Η μεγαλύτερη διαφορά που διαπιστώνεται στην παρούσα μελέτη αφορά το ποσοστό σεξουαλικής κακοποίησης που απαντά σε ποσοστό 2%, καθώς όπως ήδη έχει αναφερθεί, η

καταγραφή επεισοδίων σεξουαλικής κακοποίησης εξακολουθεί να μην είναι εύκολη στη χώρα μας. Τα δεδομένα του Νοσοκομείου Παιδών Αθηνών «Η Αγία Σοφία», όπως αποτυπώνονται σε πρόσφατα δημοσιεύματα, που αφορούν σε παιδιά που υφίστανται κακοποίηση και «νοσηλεύονται» στο Νοσοκομείο κατόπιν εισαγγελικής εντολής, δηλαδή αντίστοιχα προς τα δεδομένα της παρούσας μελέτης, μπορούν να χαρακτηριστούν παραπλήσια. Πιο αναλυτικά, αναφέρεται ότι τα παιδιά που οδηγούνται στο Νοσοκομείο κάτω από αυτές τις συνθήκες, αυξάνονται σε αριθμό και μάλιστα έχουν διπλασιαστεί σε σχέση με την τελευταία 5ετία. Τα τελευταία 2 έτη (2012-2013), φιλοξενήθηκαν 145 παιδιά, ηλικίας 20 ημερών έως 16 ετών. Η κοινωνική αξιολόγηση της οικογένειας και των ίδιων των παιδιών παρουσιάζει ενδιαφέρον, καθώς η μακροχρόνια διάσταση των γονέων και οι μονογονεϊκές οικογένειες καταγράφονται σε ποσοστό 40% και 30% αντίστοιχα, ενώ μεγάλη πλειονότητα των παιδιών (40%) ανήκει σε οικογένειες μεταναστών ή προσφύγων.

Σχετικά με το καθεστώς αντιμετώπισης, τουλάχιστον το πρώτο βήμα, αφορά το νομικό πλαίσιο και την Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου. Πιο συγκεκριμένα, όταν μία καταγγελία φθάσει στην εισαγγελία, ο εισαγγελέας ανηλίκων, που είναι ο βασικός εγγυητής των δικαιωμάτων του παιδιού, ασκεί σημαντικό ρόλο με την έκδοση της εισαγγελικής εντολής που παραπέμπει τα παιδιά στο Νοσοκομείο για φιλοξενία. Από μόνη της η νομική διαδικασία κινείται μετά την εκδήλωση του προβλήματος και όχι προληπτικά που θα είχε και περισσότερη σημασία. Η παραπομπή των παιδιών στο Νοσοκομείο γίνεται για λόγους προστασίας τους και απομάκρυνσής τους από το νοσηρό περιβάλλον, καθώς δεν υφίσταται άλλη ενδιάμεση δομή που να εξασφαλίζει τη φιλοξενία και τη σταδιακή επανένταξή τους στο κατάλληλο περιβάλλον. Ο ρόλος όμως της εισαγγελίας, ως συντονιστή στην εφαρμογή συνολικά της προνοιακής πολιτειακής μέριμνας για τους ανηλίκους δεν αμφισβητείται. Η δομή του Νοσοκομείου, όπου παραπέμπονται τα παιδιά, δεν είναι η κατάλληλη για να φιλοξενήσει υγιή σωματικά παιδιά, μεταξύ ασθενών και με προσωπικό που δεν είναι εξειδικευμένο στην παροχή τέτοιου είδους φροντίδας και δεν επαρκεί. Στο σημείο αυτό εμπλέκεται η Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου αποτελώντας τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των εμπλεκόμενων προσώπων και υπηρεσιών, συντονίζοντας τις ενέργειες για τη διαχείριση των

ανηλίκων. Επιπλέον, τα άτομα που στελεγχώνουν την Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου Παίδων Αθηνών «Π. & Α. Κυριακού» αποτελούν και τον αποδέκτη και κυρίως το διαχειριστή, των συναισθημάτων των παιδιών, των γονέων και του προσωπικού του Νοσοκομείου. Το πρωτόκολλο που ακολουθείται αφορά σε:

- Διεπιστημονική συνεργασία των επαγγελματιών
- Κοινωνική διερεύνηση
- Αξιολόγηση παιδιού και οικογένειας
- Διαγνωστική εκτίμηση
- Κοινωνική έκθεση
- Αναζήτηση πλαισίου φιλοξενίας

Πιο αναλυτικά τα παιδιά προσέρχονται στα Εξωτερικά Ιατρεία του Νοσοκομείου και εισάγονται στην κλινική που εφημερεύει. Ενημερώνεται η Κοινωνική Υπηρεσία και το Παιδοψυχιατρικό Τμήμα και δημιουργείται η διεπιστημονική ομάδα που θα αναλάβει το περιστατικό. Το Ιατρικό και Νοσηλευτικό προσωπικό διενεργεί τις απαραίτητες διαγνωστικές και εργαστηριακές εξετάσεις για τη διαπίστωση της κατάστασης της υγείας των παιδιών. Σε περιπτώσεις σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης εφαρμόζονται ειδικά πρωτόκολλα αντιμετώπισης και τεκμηρίωσης κακώσεων. Στις περιπτώσεις αυτές απαιτούνται επιπλέον διαδικασίες που προβλέπονται και εφαρμόζονται. Όταν τα παιδιά φέρουν κακώσεις που διαπιστώνονται κλινικά και εργαστηριακά, για την τεκμηρίωση των κακώσεων ενημερώνεται από την Κοινωνική Υπηρεσία το Τμήμα Προστασίας Ανηλίκων της Υποδιεύθυνσης Ασφάλειας Αττικής της Ελληνικής Αστυνομίας για περαιτέρω διερεύνηση και το σχηματισμό ποινικής δικογραφίας και η Εισαγγελία Ανηλίκων προκειμένου να εκδώσει εντολή για να υποβληθεί το παιδί σε Ιατροδικαστική Εκτίμηση. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συνοδεύουν τα παιδιά στην Ιατροδικαστική Υπηρεσία για την πραγματοποίηση της εξέτασης. Ο ρόλος της Εισαγγελίας, με την οποία η συνεργασία είναι ιδιαίτερα στενή, είναι κομβικός στην αντιμετώπιση περιπτώσεων κακοποίησης. Η πολιτεία

πρέπει να διαθέτει στην εισαγγελία τις υποδομές εκείνες που θα διευκολύνουν το έργο της και θα εξασφαλίσουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τα παιδιά που καλείται να βοηθήσει. Ο προληπτικός ρόλος της εισαγγελίας είναι μάλλον περιορισμένος καθώς οι καταγγελίες φθάνουν στην εισαγγελία όταν έχει εκδηλωθεί η κρίση και όχι όταν ήταν εφικτή η προληπτική παρέμβαση. Συνεργασία πραγματοποιείται επίσης με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου που εδρεύει στο Νοσοκομείο, με σκοπό την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών και την πληρέστερη στήριξή τους. Το σχολείο είναι θεσμός και η παρακολούθησή του ικανοποιεί τη βασική ανάγκη του παιδιού να αισθάνεται φυσιολογικό αναπτύσσοντας τις ικανότητες και την προσωπικότητά του. Η Κοινωνική Υπηρεσία συνεργάζεται επίσης με φορείς και οργανώσεις για την ανεύρεση διερμηνέων οι οποίοι είναι απαραίτητοι για τη λήψη ιατρικού και κοινωνικού ιστορικού και για την παιδοψυχιατρική εκτίμηση για τα παιδιά και τους γονείς που δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα. Η παρουσία διερμηνέων βοηθά σημαντικά την φιλικότερη και αποτελεσματικότερη προσέγγιση αλλοδαπών παιδιών καθώς διευκολύνει την αμεσότερη επικοινωνία. Παρά ταύτα όμως αποτελεί δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία, ειδικά για περιπτώσεις που αναζητούνται γνώστες γλωσσών της Μέσης Ανατολής και πολυάριθμων διαλέκτων που μπορεί να αναγνωρίζουν και να μιλούν τα παιδιά που εισάγονται στο Νοσοκομείο. Δυσκολίες αντιμετωπίζονται στην αναζήτηση διερμηνέων και για γλώσσες βαλκανικών χωρών (π.χ. Ρουμανικά). Πολλές φορές απαιτείται συνεργασία με το μεταφραστικό τμήμα του Υπουργείου Εξωτερικών ή το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και με Πρεσβείες για την έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων.

Τέλος, η Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου στηρίζεται σε εθελοντικές δράσεις για την παροχή φροντίδας και δημιουργικής απασχόλησης για τα παιδιά που βρίσκονται μόνα τους στο νοσοκομείο. Η Εθελοντική Διακονία Ασθενών της Ιεράς Αρχιεπισκοπής και ο Οργανισμός «Το Χαμόγελο του Παιδιού» διαθέτουν εθελοντές στο Νοσοκομείο, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη φροντίδα των παιδιών όλων των ηλικιών που φιλοξενούνται-νοσηλεύονται με εισαγγελική εντολή και βρίσκονται μόνα τους στο Νοσοκομείο. Σημαντική εξίσου είναι η προσφορά του Συλλόγου Ανοιχτή Αγκαλιά, των «Φίλων Κοινωνικής Παιδιατρικής», που έχει έδρα στο Νοσοκομείο μας. Ιδιαίτερα με

την παιγνιοθεραπεία, η οποία ήταν και η πρώτη που δημιουργήθηκε στη χώρα μας. Προσφέρει τόσο στα άρρωστα παιδιά, όσο και στα παιδιά που φιλοξενούνται με εισαγγελική εντολή, ένα περιβάλλον που μέσω του παιχνιδιού και της ζωγραφικής το παιδί θα εκφράσει συναισθήματα και θα μετριάσει τις αρνητικές του αντιδράσεις. Η κοινωνική διερεύνηση που πραγματοποιείται από την Κοινωνική Υπηρεσία, αποσκοπεί στην αποτύπωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας για την οικογενειακή και κοινωνική κατάσταση του παιδιού, τους λόγους εισαγωγής και άλλες χρήσιμες πληροφορίες και επιτυγχάνεται με ενδελεχή έρευνα. Επιπρόσθετα, η κοινωνική διερεύνηση μπορεί να συμπληρωθεί με στοιχεία από συνεντεύξεις από συγγενείς και πρόσωπα φροντίδας. Για το σκοπό αυτό απαιτούνται συνήθως πολλαπλές επικοινωνίες με κοινοτικές υπηρεσίες και δημόσιες αρχές, όπως είναι οι κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας, σχολεία, η αστυνομία, οι εισαγγελικές αρχές και οργανισμοί που έχουν εμπλακεί με κάθε περιστατικό. Η διερεύνηση είναι μια διαρκώς εξελισσόμενη και χρονοβόρα διαδικασία, καθώς προκύπτουν διαρκώς νέα στοιχεία που πρέπει να αξιολογηθούν. Ο χρόνος που απαιτείται για να διερευνηθεί η καταλληλότητα του οικογενειακού περιβάλλοντος για επιστροφή του παιδιού σε αυτό, τις περισσότερες φορές είναι μεγάλης διάρκειας. Το επιθυμητό είναι η κατά το δυνατόν συντομότερη αποκατάσταση και προώθηση των παιδιών αυτών κατά προτεραιότητα στην οικογένεια τους ή σε οικογένεια συγγενών και στη συνέχεια σε ειδικούς κατάλληλους χώρους. Ειδικά αν αναλογιστεί κανείς ότι τα παιδιά που υφίστανται κακοποίηση, σύμφωνα με μελέτες, θα την αναπαράγουν στο μέλλον στην οικογένεια που θα δημιουργήσουν τα ίδια, σε ποσοστό 30%, ενώ όσο πιο άμεση και αποτελεσματική είναι η επανένταξή τους σε φιλικό, «οικογενειακό» περιβάλλον, τόσο μικρότερες είναι οι πιθανότητες. Όσον αφορά τη διερεύνηση και αναζήτηση του οικογενειακού περιβάλλοντος των ασυνόδευτων ανηλίκων εκεί η κατάσταση είναι περισσότερο δύσκολη και χρονοβόρα. Χρήσιμο εργαλείο για την καταγραφή των στοιχείων κάθε περιστατικού είναι η συμπλήρωση ειδικού εντύπου κοινωνικού ιστορικού από την Κοινωνική Υπηρεσία. Η αξιολόγηση κάθε παιδιού καθορίζεται και επηρεάζεται κατά πολύ τόσο από την ηλικία του παιδιού όσο και από τις αναπτυξιακές του ικανότητες. Μεγαλύτερη δυσκολία υπάρχει με τα παιδιά που έχουν νοητική υστέρηση. Η αξιολόγηση της οικογένειας εκτιμά γνώσεις, στάσεις,

θρησκευτικές πεποιθήσεις των γονέων και πολιτισμικό περιβάλλον. Η ολοκληρωμένη διαγνωστική εκτίμηση αποτελεί πρώτο βήμα για την ορθή ενημέρωση και διάγνωση και περιλαμβάνει την πλήρη παιδιατρική, παιδοψυχιατρική και κοινωνική αξιολόγηση, ενώ πολλές φορές κρίνεται απαραίτητη και σκόπιμη η ψυχιατρική εκτίμηση των γονέων. Η κοινωνική έκθεση ολοκληρώνεται μετά από τις συσχετίσεις των περιγραφών και των πληροφοριών με τα γεγονότα και με το παρουσιαζόμενο πρόβλημα. Διατυπώνονται προτάσεις για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της κάθε περίπτωσης παιδιού και ενημερώνεται η Εισαγγελία Ανηλίκων. Όπως ήδη αναφέρθηκε, υπάρχουν περιπτώσεις παιδιών που φιλοξενούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα στο Νοσοκομείο. Για όλα τα παιδιά, η προσαρμογή τους εξαρτάται από το χαρακτήρα και την ηλικία τους. Η παρατεταμένη όμως παραμονή στο νοσοκομείο υγιών παιδιών, τα οδηγεί πολλές φορές σε εναντιωματικές και προκλητικές μορφές συμπεριφοράς, ενώ εκφράζουν συναισθήματα φόβου, θυμού, δυσπιστίας και καχυποψίας. Επιπρόσθετα, δημιουργούνται προβλήματα στην ομαλή λειτουργία του νοσοκομείου, καθώς καταλαμβάνονται κλίνες νοσηλείας των παιδιατρικών κλινικών. Το νοσηλευτικό προσωπικό αντικειμενικά δεν έχει τη δυνατότητα και τη γνώση να προσφέρει τη φροντίδα που απαιτείται.

Για το λόγο αυτό θα ήταν τόσο χρήσιμο, όσο και απαραίτητο να υπάρχουν οι δομές εκείνες που θα λειτουργούσαν σαν μονάδες φιλοξενίας ή προστασίας των παιδιών. Οι υπάρχουσες μονάδες προστασίας παιδιών δεν επαρκούν για να καλύψουν τις αυξανόμενες ανάγκες φιλοξενίας, ενώ είναι και υποστελεχωμένες. Πέρα από τις μονάδες φιλοξενίας, ο θεσμός της αναδοχής θα μπορούσε να δώσει λύσεις, καθώς αποτελεί χαμηλού κόστους λύση για την πολιτεία και προσφέρει τόσο υλική όσο και ψυχολογική κάλυψη στους ανήλικους, υπακούοντας στις σύγχρονες τάσεις της απο-ιδρυματοποίησης. Ο συγκεκριμένος θεσμός δυστυχώς φαίνεται ότι έχει εγκαταλειφθεί. Φαίνεται ότι η πολιτεία στερείται στοχευμένων παρεμβάσεων πρόληψης και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας των οικογενειών που βρίσκονται σε κίνδυνο (χρήση ουσιών, ψυχική υγεία, επιθετικότητα), αλλά και παρεμβάσεων ενδυνάμωσης των γονέων στο ρόλο τους. Οι υπηρεσίες προστασίας των παιδιών είναι λιγοστές, υποστελεχωμένες, χωρίς δικτύωση μεταξύ τους, που έρχονται

αντιμέτωπες με χρονοβόρες και ανεπαρκείς θεσμικές διαδικασίες για την οποιαδήποτε παρέμβαση. Επιπλέον, αρνητικοί παράγοντες θεωρούνται ελλείμματα και παραλείψεις σε θεσμικό πλαίσιο, ασάφεια αρμοδιοτήτων και επαγγελματίες χωρίς την απαραίτητη εκπαίδευση.

Συμπεράσματα

Τα παιδιά είναι υποκείμενα δικαιωμάτων: στην υγεία για τη σωστή σωματική, συναισθηματική και νοητική τους ανάπτυξη, στην εκπαίδευση, στην ανάπαυση, στην ψυχαγωγία, στο παιχνίδι, στην κοινωνικοποίηση και φυσικά στη σταθερή, ήρεμη, ασφαλή, τρυφερή ανατροφή τους και φροντίδα από τους ανθρώπους που είναι οι υπεύθυνοι για την ύπαρξή τους. Σε μια σύγχρονη και ευνομούμενη πολιτεία, το γεγονός ότι υπάρχουν παιδιά που κακοποιούνται και παραμένουν αβοήθητα, πρέπει να μας ανησυχεί και να μας αφορά όλους. Η προστασία των παιδιών, εκτός από ηθικό ζήτημα, στοχεύει στη διαφύλαξη και την ανάπτυξη του μελλοντικού μας κοινωνικού κεφαλαίου. Οι κυβερνήσεις πρέπει να γνωρίζουν τις περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών και το τεράστιο κόστος που προκαλούν στο ατομικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Το σύστημα υγείας είναι από τα πρώτα που αντιμετωπίζει περιστατικά κακοποίησης και παραμέλησης και πρέπει να είναι πάντα σε ετοιμότητα και σε λειτουργία. Μια σημαντική υποστηρικτική πολιτική είναι αυτή που αφορά το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης και της υποστήριξης από το δικαστικό σύστημα των θυμάτων της κακοποίησης. Καταλήγοντας, η πιλοτική εφαρμογή και στάθμιση Ενιαίου Εθνικού Πρωτοκόλλου Διάγνωσης, Αντιμετώπισης και Διαχείρισης περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης, στη βάση καλών πρακτικών και κατευθυντήριων οδηγιών από το διεθνές περιβάλλον, μετά από κατάλληλη προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα θα συμβάλλει στη δημιουργία και εδραίωση μιας επιστημονικά τεκμηριωμένης βάσης για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας υπαρκτών ή μελλοντικών παρεμβάσεων, πολιτικών και πρακτικών πρόληψης και της διαχείρισης του προβλήματος και τελικά, της προαγωγής της ευεξίας των παιδιών. Μεταξύ όλων των προαναφερθέντων γίνεται σαφές ότι η Κοινωνική Υπηρεσία, είτε ως Τμήμα Οργανογράμματος ενός Νοσοκομείου Παιδιών όπως περιγράφηκε στην παρούσα μελέτη, αλλά και με οποιαδήποτε άλλη μορφή ένταξης της στην Κοινότητα, αποτελεί σημαντικό και ουσιαστικό

πυλώνα δράσης και αντιμετώπισης του φαινομένου της κακοποίησης ανηλίκων, παγκόσμια. Η παρέμβαση των Κοινωνικών Λειτουργών μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματική καθώς η ενασχόληση με το παιδί που αντιμετωπίζει πρόβλημα, αποτελεί κύριο γνωστικό αντικείμενό τους. Η συνεχής εκπαίδευση και η οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μπορεί να τους μετατρέψει σε ουσιαστικούς λειτουργούς στην προσπάθεια βοήθειας των παιδιών που πράγματι χρειάζονται βοήθεια.

4.3 Εξατομικευμένη Διδασκαλία Σε Μαθητές Με Εισαγγελική Εντολή, Που Φιλοξενούνται Στο Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού»

Τριανταφυλλιά Κονταδάκη

MSc Κοινωνική Λειτουργός, Δασκάλια Ειδικής Αγωγής στο Δ. Σχ. Παιδών «Π. & Α. Κυριακού», kontadaki@sch.gr

Εισαγωγή

Στόχος της εισήγησης αυτής είναι να εκτεθούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες φτάνουν στο Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού» οι ανήλικοι με εισαγγελική εντολή, να περιγραφούν κομμάτια από την καθημερινότητά τους και να παρουσιαστεί ο τρόπος της εκπαίδευσής τους. Σύμφωνα με στοιχεία της κοινωνικής Υπηρεσίας, για τα έτη 2009-2011, η συχνότερη αιτία της παραπομπής αυτών των παιδιών, από εισαγγελέα, είναι η παραμέλησή τους, σε ποσοστό 45,9% (215 από τα 468 παιδιά). Σωματική κακοποίηση αναφέρεται στο 11,5% (54 παιδιά), ψυχολογική στο 5,3% (25 παιδιά), σεξουαλική 2,4% (11 παιδιά). Τα χαρακτηριστικά των γονέων και της οικογένειας των παραπεμπόμενων ανηλίκων, όπως προκύπτουν, αφορούν γονείς που κάνουν χρήση αλκοόλ και ουσιών, είναι παραβατικοί ή έχουν ψυχιατρικά προβλήματα. Ένα ποσοστό 28,21% αφορά μονογονεϊκές οικογένειες, που αδυνατούν να ανταποκριθούν στο γονεϊκό τους ρόλο και παρουσιάζουν παράλληλα και άλλα συνοδά προβλήματα. Πρωταρχικός σκοπός όλων των υπηρεσιών του Νοσοκομείου για τα ασυνόδευτα παιδιά, που φιλοξενούνται σε κάποια κλινική, είναι η προστασία τους, η προάσπιση των δικαιωμάτων τους, η υγεία τους, η ασφάλεια και η συνέχεια της εκπαίδευσής τους. Το

φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης δεν είναι σημερινό. Συμβαίνει απ' αρχής κόσμου μέχρι σήμερα σε όλες τις προοδευμένες και μη κοινωνίες.

Δυστυχώς, η κινητοποίηση του κράτους σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι πολύ αργή και σε αρκετές περιπτώσεις άκαρπη. Η έλλειψη κρατικών δομών υποστήριξης, στις οποίες θα μπορούσαν αυτά τα παιδιά να φιλοξενηθούν και να δρομολογήσουν μια φυσιολογική ζωή και εκπαίδευση, έχει ως αποτέλεσμα να φιλοξενούνται στο νοσοκομειακό χώρο για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς να νοσούν και χωρίς να έχουν διεξόδους δραστηριοτήτων. Και δε φτάνει μόνον αυτό, είναι υποχρεωμένα να κλείνονται σ' ένα δωμάτιο, για να μην ενοχλούν τα άρρωστα παιδιά και τους συνοδούς τους, αλλά και να μην αρρωσταίνουν και τα ίδια από διάφορες ασθένειες που τα άλλα παιδιά μεταφέρουν. Παρακάτω λοιπόν θα εκτεθεί ο τρόπος προσέγγισης, αλλά και ο τρόπος εκπαίδευσής τους, με σκοπό την ενθάρρυνσή τους, την εξομάλυνση της καθημερινότητας, αλλά και το χτίσιμο μιας σχέσης εμπιστοσύνης. Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που θα παίζει το ρόλο της ευχάριστης και χρήσιμης παρουσίας μέσα στο νοσοκομειακό χώρο.

Διαδικασία προσέγγισης και εκπαίδευσης

Από τη στιγμή που τα παιδιά θα έρθουν στο χώρο του Νοσοκομείου, με απόφαση του εισαγγελέα για να φιλοξενηθούν, παραμένουν ασυνόδευτα και πολύ ταλαιπωρημένα. Απαιτείται μεγάλη προσοχή στην προσέγγισή τους και στην προσαρμογή τους, δίνεται ιδιαίτερη σημασία στις ψυχοκινητικές και συναισθηματικές τους ανάγκες με αποτέλεσμα η μαθησιακή διαδικασία, που είναι συνδεδεμένη με γνωστικούς στόχους, να παίζει, αρχικά τουλάχιστον, δευτερεύοντα ρόλο.

Τις περισσότερες φορές, παραμένουν κοντά μας για μεγάλο χρονικό διάστημα, αφού δε γίνεται να επιστρέψουν στο περιβάλλον τους, όπου επικρατεί η βία και ο κίνδυνος για τη σωματική και ψυχική τους υγεία. Στόχος των εκπαιδευτικών του σχολείου του Νοσοκομείου Παίδων «Π. & Α. Κυριακού» είναι να βοηθήσουν αρχικά το παιδί να εγκλιματιστεί, να ανακάμψει ψυχολογικά και συναισθηματικά, να αρχίσει να λειτουργεί και πάλι αυθόρμητα και να κοινωνικοποιείται είτε με τους γιατρούς και το νοσηλευτικό προσωπικό είτε με τα υπόλοιπα παιδιά με τα οποία μοιράζεται το θάλαμο, που για

μεγάλο χρονικό διάστημα θα είναι το σπίτι του. Άρα ο εκπαιδευτικός, το πρώτο αυτό διάστημα, θα παίζει σημαντικό ρόλο στην προσαρμογή και την κοινωνικοποίησή του. Αφού κατακτηθεί το στάδιο της προσαρμογής, ακολουθεί ο σχεδιασμός για την επίτευξη των διδακτικών στόχων που θα τεθούν και θα πρέπει να υπάρξει και η αντίστοιχη σύνταξη ενός εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος. Σύμφωνα με τον Σπαντιδάκη (2004), το πρόγραμμα είναι μοναδικό για κάθε μαθητή, γιατί μοναδικές είναι και οι μαθησιακές και συγγραφικές του ανάγκες. Περιλαμβάνει το σύνολο των σκοπών και των διδακτικών στόχων, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτοί θα επιτευχθούν.

Μελέτη περίπτωσης

Ο Αντώνης (11 ετών) ήρθε στο Νοσοκομείο με εισαγγελική παραπομπή στις 18 Ιανουαρίου και φιλοξενήθηκε στη χειρουργική κλινική, στο τμήμα των «Θέσεων». Στο δωμάτιο που του παραχωρήθηκε, έμεινε μαζί με τα αδέρφια του (3,5 και 5 ετών), που είχαν επίσης παραπεμφθεί με την ίδια εντολή. Τα παιδιά αυτά παρελήφθησαν αρχικά από την Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου, η οποία ενημερώθηκε για την κατάστασή τους και τους λόγους εισαγωγής τους από τα έγγραφα που συνόδευαν την εντολή παραπομπής. Συνήθως, οδηγούνται εκεί όπου υπάρχουν κενά κρεβάτια.

Στα πλαίσια των καθημερινών επισκέψεων της δασκάλας, στην αντίστοιχη κλινική, έγινε ενημέρωση ότι υπάρχει εισαγωγή ασυνόδευτων παιδιών με εισαγγελική εντολή. Οι ενέργειες που άμεσα πραγματοποιήθηκαν ήταν οι εξής:

1) Ενημέρωση από την προϊστάμενη της κλινικής για την κατάσταση που βρίσκονται τα παιδιά.

2) Ενημέρωση από την Κοινωνική Υπηρεσία για τους λόγους που οδηγήθηκαν τα συγκεκριμένα παιδιά με εντολή εισαγγελέα στο παιδιατρικό Νοσοκομείο, καθώς επίσης και ενημέρωση για το οικογενειακό τους ιστορικό, όπως αυτό υπήρχε στα χέρια της Κοινωνικής Υπηρεσίας. Η οικογένεια του Αντώνη αποτελείτο από τη μητέρα, τον Αντώνη και δύο ακόμα αδέρφια από διαφορετικούς πατέρες. Μόνον ο πατέρας του 2^{ου} παιδιού επισκεπτόταν την οικογένεια.

3) Παρατήρηση εξ αποστάσεως της συμπεριφοράς των παιδιών τόσο μεταξύ τους, όσο και σε σχέση με τους ενήλικους.

Έχοντας την εμπειρία από προηγούμενες παρόμοιες περιπτώσεις και λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα των προηγούμενων ενεργειών, προγραμματίστηκε η πρώτη επαφή να γίνει ταυτόχρονα και με τα τρία παιδιά. Διήρκησε 15 λεπτά χωρίς να κρατούνται σημειώσεις, για να υπάρχει καλύτερη επαφή. Αυτή η πρώτη συνάντηση ήταν δύσκολη, ο Αντώνης ήταν πολύ σκεπτικός και θλιμμένος, ο πεντάχρονος αδερφός του απόμακρος και το μικρότερο αδερφάκι (3,5 ετών) δεν ανταποκρινόταν στα λεκτικά ερεθίσματα της εκπαιδευτικού. Το συμπέρασμα από την πρώτη συνάντηση ήταν ότι επρόκειτο για δύσκολες περιπτώσεις, που θα απαιτούσαν πολύ λεπτούς χειρισμούς, ώστε να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης και να ξεκινήσει μια υποστηρικτική δουλειά. Σε κάθε περίπτωση, ο δάσκαλος αποβλέπει στην επίτευξη των στόχων παρέμβασης που έχει θέσει. Την επόμενη μέρα, η επίσκεψη στο θάλαμο των παιδιών κράτησε 1 ώρα και 30 λεπτά. Οι διαπιστώσεις που έγιναν από τη δεύτερη επίσκεψη ήταν ότι ο Αντώνης (11 ετών) λειτουργούσε ως πατέρας γι' αυτά τα παιδιά. Δηλαδή, φρόντιζε το φαγητό τους, το άλλαγμα, την καθαριότητα και την ασφάλειά τους και τα συνόδευε, ιδιαίτερα το μικρό, από το χέρι, σε όλο το χώρο που αυτά κινούνταν.

Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι φρόντιζε να κοιμηθούν τ' αδέρφια του στην ώρα τους κι επειδή το μικρό δυσανασχετούσε στον καινούριο χώρο, το έπαιρνε αγκαλιά και το νανούριζε για όση ώρα χρειαζόταν. Τα μικρότερα αδέρφια του φάνηκε να περίμεναν εντολές από τον αδερφό πατέρα και αναζητούσαν την προστασία του. Μετά τις επισκέψεις μιας εβδομάδας η εκπαιδευτικός διαπίστωσε ότι ο ρόλος του «πατέρα» Αντώνη τον είχε οδηγήσει να χάσει την παιδικότητά του, το χαμόγελό του, τον αυθορμητισμό του, τη διάθεσή του για παιχνίδι και να προσπαθεί να αποκαταστήσει το οικογενειακό περιβάλλον για τα αδέρφια του. Στις συζητήσεις που έγιναν με τον Αντώνη φάνηκε ότι ήταν ένας καλός μαθητής με γνώσεις και δεξιότητες και ανταποκρινόταν με σχετική επάρκεια στις απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος της Ε΄ τάξης. Η εκπαιδευτικός έθεσε 2 μακροπρόθεσμους στόχους:

1) Να καταφέρει ο Αντώνης λίγες ώρες την ημέρα ν' ασχοληθεί με τα μαθήματά του και ν' αφήσει αυτές τις ώρες από την επίβλεψή του τα 2 αδέρφια του, αφού υπήρχε η ευχέρεια να τα απασχολούν οι μαθητευόμενες νοσηλεύτριες που βρίσκονταν μεγάλο μέρος της ημέρας στο χώρο αυτό.

2) Για όσο διάστημα βρισκόταν στο Νοσοκομείο ο Αντώνης, με τη βοήθεια της δασκάλας, να κοινωνικοποιηθεί με το προσωπικό, αλλά και με τα άλλα παιδιά που νοσηλεύονταν στην ίδια κλινική.

Βραχυπρόθεσμος στόχος κατά τις καθημερινές επισκέψεις στα παιδιά ήταν η δημιουργία ευχάριστου κλίματος, η συνέχιση της ύλης της τάξης του Αντώνη, αλλά και γενικότερα η κοινωνικοποίηση και των τριών παιδιών. Για τη δημιουργία του ευχάριστου κλίματος χρησιμοποιήθηκαν CDs με παιδικά τραγούδια, παιχνίδια και ζωγραφίες. Η δασκάλα μετέφερε στο θάλαμο βιβλία και βοηθήματα της Ε΄ δημοτικού και έδωσε στον Αντώνη τη γραφική ύλη που θα χρειαζόταν. Δόθηκε βάρος στο μάθημα της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών, ενώ τα άλλα μαθήματα γίνονταν περιστασιακά. Για τη συνέχεια της μαθησιακής διαδικασίας του Αντώνη κατασκευάστηκε ένα τεστ, στα 2 βασικά μαθήματα της τάξης του, για να διαπιστωθεί το γνωστικό του επίπεδο και να προσαρμοστεί η διδασκαλία στις ανάγκες του συγκεκριμένου παιδιού. Η επεξεργασία της νέας γνώσης θα γινόταν με διασαφήσεις, κρίσεις και συναγωγή συμπερασμάτων, ενώ η εμπέδωση, με εργασίες και εφαρμογές. Ο Αντώνης ανταποκρινόταν αρκετά καλά στη διδασκαλία και ολοκλήρωνε τις ανατεθείσες εργασίες, ενώ είχε αρχίσει με πολύ μικρά βήματα και κάποιας μορφής κοινωνικοποίηση. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι όλες οι παραπάνω προσπάθειες της εκπαιδευτικού ανατράπηκαν λόγω της αιφνίδιας άφιξης της μητέρας στο Νοσοκομείο μετά το πέρας των δέκα ημερών. Από εκεί και μετά η μητέρα έμενε στο θάλαμο τα βράδια μαζί με τα παιδιά. Τα πρωινά συνήθως έφευγε και τα άφηνε μόνα τους. Δεκαπέντε ημέρες μετά την εισαγωγή τους το δεύτερο αδερφάκι (5,5 ετών) αποχώρησε μαζί με τον φυσικό του πατέρα, που ήταν άλλος από εκείνον του Αντώνη, για να φιλοξενηθεί στο σπίτι του, μέχρι να βγουν τα χαρτιά της αποκλειστικής κηδεμονίας. Η απομάκρυνση του παιδιού προκάλεσε στον Αντώνη μεγάλη θλίψη και αυτό τον τράβηξε πίσω σε όλους τους τομείς. Το αποτέλεσμα για το παιδί ήταν κλείσιμο στον εαυτό του, θλίψη, έλλειψη συνεργασίας με τη

δασκάλα και εκούσια απομόνωσή του στο θάλαμο. Η μητέρα με τη συμπεριφορά της και την εν γένει στάση της δημιουργούσε συνεχώς προβλήματα στα παιδιά και ιδιαίτερα στον Αντώνη, αλλά και στο προσωπικό του νοσοκομείου. Χαρακτηριστικό από την επαφή της δασκάλας με το παιδί είναι ότι τις 10 πρώτες ημέρες, πριν την εμφάνιση της μητέρας, είχε δημιουργηθεί ένας πολύ καλός διάυλος επικοινωνίας έδειχνε εμπιστοσύνη, άκουγε με προσοχή και επιθυμούσε την παρουσία της. Όπως ήδη αναφέρθηκε, μετά την άφιξη της μητέρας, δημιουργήθηκε μεγάλη παλινδρόμηση, με αποτέλεσμα το παιδί να μη θέλει να συνεργαστεί και να έχει προσκολληθεί επάνω της. Η ίδια βέβαια συχνά, δημιουργούσε μεγάλες εντάσεις στο νοσοκομείο με όλο το προσωπικό και απαιτούσε να τους επιτραπεί να φύγουν για να επιστρέψουν στο σπίτι τους. Η πληθωρική παρουσία της, αλλά και οι δυσάρεστες σκηνές που δημιουργούσε μπροστά στα παιδιά, αλλά και στους διαδρόμους του Νοσοκομείου, ανάγκασαν τη δασκάλα να προσπαθεί να επισκέπτεται τον Αντώνη τις ώρες που εκείνη απουσίαζε. Κάποιες φορές έγινε προσπάθεια να γίνει κοινό μάθημα του Αντώνη με κάποια παιδιά ίδιας ηλικίας που βρίσκονταν στην ίδια κλινική. Διαπιστώθηκε ότι ναι μεν ενδιαφερόταν για το μάθημα και ανταποκρινόταν στις οδηγίες, όμως η αλληλεπίδραση με τους συμμαθητές του, της κλινικής, ήταν ελάχιστη.

Επιτεύγματα και τελική αξιολόγηση της περίπτωσης

Κατά τη διαδικασία της εξατομικευμένης διδασκαλίας θα μπορούσαν να έχουν επιτευχθεί περισσότερα αποτελέσματα, αν το επέτρεπαν οι συνθήκες του χώρου, αν δεν υπήρχε η συχνή διακοπή από τη μητέρα κι αν δε γινόταν τόσο απότομα η αναχώρηση της οικογένειας από το Νοσοκομείο. Παρ' όλες τις δυσκολίες, οι βασικοί στόχοι που είχαν τεθεί από την αρχή και είχαν καλυφθεί ήταν οι εξής:

1) Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης με την τήρηση των συμφωνηθέντων που είχαν τεθεί εξ αρχής, με τη στήριξη του παιδιού στις δύσκολες στιγμές που περνούσε, καθώς και με την καθημερινή παρουσία της εκπαιδευτικού στο χώρο του Αντώνη.

2) Την ενίσχυση της αυτοεκτίμησής του δίνοντάς του πολλές ευκαιρίες με συχνή ενθάρρυνση κι επιβράβευση για επιτυχίες που είχε στη διάρκεια της επικοινωνίας μας.

3) Όσον αφορά τις δεξιότητες, ο μαθητής κατάφερε να συζητά ισότιμα, να ακροάται προσεχτικά και να αναπτύσσει επιχειρήματα για κάθε του άποψη. Προσπάθησε να γίνει μεθοδικός με τις εργασίες του, να καταφέρει να διορθώσει σε ικανοποιητικό βαθμό τις δυσκολίες που είχε στο γραπτό λόγο και ότι του ανετίθετο να το ολοκληρώνει σε συγκεκριμένο χρόνο.

Το Αναλυτικό πρόγραμμα καλύφθηκε πλήρως στα δύο βασικά μαθήματα για όλο το διάστημα των 4 μηνών της παραμονής του στο Νοσοκομείο. Μετά την επιστροφή του παιδιού στο νέο του σπίτι, έγινε επαφή της εκπαιδευτικού του Νοσοκομείου με το δάσκαλο της καινούριας του τάξης (μετακόμισε και η οικογένεια από το παλιό σπίτι σε καινούριο).

Απ' αυτήν την επαφή διαπιστώθηκε ότι ο Αντώνης προσαρμόστηκε στο νέο σχολικό χώρο, η κοινωνική του εξέλιξη δεν παρουσίαζε προβλήματα και μπορούσε με τη δουλειά που είχε γίνει να παρακολουθεί κανονικά την τρέχουσα ύλη της τάξης του. Ο νέος δάσκαλος του παιδιού ανέφερε ότι παρ' όλες τις δυσκολίες που είχε περάσει, φάνηκε να προσαρμόζεται ομαλά στο νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον και η εικόνα του ήταν αρκετά καλή, χωρίς να διακρίνονται σημάδια παραμέλησης ή κακοποίησης. Στα μαθήματα προσπαθούσε πολύ, για να καταφέρει να καλύψει πλήρως την ύλη, ενώ δόθηκαν στο δάσκαλο και κάποιες διευκρινίσεις για σημεία στα οποία η δασκάλα του Νοσοκομείου είχε ιδιαίτερος επιμείνει. Η συνέχεια βέβαια ήταν ενθαρρυντική, η παρουσία στο σχολείο ήταν ανελλιπής, το παιδί έδειχνε να βρίσκεται σε καλή κατάσταση και το ενδιαφέρον για τα μαθήματα παρέμενε αμείωτο.

Συμπεράσματα και τελικές παρατηρήσεις

Από την περίπτωση του Αντώνη φαίνεται ότι η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί του Νοσοκομείου με τα παιδιά με εισαγγελική εντολή είναι η προσέγγισή τους, η δημιουργία διάλου επικοινωνίας και το χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης. Όταν επιτευχθούν αυτά,

γίνεται ευκολότερη και η επίτευξη των υπόλοιπων στόχων όπως η ανάπτυξη δεξιοτήτων και η απόκτηση γνώσεων. Επίσης φαίνεται ότι, όταν το διάστημα παραμονής του παιδιού στο Νοσοκομείο ξεπερνάει τις 15 ημέρες, η παρέμβαση και η συμβολή του δασκάλου είναι σημαντική για την επανένταξη του παιδιού στο κανονικό εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η διεξαγωγή συμπερασμάτων από την προσέγγιση της περίπτωσης του Αντώνη, αλλά και πολλών άλλων παιδιών, θα μπορούσε να αποτελέσει και την αξιολόγηση των παρεμβάσεων που τίθενται σε εφαρμογή από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου του Νοσοκομείου. Βέβαια, επειδή το περιβάλλον του Νοσοκομείου παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, ο χρόνος που έχει στη διάθεσή του ο κάθε δάσκαλος είναι περιορισμένος και η αποχώρηση των παιδιών γίνεται απότομα και απροειδοποίητα, για την ολοκλήρωση των προγραμμάτων εξατομικευμένης διδασκαλίας που τίθενται σε εφαρμογή, συχνά, δεν υπάρχει αναλυτική αξιολόγηση. Συνήθως η επικοινωνία με το νέο δάσκαλο του παιδιού είναι εκείνη στην οποία ο δάσκαλος του Νοσοκομείου βασίζεται για τη συγκέντρωση πληροφοριών και την αποτίμηση της δουλειάς του. Σε κάθε περίπτωση, είναι θετική η διαπίστωση ότι όχι μόνον ο Αντώνης, αλλά και πολλά παιδιά που φιλοξενήθηκαν στο Νοσοκομείο, συνέχισαν απρόσκοπτα στο σχολικό περιβάλλον, θυμούνται το δάσκαλό με τον οποίο δούλεψαν και κάθε επικοινωνία μαζί του είναι μία ευχάριστη νότα ενθάρρυνσης κι αισιοδοξίας.

4.4 Υπόθεση Αφαίρεσης Επιμέλειας Ανήλικου Τέκνου

Η Υπόθεση εισήχθη στην Εισαγγελία Πρωτοδικών της περιφέρειάς της ύστερα από αναφορά-καταγγελία του μη κερδοσκοπικού οργανισμού “Το χαμόγελο του Παιδιού”.

Αφορούσε στις συνθήκες διαβίωσης άρρενος τέκνου καθόσον από την οικία που διαβίωνε με τους γονείς του ακούγονταν έντονοι διαπληκτισμοί, ενώ το ανήλικο τέκνο έκλαιγε αδιάκοπα, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος του ανηλίκου.

Ενέργειες Εισαγγελίας

1. Διατάχθηκε κατεπείγουσα διενέργεια κοινωνικής έρευνας στους κοινωνικούς λειτουργούς του αρμόδιου Δήμου της κατοικίας του ανηλίκου
2. Διατάχθηκε διενέργεια ιατρικών εξετάσεων του ανηλίκου - παραγγελία που εκτέλεσαν οι αρμόδιοι κοινωνικοί λειτουργοί με τη συνδρομή του κατά τόπον αρμόδιου αστυνομικού τμήματος- σχετικά με α) σωματική και νοητική ανάπτυξη σε συνάρτηση με την ηλικία, β) για τη γενική κατάσταση της υγείας του , γ) για την κλινική του εικόνα σε σχέση με την παρεχόμενη φροντίδα σ' αυτό, δ) τυχόν ύπαρξη ευρημάτων τα οποία θα παρέπεμπαν σε πιθανότητα κακοποίησης ή παραμέλησής του και οτιδήποτε εντοπιστεί, το οποίο θα κριθεί σκόπιμο να αναφερθεί για την κατάσταση της υγείας του ανηλίκου.

Κατόπιν των ως άνω παραγγελιών υποβλήθηκαν προτάσεις προς την Εισαγγελία :

- Όσον αφορά το ανήλικο τέκνο, ο προγραμματισμός μηνιαίας ιατρικής τακτικής παρακολούθησης από την παιδιατρική κλινική του Νοσοκομείου και η έγγραφη ενημέρωση της Εισαγγελίας για την σωματική εξέλιξη του ανηλίκου, εφόσον προκύψουν ανησυχητικά στοιχεία για την υγεία και την ανάπτυξη του παιδιού
- Η ψυχιατρική εκτίμηση των γονέων, καθόσον προέκυψαν ενδείξεις ψυχοπαθολογίας αμφοτέρων.
- Η τακτική παρακολούθηση της οικογένειας από κοινωνικούς λειτουργούς στο πλαίσιο ενθάρρυνσης και υποστήριξης του γονεϊκού τους ρόλου.

Για τις συνθήκες διαβίωσης του ανηλίκου, η Εισαγγελία ενημερώνονταν επί δύο έτη με σχετικά ενημερωτικά σημειώματα από τους κοινωνικούς λειτουργούς.

Μετά την πάροδο των δύο ετών και εφόσον οι ψυχιατρικές γνωματεύσεις αμφότερων των γονέων υπογράμμιζαν ψυχοπαθολογία που ήταν απαγορευτική για την άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου, παράλληλα με το γεγονός ότι η

οικογένεια εκδήλωνε δυσαρέσκεια, διαμαρτυρία και λεκτική επιθετικότητα στην παρουσία των κοινωνικών λειτουργών, παραγγέλθηκε από την Εισαγγελία προς τους κοινωνικούς λειτουργούς, η εύρεση κατάλληλης δομής φιλοξενίας του ανηλίκου, προκειμένου αυτό να απομακρυνθεί από την οικογένεια και να ανατεθεί στο ίδρυμα η επιμέλεια του ανηλίκου.

Με σχετική διάταξή της (η οποία επικυρώθηκε και με την έκδοση δικαστικής απόφασης) η Εισαγγελία, αφού έλαβε υπόψη της τη διάταξη του άρθρου 1532 ΑΚ “ ότι σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις όταν επίκειται κίνδυνος για τη σωματική ή την ψυχική υγεία του τέκνου, ο εισαγγελέας μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο...”, το γεγονός ότι από τα στοιχεία που προέκυπταν από τα ενημερωτικά σημειώματα των κοινωνικών λειτουργών διαπιστώνονταν αφενός επί μακρόθεν η αδυναμία των γονέων να ανταποκριθούν στις στοιχειώδεις ανάγκες του παιδιού τους, ήτοι στην ατομική υγιεινή, πρέπουσες συνθήκες στέγασης, ασφάλεια, ενδεδειγμένη σίτιση και ψυχοσυναισθηματική του πλαισίωση και αφετέρου επιθετικότητα του πατέρα, αλλά και την άρνηση αμφοτέρων των γονέων να συνεργασθούν με τις κοινωνικές υπηρεσίες παρά τις αλληπάλλληλες συστάσεις της Εισαγγελίας, παρήγγειλε τη άμεση απομάκρυνση από την οικογενειακή του στέγη, το ανήλικο και ανέθεσε την επιμέλειά του σε κατάλληλο ίδρυμα που προτάθηκε από τους κοινωνικούς λειτουργούς.

4.5 Μελέτη Περίπτωσης «ΓΚΑΖΑΚΙΑ»

Υποβλήθηκε στην Εισαγγελία δικογραφία με δράστες δεκατρείς ανήλικους που επιχείρησαν εμπρησμό με τη χρήση φιαλιδίων βουτανίου.

Οι ανήλικοι ταυτοποιήθηκαν μέσω μιας φωτογραφίας την ώρα της ετοιμασίας του εμπρησμού, την οποία ανέβασαν ως ιστορία στο instagram και έκαναν tag τα ονόματά τους.

Παραγγέλθηκε αμελλητί ατομική αξιολόγηση από την Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων για τον κάθε ανήλικο που συμμετείχε.

Πραγματοποιήθηκαν συνεδρίες με τον κάθε ένα ανήλικο χωριστά με την οικογένειά του, όπου διαπιστώθηκε η εμπλοκή του καθενός στην υπόθεση. Προέκυψε μάλιστα πως μερικοί από αυτούς επιτέθηκαν με ρίψη αυγών σε

οικία περιοίκου που τους εμπόδισε να ολοκληρώσουν την παράνομή τους πράξη.

Αρχικά οι περισσότεροι ήταν διστακτικοί και αρνιόταν την οποιαδήποτε ανάμειξη, στην πορεία όμως με την προτροπή των επιμελητριών ανηλίκων να πουν την αλήθεια και να αναλάβουν την ευθύνη των πράξεών τους, αποδέχτηκαν το σύνολο της παραβατικής δραστηριότητας. Οι γονείς ήταν έκπληκτοι και έπεσαν από τα σύννεφα, όπως ανέφεραν.

Στο πλαίσιο της αποχής από την ποινική δίωξη προτάθηκε η παρακολούθηση εκπαιδευτικού προγράμματος από την Πυροσβεστική Υπηρεσία Σερρών σχετικά με τους κινδύνους της φωτιάς και την προστασία από αυτούς. Με μέριμνα της Εισαγγελίας διοργανώθηκε η παρουσίαση του προγράμματος, όπου συμμετείχαν όλοι οι ανήλικοι με τους οικογένειές τους.

Επίσης εκδόθηκε διάταξη με την οποία οι ανήλικοι τέθηκαν υπό την επιμέλεια των γονέων τους.

Ασκήθηκε ποινική δίωξη και στους γονείς των ανηλίκων για παραμέληση εποπτείας, η οποία εν τέλει αποσύρθηκε με την πληρωμή προστίμου σε κοινωφελές Ίδρυμα.

Συμπεράσματα μελετών και σε σχέση με την εισαγγελία Σερρών.

ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΣΚΕΙΤΑΙ ΣΩΣΤΑ Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΝΗΛΙΚΟΥ:

Σύμφωνα με όσα ρητά αναγράφονται στο άρθρο 1510 του Αστικού Κώδικα *«η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι οποίοι την ασκούν από κοινού. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας του και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του».*

Από τα παραπάνω τεκμαίρεται ότι η **επιμέλεια** αποτελεί βασικό «πυλώνα» της γονικής μέριμνας και εμπεριέχεται σε αυτή. Σύμφωνα με το άρθρο 1518 ΑΚ *«η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου περιλαμβάνει ιδίως την ανατροφή, την*

επίβλεψη, τη μόρφωση και την εκπαίδευσή του, καθώς και τον προσδιορισμό του τόπου της διαμονής του».

Ως κακή άσκηση επιμέλειας του ανηλίκου από το γονέα ή τον κηδεμόνα, βάσει των οριζόμενων στο άρθρο 1532 του ΑΚ, μετά και από την τροποποίησή του από τον Ν.4800/2021, νοείται κάθε περίπτωση κατά την οποία, ο έχων την επιμέλεια του ανηλίκου παραβιάζει τα καθήκοντα του, ή αδυνατεί να ανταποκριθεί στα επιβαλλόμενα εκ του νόμου και εκ του λειτουργήματός του καθήκοντα ή κάθε περίπτωση καταχρηστικής άσκησης του λειτουργήματος αυτού.

Χαρακτηριστικά, στο τροποποιημένο άρθρο 1532 ΑΚ εξειδικεύονται τα κριτήρια κακής άσκησης και ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες περιπτώσεις: α) η υπαίτια μη συμμόρφωση προς αποφάσεις και διατάξεις δικαστικών και εισαγγελικών αρχών που αφορούν το τέκνο, ή προς την υπάρχουσα συμφωνία των γονέων για την άσκηση της γονικής μέριμνας (άρθρο 169 Α του Ποινικού Κώδικα), β) η διατάραξη της συναισθηματικής σχέσης του τέκνου με τον άλλο γονέα και την οικογένειά του και η με κάθε τρόπο πρόκληση διάρρηξης των σχέσεων του τέκνου με αυτούς, γ) η υπαίτια παράβαση των όρων της συμφωνίας των γονέων, ή της δικαστικής απόφασης για την επικοινωνία του τέκνου με τον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει και η με κάθε άλλο τρόπο παρεμπόδιση της επικοινωνίας, δ) η κακή άσκηση και η υπαίτια παράλειψη της άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας από τον δικαιούχο γονέα, ε) η αδικαιολόγητη άρνηση του γονέα να καταβάλει την διατροφή που επιδικάστηκε στο τέκνο από το δικαστήριο, ή συμφωνήθηκε μεταξύ των γονέων, στ) η καταδίκη του γονέα, με οριστική δικαστική απόφαση, για ενδοοικογενειακή βία, ή για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, ή για εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. Η ρύθμιση περιλαμβάνει τα αδικήματα που προβλέπονται στον ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ως και για τα εγκλήματα των άρθρων 312 ΠΚ (σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας σε ανήλικο), 330 ΠΚ (εξαναγκασμός με σωματική βία, ή απειλή σωματικής βίας, ή άλλης παράνομης πράξης, ή παράλειψης, σε πράξη, παράλειψη, ή ανοχή) και 333 ΠΚ (πρόκληση σε άλλον τρόμο, ή ανησυχία, με απειλεί βίας, ή άλλης παράνομης πράξης, ή παράλειψης).

Στόχος της τροποποίησης του αρ. 1532 ΑΚ είναι τα ενδεικτικώς αναφερόμενα κριτήρια κακής άσκησης της γονικής μέριμνας να αποτελέσουν ικανοποιητική βάση για την αξιολόγηση του τρόπου ασκήσεως των καθηκόντων που επιβάλλει το λειτούργημα των γονέων, ως από κοινού ασκούντων τη γονική μέριμνα, ώστε εάν αυτό κριθεί αναγκαίο να επανακαθορίζονται από το αρμόδιο δικαστήριο η κατανομή και ο ειδικότερος τρόπος άσκησης αυτής.

Συνέπεια, δηλαδή, της κακής άσκησης είναι η επέμβαση, μετά από αίτηση του άλλου γονέα ή των πλησιέστερων συγγενών του τέκνου ή του εισαγγελέα ή και αυτεπαγγέλτως, των δικαστικών αρχών προκειμένου να διατάξουν οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο.

Συγκεκριμένα, το δικαστήριο δύναται: α) να αφαιρέσει από τον υπαίτιο γονέα την άσκηση της γονικής μέριμνας, ή την επιμέλεια, ολικά ή μερικά, και να την αναθέσει αποκλειστικά στον άλλο γονέα, β) να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο προς διασφάλιση του συμφέροντος του τέκνου και τέλος γ) αν συντρέχει στο πρόσωπο και των δύο γονέων κακή άσκηση της γονικής μέριμνας, μπορεί να αναθέσει την πραγματική φροντίδα του τέκνου, ή ακόμα και την επιμέλειά του, ολικά ή μερικά, σε τρίτο, ή και να διορίσει επίτροπο.

Πέρα από τις προαναφερόμενες αρμοδιότητες του Δικαστηρίου, ειδικά για **εξαιρετικά επειγούσες περιπτώσεις** και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1532 ΑΚ και επίκειται άμεσος κίνδυνος για τη σωματική ή την ψυχική υγεία του τέκνου, στην τρίτη (3^η) παράγραφο του άρθ. 1532 ΑΚ, καθιερώνεται και η αρμοδιότητα του Εισαγγελέα να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του ανήλικου, μέχρι την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου, στο οποίο πρέπει να απευθύνεται εντός ενενήντα (90) ημερών, με δυνατότητα αιτιολογημένης παράτασης της προθεσμίας αυτής κατά ενενήντα (90) επιπλέον ημέρες.

Ο Εισαγγελέας στην συγκεκριμένη περίπτωση ενεργεί ως δικαστική αρχή ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία, κατά το άρθρο 24 § 1 ν. 1756/1988 (Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων), και ασκεί αρμοδιότητα, την οποία του παρέχει ο νόμος (άρθρο 25 § 1 περ. ι' ν. 1756/1988, σε συνδυασμό με άρθρο 1532 § 3 ΑΚ.) Η αρμοδιότητά του είναι αντίστοιχη του Δικαστηρίου και εκτείνεται στη λήψη κάθε πρόσφορου για την προστασία του ανήλικου τέκνου μέτρου, φτάνοντας ακόμα και στην αφαίρεση

της επιμέλειας από τον γονέα, αν αυτό κριθεί αναγκαίο. Η ως άνω αρμοδιότητα του Εισαγγελέα ασκείται στο πλαίσιο της **πολιτικής δίκης**, είναι **δικαστικής φύσεως και προσωρινού χαρακτήρα**.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα μέτρα τα μέτρα που ορίζονται στην εισαγγελική διάταξη ισχύουν **μέχρι την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου**, στο οποίο αυτός τελικά θα απευθυνθεί. Υπ' αυτήν την άποψη, η αρμοδιότητά του συντρέχει με την αρμοδιότητα του μονομελούς πρωτοδικείου να διατάσσει ασφαλιστικά μέτρα και να εκδίδει προσωρινές διαταγές, κατά το άρθρο 691-691Α Κ.Πολ.Δ.

Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα

Οι δομές φιλοξενίας αποτελούν μια μορφή ενός συγκεκριμένου πλαισίου αναφοράς το οποίο δομείται σε συγκεκριμένες συνθήκες και με συγκεκριμένα κριτήρια. Ο πυρήνας της σκέψης της δημιουργίας και της λειτουργίας της εκάστοτε δομής είναι «η παροχή ενός σταθερού πλαισίου διαμονής (βραχείας και μέσης διάρκειας), ικανού να καλύπτει όχι μόνο τις βασικές βιοτικές και κοινωνικές ανάγκες των φιλοξενουμένων, αλλά και τις παιδαγωγικές και μαθησιακές ανάγκες αυτών, διασφαλίζοντας βασικές παραμέτρους όπως η ελευθερία στην κίνηση και την έκφραση, η αναγνώριση της ατομικής τους αξίας, η αξιοπρέπεια, η ανάπτυξη δεξιοτήτων». Το παραπάνω απόσπασμα αναφέρεται στην επίσημη ιστοσελίδα της Υπηρεσίας Ασύλου όπου συγκεκριμένα γίνεται λόγος για «πλαίσιο διαμονής, βραχείας και μέσης διάρκειας». Αυτό σημαίνει ότι για διαμονή μακράς διάρκειας οι δομές αυτές, με τις υπηρεσίες που προσφέρονται αυτή την στιγμή, δεν θα μπορούν να ανταποκριθούν στις μελλοντικές ανάγκες. Προφανώς, δεν θα μπορούμε να μιλάμε επίσης για δομές «φιλοξενίας» αλλά για δομές «διαμονής» και κατ' επέκταση δεν μπορεί να γίνεται λόγος για αξιοποίηση πρώην βιομηχανικών χώρων, στρατοπέδων, κλπ, αλλά για συγκροτήματα κατοικιών που θα βρίσκονται και σε εγγύτητα με δομές υγείας, εκπαίδευσης κλπ, οργανικά συνδεδεμένων με τον αστικό ιστό και το οικιστικό δίκτυο του τόπου εγκατάστασης. Με την έννοια αυτή, δεν γίνεται λόγος επίσης για μακροπρόθεσμες πολιτικές ένταξης, αλλά για βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες πολιτικές διαχείρισης προσωρινού χαρακτήρα στις οποίες εντάσσονται και οι δομές (προσωρινής) φιλοξενίας.

Σε όλες τις δομές και τις βαθμίδες της εκπαίδευσης τα παιδιά πρέπει να ενημερώνονται με μεθόδους, προγράμματα και υλικά που αντιστοιχούν στις ηλικιακές, αναπτυξιακές και εκπαιδευτικές τους ανάγκες, σχετικά με τα δικαιώματά τους, τις υπάρχουσες υπηρεσίες και τους τρόπους προστασίας από κάθε μορφή βίας, κακοποίησης ή εκμετάλλευσης. Αντίστοιχη ενημέρωση και επιμόρφωση χρειάζεται να γίνεται και προς τους γονείς/κηδεμόνες, με έμφαση στη θετική άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου και την πληροφόρησή τους για

τις υπηρεσίες της κοινότητας στις οποίες μπορούν να προσφύγουν για συμβουλευτική και για την αντιμετώπιση κρίσεων και προβλημάτων.

Οι υπηρεσίες και οι φορείς που ασχολούνται με τα παιδιά χρειάζεται να είναι διασυνδεδεμένοι και να συνεργάζονται συστηματικά σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Όλοι/-ες οι επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά πρέπει να επιμορφώνονται διαρκώς σχετικά με τις σύγχρονες δυνατότητες και τα εργαλεία βελτιστοποίησης της αποτελεσματικότητας του προσφερόμενου έργου τους, αλλά και τις προβλέψεις της νομοθεσίας και τη δεοντολογία αντιμετώπισης των παιδιών, ώστε να βελτιώνουν τις δεξιότητές τους και να ανταποκρίνονται με σύγχρονο τρόπο στις ανάγκες των παιδιών (τυπικές ή ειδικές), με σεβασμό στα δικαιώματά τους. Η διατομεακή και διεπιστημονική συνεργασία θα πρέπει να θεσμοθετηθεί και να υποστηρίζεται από πρωτόκολλα ενεργειών και διαδικασιών, καθώς και από κατάλληλα επιστημονικά εργαλεία και συστήματα αναφοράς εθνικής εμβέλειας, όπως επίσης και η κατάλληλη εποπτεία και στήριξη των επαγγελματιών που παρέχουν υπηρεσίες σε παιδιά. Παράλληλα με τους/τις επαγγελματίες θα πρέπει να λαμβάνει χώρα με οργανωμένο και συστηματικό τρόπο επιμόρφωση και εποπτεία των εθελοντών/-τριών που προσφέρουν υπηρεσίες σε παιδιά, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τον ρόλο τους και τη σχέση τους με τους/τις επαγγελματίες, λαμβανομένων υπόψη τυχόν ειδικών χαρακτηριστικών τους όπως αναπηρίες, γλωσσικές, πολιτισμικές, εθνοτικές ή θρησκευτικές διαφορές, κλπ.

Όταν επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά, σε οποιοδήποτε πλαίσιο, αντιληφθούν ότι κάποιο πρόβλημα ή σύμπτωμα ενός παιδιού μπορεί να αποτελεί ένδειξη ή συνέπεια οικογενειακής δυσλειτουργίας, παραμέλησης ή κακοποίησης, θα πρέπει να ενεργοποιούνται άμεσα και να συνεργάζονται με τις αρμόδιες υπηρεσίες παιδικής προστασίας, βάσει ενιαίων ειδικών πρωτοκόλλων, για την κατάλληλη εκτίμηση και αντιμετώπιση του προβλήματος, σε συνεργασία με την οικογένεια, όπου αυτό είναι εφικτό και προς το συμφέρον του παιδιού. Οι κατά τόπους υπηρεσίες εκπαίδευσης, κοινωνικής πρόνοιας, σωματικής και ψυχικής υγείας, θα πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους, να εκπονούν και να παρακολουθούν εξατομικευμένα σχέδια δράσης για κάθε παιδί που βρίσκεται σε ανάγκη και

ιδίως για κάθε οικογένεια που βρίσκεται σε κρίση, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν πιθανούς παράγοντες αυξημένης ευαλωτότητας των παιδιών. Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να υπάρχει για την παροχή υπηρεσιών σε νησιωτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Για τις ενέργειες των επαγγελματιών με στόχο την προστασία των παιδιών από οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης ή παραμέλησης, σύμφωνα με το νόμο, θα πρέπει να υπάρχουν προβλέψεις κατοχύρωσης και νομικής προστασίας.

Κάθε παιδί που βρίσκεται ενώπιον της αστυνομίας ή των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών, ως θύμα, ως θύτης ή ως μάρτυρας, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με σεβασμό της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειάς του, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, τον βαθμό ωριμότητας και άλλα τυχόν ειδικά χαρακτηριστικά. Εισαγγελίες ανηλίκων και οικογενειακά δικαστήρια θα πρέπει να συσταθούν σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και να πλαισιώνονται από ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες και ουσιαστικά προσβάσιμες υπηρεσίες επιμελητών/-τριών ανηλίκων. Το προσωπικό της αστυνομίας, των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών και των λοιπών εμπλεκόμενων υπηρεσιών που καλείται να διαχειριστεί θέματα προστασίας ή παραβατικότητας ανηλίκων, θα πρέπει να διαθέτει ειδικές γνώσεις και να επιμορφώνεται συστηματικά αναφορικά με τα παιδιά και τα δικαιώματά τους, αλλά και για ειδικές περιπτώσεις όπως παιδιά με αναπηρίες, γλωσσικές, πολιτισμικές, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κάθε άλλου είδους διαφορές, συμπεριλαμβανομένων του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου, ώστε να αναγνωρίζει και να σέβεται τα δικαιώματα των παιδιών σε όλες τις διαδικασίες. Ειδική μέριμνα θα πρέπει να λαμβάνεται σε περιπτώσεις ασυμφωνίας μεταξύ των γονέων, ώστε να αποφεύγεται ο τραυματισμός των παιδιών και να υποστηρίζεται το δικαίωμά τους για ανατροφή και από τους δύο γονείς, λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών.

Η εξέταση παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης θα πρέπει να διεξάγεται πάντα από εξειδικευμένο, κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, υπό την οπτική των ηλικιακών και αναπτυξιακών αναγκών του παιδιού, καθώς και των ειδικών χαρακτηριστικών του, με γνώμονα τις αρχές της φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης, η οποία επιβάλλει την ενημέρωση του παιδιού για την διαδικασία, τη διεξαγωγή της συνέντευξης σε φιλικό και

κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο, την χρήση κατάλληλων, επιστημονικά τεκμηριωμένων μεθόδων και τεχνικών, την παροχή διερμηνείας σε παιδιά που δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα και σε κωφά παιδιά (όπως και στους γονείς/κηδεμόνες τους, αν αντιμετωπίζουν αντίστοιχα προβλήματα επικοινωνίας), την παροχή νομικής συμπαράστασης, τη διασφάλιση του απορρήτου και του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του παιδιού και την αποφυγή υποβολής του σε επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις ή άλλες διαδικασίες που υπονομεύουν την αξιοπιστία της μαρτυρίας του, ή του προκαλούν επιπρόσθετες δυσκολίες. Ιδίως σε περιπτώσεις παιδιών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας ή/και αδικημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην τήρηση της δεοντολογίας, προκειμένου να προστατεύονται τα παιδιά από τον επανατραυματισμό και την εκ νέου θυματοποίησή τους στο πλαίσιο της διερεύνησης της καταγγελίας και της δικαστικής διαδικασίας, καθώς και να αξιοποιούνται τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία μέσα και διαδικασίες. Η στέρηση της ελευθερίας ενός παιδιού, όπως και η απομάκρυνση από το οικογενειακό του περιβάλλον, θα πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο, το οποίο λαμβάνεται μόνο εφόσον κριθεί απολύτως αναγκαίο και αποκλειστούν άλλες λύσεις. Σε ανηλίκους/-ες που στερούνται την ελευθερία τους πρωταρχικό μέλημα θα πρέπει να είναι η εκπαίδευση και η προετοιμασία τους για την επανένταξη. Ειδική μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται ώστε να πάψουν να κρατούνται τα παιδιά με αναπηρίες και να αποφεύγεται η κράτηση μητέρων με πολύ μικρά παιδιά με παροχή δυνατότητας εναλλακτικών μορφών έκτισης ποινής, ενώ σε περιπτώσεις που τους επιβάλλεται στέρηση της ελευθερίας πρέπει να διασφαλίζονται η επαρκής βρεφονηπιακή φροντίδα των παιδιών και η υποστήριξη της σχέσης με τον γονέα που δεν εκτίει ποινή. Σε κάθε περίπτωση κράτησης γονέα θα πρέπει να υποστηρίζεται η διατήρηση της γονεϊκής σχέσης και η τακτική επικοινωνία με το παιδί, εφόσον δεν αντιβαίνει στο συμφέρον του.

Η θεσπιζόμενη εισαγγελική αρμοδιότητα αποτελεί αναμφίβολα ένα χρήσιμο μέσο, με το οποίο η πολιτεία ανταποκρίνεται στην αυξημένη (και διεθνή) ευθύνη της, ότι θα ληφθούν τα μέτρα που θα προστατεύουν τα δικαιώματα του παιδιού, όπως αυτή κατοχυρώνεται, ενδεικτικά, από τα **άρθρα 7 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Στρασβούργου για τα Δικαιώματα του**

Παιδιού (που υπογράφηκε και από την Ελλάδα, και κυρώθηκε με τον ν. 2502/1997).

Αδιαμφισβήτητα κρίσιμη για την αποτελεσματικότητα αυτής της αρμοδιότητας είναι η δυνατότητα του Εισαγγελέα να αντλεί γνώση της υπόθεσης από οποιαδήποτε πηγή, να μην δεσμεύεται από τους ισχυρισμούς και τα αποδεικτικά μέσα των διαδίκων, ούτε να περιορίζεται από τα αιτήματα αυτών, και να διεξάγει ο ίδιος έρευνα για την εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης η οποία έρευνα θα παρουσιάζει, βεβαίως, αυξημένο ανακριτικό χαρακτήρα, Επιπλέον, θετικά και αποτελεσματικά στοιχεία της αρμοδιότητας του στις συγκεκριμένες υποθέσεις αποτελούν τα γεγονότα ότι η «συζήτηση» της υπόθεσης, υπό τη μορφή της ακρόασης των μερών, διεξάγεται χωρίς τυπικότητα και δημοσιότητα, καθώς και ότι η διάταξη εκδίδεται χωρίς ιδιαίτερους χρονικούς περιορισμούς, πέραν του αυτονοήτου περιορισμού του κατεπείγοντος, περιλαμβάνει εκτενή αιτιολογία και εντάσσεται ρητά σε μια αλληλουχία εντολών και ενεργειών του εισαγγελέα.

Η θέσπιση της αρμοδιότητας αυτής του εισαγγελέα (παράλληλα και συντρεχόντως με την ανάλογη του πολιτικού δικαστηρίου) δικαιολογείται απολύτως, αφενός, από το αυξημένο δημόσιο ενδιαφέρον για τις υποθέσεις γονικής μέριμνας των ανηλίκων, αφετέρου, από το γεγονός ότι στις υποθέσεις κακής άσκησης της γονικής μέριμνας ο ουσιαστικός «διάδικος» είναι το ανήλικο, το οποίο, σε επείγουσες περιπτώσεις, και μάλιστα όταν υπάρχει «κακή άσκηση» της γονικής μέριμνας από τους γονείς ή αδυναμία να συνεννοηθούν οι τελευταίοι μεταξύ τους, χρειάζεται ειδική προστασία από την πολιτεία. Είναι, όμως, βασικό ότι τα πλεονεκτήματα της διαδικασίας ενώπιον του εισαγγελέα δεν απαντώνται στην συνοπτική και αποσπασματική διαδικασία των προσωρινών διαταγών στο πρωτοδικείο. Έτσι, η διαδικασία ενώπιον του εισαγγελέα παρουσιάζει, εκ των πραγμάτων, μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου και ταχύτερη προστασία των παιδιών.

Μη θεσπιζόμενη από το άρθρο 1532 του ΑΚ, αλλά εξίσου σημαντική είναι και η αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Ανηλίκων να **γνωμοδοτεί** σχετικά με το πρόσωπο, που σύμφωνα με το νόμο ασκεί την επιμέλεια ανηλίκων, προκειμένου ορισμένες υπηρεσίες να ενεργήσουν πράξεις, που αφορούν το

πρόσωπο αυτών (όπως ενδεικτικά στη Δ/ση Διαβατηρίων της Νομαρχίας, Μαιευτήρια, Αστυνομία Αεροδρομίου κ.ά.).

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι ο νομοθέτης, με την τροποποίηση του άρθρου 1532 ΑΚ δυνάμει του Ν. 4800/2021, έχει σκοπό την βέλτιστη προστασία και διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού. Φυσικά, ο τρόπος που οι εν λόγω διατάξεις εφαρμόζονται στην δικαστηριακή πρακτική και ερμηνεύονται από τον φυσικό δικαστή σε κάθε κρινόμενη υπόθεση, θα κρίνει στο μέλλον αν καταφέρει να πετύχει ή όχι τον στόχο του.

Ειδικά για την εισαγγελία και τις δομές φιλοξενίας τα αντικείμενα και οι αρμοδιότητες της περιορίζονται στα άρθρα 6, 7, 14 τα οποία αναφέρονται σε:

Άρθρο 6ο

Εισαγγελείς Ποινικής Δίωξης

1. Στο Α' Τμήμα Ποινικής Δίωξης ορίζονται τουλάχιστον τέσσερις (4) Εισαγγελείς Πρωτοδικών (Εισαγγελείς Εσωτερικής Ποινικής Δίωξης), οι οποίοι έχουν ως αντικείμενο την επεξεργασία των εγχειριζομένων μηνύσεων και τη διεκπεραίωση των συνοδίων αυτοφώρων. Από τους εν λόγω Εισαγγελικούς Λειτουργούς καθημερινά είναι παρόντες οι δύο (2), τουλάχιστον στο οικείο γραφείο της Εισαγγελίας και εναλλάσσονται στο χαρακτηρισμό των μηνύσεων και την παραλαβή των συνοδίων, χειρίζονται δε και κάθε άλλη μήνυση, μηνυτήρια αναφορά ή υπόθεση που ανατίθεται σ' αυτούς από το Διευθύνοντα της Εισαγγελίας. Ένας από τους Εισαγγελείς εσωτερικής Ποινικής Δίωξης, με τον αναπληρωτή του, ορίζονται για το χειρισμό των δικογραφιών που αναφέρονται σε ζητήματα ποινικής διαμεσολάβησης των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας.

2. Στο Β' Τμήμα Ποινικής Δίωξης ορίζονται τουλάχιστον οκτώ (8) Εισαγγελείς Πρωτοδικών ή Αντεισαγγελείς Πρωτοδικών (Εισαγγελείς Εξωτερικής Ποινικής Δίωξης) σε αντίστοιχα γραφεία «ΕΓ», οι οποίοι έχουν ως αντικείμενο την επεξεργασία μηνύσεων, μηνυτήριων αναφορών και διοικητικών πορισμάτων, που αποστέλλονται με το ταχυδρομείο από τις προανακριτικές ή άλλες δημόσιες αρχές ή εγχειρίζονται στο Διευθύνοντα. Οι υποθέσεις φοροδιαφυγής ανατίθενται αποκλειστικά σε έναν από αυτούς. Επίσης, ένας απ' αυτούς

ορίζεται Εισαγγελέας προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 18), οποίος επεξεργάζεται όλες τις σχετικές υποθέσεις (δασικά κλπ).

3. Οι Εισαγγελικοί Λειτουργοί του Α΄ Τμήματος Ποινικής Δίωξης και τουλάχιστον (2) από αυτούς που ορίζονται στο Β΄ Τμήμα Ποινικής Δίωξης, παραλαμβάνουν χαρακτηρίζουν και χειρίζονται υποθέσεις που αναφέρονται σε εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία και τη διαφθορά.

4. Οι Εισαγγελείς Εσωτερικής Ποινικής Δίωξης παρακολουθούν και ελέγχουν τις εργασίες των Τμημάτων Α΄ και Β΄ Ποινικής Δίωξης (της Γραμματείας) και φροντίζουν για την εύρυθμη λειτουργία τους.

5. Οι Εισαγγελείς της Ποινικής Δίωξης χειρίζονται τις δικογραφίες μετά προκαταρκτική εξέταση που οι ίδιοι παρήγγειλαν, έως ότου ασκηθεί ποινική δίωξη ή εκδοθεί απορριπτική διάταξη ή εγκριθεί αρμοδίως η αρχειοθέτηση, μπορούν δε να ενεργήσουν και οι ίδιοι προκαταρκτική εξέταση, στο Κατάστημα της Εισαγγελίας ή αλλού.

6. Χειρίζονται τις αιτήσεις για την εκταφή νεκρών και διενέργεια πραγματογνωμοσύνης.

7. Εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη παραγγελία του Διευθύνοντος, είναι υπεύθυνοι για την παρακολούθηση των πρωτοεισακτών προανακριτικών δικογραφιών στις οποίες έχουν ασκήσει ποινική δίωξη, μέχρις ότου υποβληθούν στην Εισαγγελία μετά από πρώτη παραγγελία.

8. Θεωρούν και προσυπογράφουν πιστοποιητικά, περί του ότι κινήθηκε ποινική δίωξη κατά συγκεκριμένου προσώπου, για ορισμένες αξιόποινες πράξεις ή ότι δεν κινήθηκε όμοια, ή κινήθηκε IN REM, καθόσον αφορά στις δικογραφίες που εκκρεμούν στο Τμήμα τους.

9. Ενημερώνουν το Διευθύνοντα για κάθε σημαντικό θέμα που προκύπτει από την άσκηση των καθηκόντων τους.

Άρθρο 7ο

Εισαγγελείς Εκτελέσεως Αποφάσεων

Στο τμήμα εκτελέσεως αποφάσεων ορίζονται τουλάχιστον δύο (2) Εισαγγελείς Πρωτοδικών, οι οποίοι :

1. Έχουν την επιμέλεια της εκτέλεσης των ποινικών αποφάσεων και των ενταλμάτων συλλήψεως και προσωρινής κρατήσεως και της επίλυσης κάθε θέματος σχετικού με την εκτέλεση.
2. Εισάγουν στο ακροατήριο, ίδια, αιτήσεις : ακυρώσεως διαδικασίας , αποφάσεως , καθορισμού συνολικής ποινής, αναβολής και διακοπής της ποινής , αναστολής εκτελέσεως αποφάσεως, μετατροπής της ποινής, καθορισμού συνολικής ποινής και αντιρρήσεις περί την εκτέλεση.
3. Εισάγουν στο Δικαστικό Συμβούλιο προτάσεις για θέματα εκτελέσεως, για τη δήμευση και καταστροφή ναρκωτικών ουσιών, επί υποθέσεων που εκκρεμούν στην κυρία ανάκριση.
4. Διατάσσουν την αναβολή ή διακοπή της ποινής σύμφωνα με τα άρθρα 430 παρ.2, 555 παρ.1α, 556 περ. γ' και δ' και 559 γ του ΚΠΔ.
5. Επιθεωρούν τις φυλακές και τα Σωφρονιστικά Καταστήματα της περιφέρειας της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών.
6. Εισάγουν στο Δικαστικό Συμβούλιο αιτήσεις για απόλυση καταδίκου με όρους (άρθρο 105 ΠΚ) και μεριμνούν για την ανάκληση ή άρση της απολύσεως αυτής, όπου συντρέχει περίπτωση.
7. Εισάγουν στο Δικαστικό Συμβούλιο αιτήσεις για απόδοση εγγυήσεως μετά την εκδίκαση της υπόθεσης.
8. Είναι αρμόδιοι για την άρση όλων των αμφισβητήσεων που ανακύπτουν κατά την τήρηση του ποινικού μητρώου και επιλύουν όλα τα σχετικά θέματα.
9. Παρακολουθούν και ελέγχουν τις εργασίες και την εύρυθμη λειτουργία των Τμημάτων Εκτελέσεως, Πληροφορικής και Ποινικού Μητρώου και ενημερώνουν σχετικά το Διευθύνοντα.
10. Υπογράφουν την αλληλογραφία του Τμήματος Εκτελέσεως και τα πιστοποιητικά που εκδίδονται απ' αυτό , όπως ο νόμος ορίζει.

11. Θεωρούν και προσυπογράφουν τα πιστοποιητικά περί του ότι κινήθηκε ποινική δίωξη κατά συγκεκριμένου προσώπου, για ορισμένες αξιόποινες πράξεις, καθόσον αφορά τις δικογραφίες που εκκρεμούν στο Τμήμα τους.

12. Ενημερώνουν το Διευθύνοντα για κάθε σημαντικό θέμα που ανακύπτει κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Άρθρο 14ο

Εισαγγελέας Ανηλίκων

Στο Τμήμα Ανηλίκων ορίζεται ένας (1) Εισαγγελέας Πρωτοδικών, ο οποίος έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες :

1. Ασκεί την ποινική δίωξη κατά ανηλίκων παραβατών (παραλαβή, χαρακτηρισμός μηνύσεων, συνοδειών κλπ.),
2. Επεξεργάζεται όλες τις ανακριτικές και προανακριτικές δικογραφίες κατά ανηλίκων,
3. Έχει την επιμέλεια του προσδιορισμού των υποθέσεων στα Δικαστήρια Ανηλίκων και της εκτέλεσης των αποφάσεων των Δικαστηρίων αυτών,
4. Δέχεται σε ακρόαση ανηλίκους, καθώς και ενηλίκους που στρέφονται κατά ανηλίκων,
5. Παρέχει την άδεια για ιατρική επέμβαση σε ανηλίκους όπου από το νόμο ορίζεται (άρθρ. 1534 ΑΚ όπως αντικ. με Ν. 1329/83),
6. Υποβάλλει στο Δικαστήριο αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή καταθέτει αγωγές για την αφαίρεση της γονικής μέριμνας ή της επιμέλειας ανηλίκων, ή απευθύνεται στο Δικαστήριο για την απομάκρυνση ανηλίκου από ανάδοχη οικογένεια ή παρεμβαίνει πρόσθετα ή κύρια σε τέτοιες δίκες (άρθρ. 1532 ΑΚ και 1633 ΑΚ, όπως αντικ. με άρθρ. 12 Ν. 2447/96),
7. Επισκέπτεται τα Σωφρονιστικά και Αναμορφωτικά Καταστήματα Ανηλίκων, προκειμένου να επιλύσει τα προβλήματα που παρουσιάζονται σ' αυτά εκ μέρους των τροφίμων ή του προσωπικού,

8. Ενεργεί προκαταρκτική εξέταση, διευθύνει κι' εποπτεύει του ανακριτικού έργου, που διενεργείται από την Υπ/νση προστασίας ανηλίκων της Γενικής Ασφάλειας για την εξιχνίαση εγκλημάτων κατά ανηλίκων,
9. Συμμετέχει στις συνεδριάσεις των Δικαστηρίων Ανηλίκων του Πρωτοδικείου Αθηνών,
10. Έχει την επιμέλεια της εκτέλεσης των αποφάσεων των Δικαστηρίων Ανηλίκων,
11. Επιθεωρεί τις φυλακές και τα σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων της περιφέρειας της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών,
12. Εισάγει στο Δικαστικό Συμβούλιο αιτήσεις για απόλυση κρατουμένων ανηλίκων,
13. Ερευνά τις προϋποθέσεις και κινεί τη διαδικασία ακούσιας νοσηλείας ανηλίκων ασθενών, κατά τα υπό του νόμου οριζόμενα,
14. Γνωμοδοτεί σχετικά με το πρόσωπο, που σύμφωνα με το νόμο ασκεί την επιμέλεια ανηλίκων, προκειμένου ορισμένες υπηρεσίες να ενεργήσουν πράξεις, που αφορούν το πρόσωπο αυτών (Δ/νση Διαβατηρίων Νομαρχίας Αθηνών, Μαιευτήρια, Αστυνομία Αεροδρομίου κ.α.),
15. Συνεργάζεται και στηρίζει το έργο κρατικών ή ιδιωτικών φορέων, στον τομέα πρόληψης και καταστολής της παραβατικότητας των ανηλίκων,
16. Στον Εισαγγελέα Ανηλίκων γνωστοποιείται από τα Τμήματα της Ποινικής Δίωξης η ασκηθείσα δίωξη για αδικήματα γονέων σε βάρος των ανηλίκων τέκνων τους (αποπλάνηση, αιμομιξία, παραμέληση εποπτείας, σωματικές κακώσεις κλπ.),
17. Θεωρεί και προσυπογράφει τα πιστοποιητικά, περί του ότι κινήθηκε ποινική δίωξη κατά συγκεκριμένου προσώπου, για ορισμένες αξιόποινες πράξεις, ή ότι δεν κινήθηκε όμοια ή ότι κινήθηκε IN REM, καθόσον αφορά δικογραφίες, που εκκρεμούν στο Τμήμα του,
18. Παρακολουθεί και ελέγχει τις εργασίες του Τμήματος και φροντίζει για την εύρυθμη λειτουργία του,

19. Ενημερώνει το Διευθύνοντα για κάθε σημαντικό θέμα που προκύπτει κατά την άσκηση των καθηκόντων του,

20. Τον Εισαγγελέα κωλυόμενο αναπληρεί ένας Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών, ο οποίος ορίζεται στο Τμήμα για το σκοπό αυτό και στον οποίο ανατίθεται η συμμετοχή στις συνεδριάσεις των Δικαστηρίων Ανηλίκων.

Σύμφωνα με τα ως τώρα δεδομένα δεν υπάρχει κάποια αντίστοιχη περίπτωση που να αναφέρεται στις δομές και την Εισαγγελία Σερρών όμως αν μελλοντικά υπάρξουν αντίστοιχες περιπτώσεις η Εισαγγελία Σερρών θα κληθεί να ανταπεξέλθει και να κινηθεί σύμφωνα με τις αρμοδιότητες και τους νόμους όπως έγινε και στις προαναφερόμενες περιπτώσεις.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Αθανασόπουλος, Ν., Η αρχή της νομιμότητας κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης και το καθήκον του εισαγγελέως πλημμελειοδικών, Αρμ 2010, σελ. 600 επ.

Αναγνωστόπουλος, Η., Ne bis in idem στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά την Συνθήκη της Λισαβόνας (με αφορμή τις ΑΠ 679/2009 και 1568/2010), ΠΧρ 2010, 796 επ.

Ανδρουλάκης, Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 4η έκδοση, 2012

Αργυρόπουλος, Χ., Η συνταγματική θέση του Εισαγγελέα, ΤοΣ, 2017

Δαλακούρας, Θ., Η λειτουργική αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών υπό το φως των ρυθμίσεων του ν. 3160/2003 (Άσκηση ποινικής δίωξης-Αποχή από ποινική δίωξη-Αρχειοθέτηση της υπόθεσης) ΠΧρ 2004, 585 επ.

Δημητροπούλου, Γ- Παπαγεωργίου, Γ., «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα. Μελέτη σχετικά με την αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα.». Κατόπιν ανάθεσης από το Εραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, 2008, http://hosting01.vivodinet.gr/unhcrAJAM_survey.pdf

Δημόπουλος, Π., Η ανεξαρτησία των εισαγγελέων σε σχέση με την εκτελεστική εξουσία, τα δικαστήρια και την αστυνομία, ΠΧρ ΜΘ (1999), σελ. 91 επ.

Δημόπουλος, Π., Η ανεξαρτησία των εισαγγελέων σε σχέση με την εκτελεστική εξουσία, τα δικαστήρια και την αστυνομία, ΠΧρ ΜΘ 1999

Ζαβολέας, Η διεύρυνση της δικαιοδοσίας του εισαγγελέα στο στάδιο της ποινικής δίωξης, ΠΛογ 2002, 1251 επ.

Ζύγουρας, Α., Το ενιαίο και αδιαίρετο της Εισαγγελίας και η δίκαιη δίκη, Αρμ 2001, σελ. 287 επ.

Ήφαιστος Π., “Κοσμοθεωρία των Εθνών”, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009

Θερίου Ν. (2014), “Στρατηγική διοίκηση των επιχειρήσεων”, 3η έκδοση (Κριτική : Αθήνα)

Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ., Ποινική νομοθεσία και ενωσιακές επιταγές – Η εθνική ενσωμάτωση της ενωσιακής νομοθεσίας στο παράδειγμα της αντιμετώπισης της διαφθοράς, διαθέσιμο στο διαδίκτυο τόπο: <http://crime-in-crisis.com/ποινική-νομοθεσία-και-ενωσιακές-επιτ/>.

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., Κοινές Δικονομικές Αρχές ως βάση μιας διακρατικής ποινικής καταστολής, ΠΧρ 2007

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., Συντονιστικά όργανα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ: Από τον αστυνομικό (Europol) στον δικαστικό (Eurojust) συντονισμό – Η προοπτική προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ΠοινΔικ 2/2003

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., Το εγχείρημα μιας ενιαίας ποινικής νομοθεσίας στην Ευρώπη, Υπερ 1999

Καραγκούνης, Κ., Ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας - Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο <http://www.insider.gr/apopseis/vlogs/57415/o-eyropaios-eisaggeleasyropaiki-eisaggelia>.

Κολιόπουλος Κ., (2001), “Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης” (750-192 π.Χ.), Ποιότητα, σελ. 27-32

Κρουσταλάκης, Ε., Ο ρόλος του Εισαγγελέα στη σύγχρονη κοινωνία, σε ιδίου (επιμ.), Ο ρόλος του Εισαγγελέα στη σύγχρονη κοινωνία-Θεσμικό πλαίσιο και προοπτικές, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2005

Μαργαρίτης, Λ., Corpus Juris και ελληνική ποινική δικονομική τάξη, Εμβάθυνση Ποινικής Δικονομίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013

Μιχαλόπουλος Ν. (2003), “Από τη Δημόσια Γραφειοκρατία στο Δημόσιο Μανατζμεντ”, Παπαζήσης : Αθήνα

Νικολαΐδης, Γ., Ντιναπόγιας, Α., & Σταύρου, Μ. (2017). Rapid Assessment of mental health, psychosocial needs and services for unaccompanied children in Greece. Institute of Child Health, Department of Mental Health and Social Welfare.

Ανακτήθηκε στις 10/4/2023, από: <http://www.ich-mhsw.gr/sites/default/files/Report.pdf>

Παπαδάκης Β., (2012), “Στρατηγική των επιχειρήσεων, Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία”, τόμος Α Θεωρία, Μπένου : Αθήνα

Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: «Ασυνόδευτοι ανήλικοι και αιτούντες άσυλο δεν πρέπει να επαναπροωθούνται στην Ελλάδα. Οι επαναπροωθήσεις από την Ιταλία, συνιστούν παραβίαση δικαιωμάτων.», www.lifo.gr, 22/01/2013. <http://www.lifo.gr/now/greece/217> «Υποδοχή και Φροντίδα των Ασυνόδευτων Ανηλίκων σε οκτώ κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Συγκριτική μελέτη και προοπτικές εναρμόνισης - Σύνθεση», i- RED, 20/10/2010. <http://www.ired.eu/?i=institute.el.publications>.

Συμεωνίδης, Δ., Η θέση και ο ρόλος του σύγχρονου εισαγγελέα υπό το πρίσμα συγκριτικών δεδομένων και συναφείς προβληματισμοί μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 3160/2003, ΠΛογ 2005, 5 επ.

Συνήγορος Πολίτη: «Προστατέψτε τους Ανήλικους Ασυνόδευτους Μετανάστες», ΤΟ ΒΗΜΑ, 21/05/2013. <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=513802>

Τσιγκρής, Α., «Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Πρόσφυγες και Παροχή Ασύλου», άρθρο στο διαδίκτυο, 2014. http://www.tsigris.gr/articles/gia_to_metanasteutiko/asunodeutoi_anelikoi_prospuge_kai_paroce_asulou

Φλωράτος, Ε., Ο ρόλος του σύγχρονου εισαγγελέως από την οπτική γωνία ενός εισαγγελικού λειτουργού, ΠΧρ Ν' (2010), σελ. 577 επ.

Φυτράκης, Ε., Ο εισαγγελέας και το κράτος δικαίου, ΤοΣ 2008, 351 επ.

Χαραλαμπάκης, Α., Παρατηρήσεις για τη θέση και το ρόλο του Εισαγγελέα στο σύγχρονο Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σε Ε. Κρουσταλάκη (επιμ.), Ο ρόλος του Εισαγγελέα στη σύγχρονη κοινωνία-Θεσμικό πλαίσιο και προοπτικές, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2005

Χρυσόγονος, Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006

Χρυσόγονος, Κ., Δικαιοσύνη και Ακεραιότητα, ΠοινΔικ 2011, 599 επ.

Ξενόγλωσση

- Andrews K, (1971), *The Concept of Corporate Strategy*, Homewood, IL : Irwin
- Andrews R., Boyne G., Walker R., “Strategy content and organizational performance : an empirical analysis” on *Public Administration Review*, 2006, pp. 52-63
- Bandrowski J.F.,(1990), *Corporate Management*, Free Press, pp.18
- Bose P. (2004), *Μέγας Αλέξανδρος : Η Τέχνη της Στρατηγικής, Διαχρονικά μαθήματα ηγεσίας από τον ιδρυτή της μεγαλύτερης αυτοκρατορίας, Κριτική : Αθήνα*
- Branderburger A., (2017) *Where Do Great Strategies Really Come From ? στο Strategy Science, Vol. 2, No. 4, December 2017, pp. 220-225* (<https://pubsonline.informs.org/doi/pdf/10.1287/stsc.2017.0039>, 2020)
- Bryson J. – Roering W.,(1987), *Applying private sector strategic planning in the public sector Journal of the American Planning Association, vol. 53, pp.11)*
- Chandler A., (1962), *Strategy and Structure : Chapters in the History of the American Industrial Enterprise*, MA : MIT Press, p.13
- Cummings S. (1993), *Brief Case : the First Strategists on Long Range Planning, vol. 26, No 3, pp.133-135* (https://www.researchgate.net/publication/240176951_Brief_case_The_first_strategists, 2020)
- Delbruck H., (1975) “The History of the Art of War – Within the Framework of Political History”, translation by W. Renfroe Jr. , Greenwood, p.166
- Drucker P, (1999), *Management Challenges for the 21st Century*, pp. 43
- Dutton J.E., (1993), *Interpretations on automatic : A different view of strategic*
- Eadie D., (1985), *Strategic agenda management : A powerful tool for government National Civil Review, vol. 74, pp. 15-20*
- Eadie D., (1989), *Identifying and Managing Strategic Issues : From Design to Action on Rabin J.-Miller G. – hildreth W.B. (1989) Handbook of Strategic*

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Opinion on a proposal to establish a European Public Prosecutor's Office, 1/2014, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fra.europa.eu/en/opinion/2014/fra-opinion-proposal-establish-european-public-prosecutors-office>

Feldman E.R. and Montgomery C.A., (2015), Are incentives without expertise sufficient ? Evidence from Fortune 500 firms, *Strategic Management Journal*, 36(1) : 113-122

Fink T., Ghemawat R., Reeves M., Searching for Great Strategies στο *Strategy Science*, Vol. 2, No.4, December 2017, pp. 272-281, (<https://pubsonline.informs.org/doi/pdf/10.1287/stsc.2017.0052>, 2020)

Frery F.,(2006), The fundamental Dimensions of Strategy στο *MIT Sloan Management Review*, vol 48, no 1, pp. 71-75 (<http://sloanreview.mit.edu/wp-content/uploads/saleable-pdfs/48114.pdf>, 2020)

Goodstein L. – Nollan T. – Pfeiffer J.W., (1993), *Applied Strategic Planning : How to Develop a Plan that Really Works*, (McGraw-Hill : New York)

Gornik, B., Sedmak, M., Sauer, B. (2018) Unaccompanied minor migrants in Europe: between compassion and regression. In M. Sedmak, B. Sauer & B. Gornik (Eds.) *Unaccompanied Children in European Migration and Asylum Practices. In Whose Best Interests*. London: Routledge

Green P., (1991), “Alexander of Macedon, 356-323 B.C. A Historical Biography”, p. 25, University of California Press

Hage J., (1980), *Theories of Organizations*, (John Wiley : New York), pp.269

Hax A.C., & Majluf N.S., (1991), *The Strategy concept and process : A pragmatic approach*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice – Hall

Higgins M. and Vincze W., (1989), *Strategic Management, Text and Cases*, pp.51

Hofer C.W.(1978), Schendel, *Strategy Formulation : Analytical Concepts*, West

Hopkins, P & Hill, M. (2008). Pre-flight experiences and migration stories: the accounts of unaccompanied asylum-seeking children. *Children's geographies* 6 (3), 257-268.

Horwath R., (2006), *The Origin of Strategy* on Strategic Thinking Institute, (<http://docplayer.net/21196729-The-origin-of-strategy.html>, 2020)

Hughes O., (1994), *Public Management and Administration : an introduction*, (Macmillan : London)

Jarzabkowski P., Kaplan S., Seidl D., Whittington R., (2016), On the risk of studying practices in isolation : Linking what, who, and how in strategy research, *Strategic Organ.*, 14(3):248-259

Johnson G, Whittington R., Scholes K., Angwin D., Regner P., (2016) “Βασικές Αρχές στρατηγικής των επιχειρήσεων” 2η Έκδοση, Κριτική : Αθήνα

Kegan D., (1991) *Pericles of Athens and the Birth of Democracy*, Free Press p.243

Levinthal D.A. and Wu B., (2010), Opportunity costs and non-scale free capabilities : Profit maximization, corporate scope and profit margins, *Strategic Management Journal*, 31(7):780-801

Management, (Marcel Dekker : New York)Eadie D., (1987), *Strategic Issue Management : Building An Organization's Strategic Capability on Economic Development Commentary*, vol. 11, pp. 18-21

Martin R.L., (2014), *The Big Lie of Strategic Planning*, HBR January - February (https://hbr.org/2014/01/the-big-lie-of-strategic-planning?cm_sp=Article-_-Links-_-Comment, 2020)

Meijers Committee (Standing Committee of experts on international immigration, refugee and criminal law), Note on the proposed Council Regulation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office, 25 September 2013, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.commissie-meijers.nl/assets/commissiemeijers/CM1315%20Note%20Meijers%20Committee%20on%20EPPO.pdf

Miles R.-Snow C.-Meyer A.-Coleman H., (1988), Organizational Strategy, Structure and Process on Guinn J.-Mintzberg H.-James r. (1988), The Strategy Process, (Prentice Hall, Englewood Cliffs : New Jersey)

Miller A., Dess G., (1996), Strategic Management, Second Edition, pp.38

Mintzberg H (1987), Crafting Strategy, HBR July – August
Mintzberg H., (1994), The Rise and Fall of Strategic Planning, (Free Press : New York)
Mintzberg H., Ahlstrand B., Lampel J., (1998), Strategy Safari, A guided tour through the wilds of strategic management, The Free Press, New York
Mintzberg H., Lampel J., (1999), Reflecting on the Strategy Process in Sloan Management Review Spring

Mintzberg H, Jorgensen J., (1987) Emergent strategy for public policy on Canadian Public Administration, vol. 30, pp.214)

Mintzberg H., Ahlstrand B., Lampel J., (2004), “Το σαφάρι της Στρατηγικής”, Καστανιώτης : Αθήνα

Mintzberg H., Ahlstrand B., Lampel J., (2004), “Το σαφάρι της Στρατηγικής”, Καστανιώτης : Αθήνα

Nag R., Hambrick D.C., Chen M.J. (2007) What is strategic management really ? Inductive derivation of a consensus definition of the field, Strategic Management Journal, 28(9):935-955

Norel Neagu, The European Public Prosecutor’s Office- Necessary instrument or political compromise? Law Review, Vol III, Issue 2, July-December 2013, σελ. 52 επ., διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <file:///C:/Users/user/Downloads/SSRN-id2369715.pdf>

O’Donovan D., Flower N.R. (2013) The Strategic Plan is dead. Long Live Strategy (https://ssir.org/articles/entry/the_strategic_plan_is_dead_long_live_strategy#, 2020)

Pash O.Q., Poister T.H., Edwards L.H., (2015), Mutual relationship of strategic stances and formulation methods and their impacts on performance in public local transit agencies, Administration and Society, pp.1-27

Podolny J.M., (2018), An exploration of discerning search on Strategy Science 3(1), pp. 295-305

Porter M., (1996), What is Strategy, HBR – November – December

Sun Tzu (2017), Η τέχνη του πολέμου, μεταφραση Καλλιφατίδου Έφη, Brainfood

Taylor & Francis Online. Hughes, M & Kroehler, C.J. (2007). Κοινωνιολογία. Οι Βασικές Έννοιες. Αθήνα: Κριτική.

The Anonymous Byzantine Treatise on Strategy, στο Three Byzantine Military Treatises, G.T. Dennis (transl.), Dumbarton Oaks, Washington D.C., 2008, σελ. 21

UNHCR (2000). The state of the world's refugees. Fifty years of humanitarian action. United Nations High Commissioner for refugees. Oxford.

UNHCR: The UN Refugee Agency, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home> Στο «Συνήγορος του Παιδιού», «Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού». <http://www.0-18.gr/gia-megaloy/dsdp> IOM International Organization for Migration- ΔΟΜ Διεθνής Οργανισμός Μεταναστεύσεως <http://eeagrants-iomathens-soam.gr/%CE%B4%CE%BF%CE%BC/>

UNICEF. (2014). The State of the World's Children 2014 in Numbers: Every Child Counts

Watters, B. (2008). Refugee children. Towards the next horizon. New York: Routledge

Wartrick S., Mahon J., (1994), Toward a substantive definition of the corporate issue construct on Business Society, vol. 33, pp. 293-311

Whittington R., (2017), Greatness Takes Practice : On Practice Theory's Relevance to "Great Strategy", on Strategy Science Vol.3, No.1, March 2018, pp. 343-351, (<https://pubsonline.informs.org/doi/pdf/10.1287/stsc.2017.0040>, 2020)